

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

YEREL BASIN ÇALIŞMALARINA BİR ÖRNEK:
YENİ YURD VAN GAZETESİ (1937-1948)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zühal BORAN

VAN-2018

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

YEREL BASIN ÇALIŞMALARINA BİR ÖRNEK:
YENİ YURD VAN GAZETESİ (1937-1948)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

ZÜHAL BORAN

DANIŞMAN

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ GÜNEŞ ŞAHİN

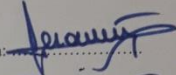
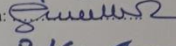

VAN-2018

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, jürimiz tarafından TARİH anabilim
dalı TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ bilim dalı'nda yüksek lisans tezi olarak
kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Şenay Kocaoğlu İmza:
ÜYE (Danışman) Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Sattır İmza:
ÜYE Doç. Dr. Belkıs Koculan İmza:
ÜYE : İmza:
ÜYE : İmza:

ONAY: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Belkıs Koculan
Sos. Bil. Enstitüsü

ETİK BEYANI

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek çalışmada sunulduğunu, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan çalışmada şahsıma ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Zühal BORAN

YEREL BASIN ÇALIŞMALARINA BİR ÖRNEK:

YENİ YURD VAN GAZETESİ (1937-1948)

ÖZET

Basın, geniş anlamda belirli zamanlarda basılıp, her çeşit haber ve fikri topluma ulaştıran tüm yayın çalışmalarını kapsamaktadır. Basının ortaya çıktığı günden bu yana üstlendiği rollerin başında, dünyada meydana gelen siyasal, sosyal, ekonomik ve diğer olaylardan halk kitlelerini haberdar etmek ve kamuoyunu etkilemek gelmektedir. Basın, fikirlerin kamuoyuna ulaşmasında ve zihniyet oluşturmada büyük öneme sahip olmakla birlikte tarih alanında da kaynak niteliği taşımaktadır.

Bu çalışmada, 1937'de yayın hayatına başlayan Yeni Yurd Van gazetesinin 1937-1948 yılları arasında kenttin siyasal, sosyal ve ekonomik yaşamını doğrudan ilgilendiren haberleri incelenmiştir. Çalışmada Türkiye'de genel olarak yerel basının gelişimi ve özellikleri incelenmekle birlikte, Van'da mikro düzeyde yerel gazeteciliğin öncüsü olarak niteleyebileceğimiz Yeni Yurd Van gazetesinin kuruluşuna ve yayın politikasına değinilmiştir. Aynı zamanda Yeni Yurd Van gazetesinin 1937-1948 yılları arasında yer alan yerel haberler başlıklar halinde incelenmektedir. Bu başlıklar bizlere yerel basın çalışması örneğinden yola çıkarak söz konusu yıllarda kentte siyasi, sosyal, ekonomik, eğitim ve spor yaşamına dair önemli ipuçları vermekte ve kent yaşantısını tahlil etmemize yardımcı olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Basın, Yerel Basın, Yeni Yurd Van Gazetesi, Van.

**AN EXAMPLE OF LOCAL PRESS WORK:
YENİ YURD VAN GAZETESİ (1937-1948)**

ABSTRACT

In a broad sense, the press covers all kinds of publication works which deliver various news and ideas to the community, and get published at certain intervals. Since its inception the primary roles of the press have been to inform the masses of the political, social, economic and other events taking place in the world, and to affect the public opinion. Furthermore, it has been a source of history, as well as having a great significance for conveying the ideas to the public and creating a mindset.

The news of the *Yeni Yurd Van gazetesi*, which began its publication life in 1937, regarding the events which directly concerned the political, social and economic life of the city from 1937 to 1948 are analyzed within the scope of this study. Along with investigating the overall development and characteristics of the local press in Turkey, the establishment and publication policy of the *Yeni Yurd Van gazetesi* which can be described as the pioneer of local journalism at a micro level in Van are addressed in the study. Additionally, the titles of the local news articles of the *Yeni Yurd Van gazetesi* from 1937 to 1948 are examined. Based on the example of the local press work, these articles provide us with important clues about the political, social, economic, educational and sports life of the city in said years and help us to analyze urban life of the city.

Keywords: Press, Local Press, Yeni Yurd Van Gazetesi, Van.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	V
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	VIII
MATBAANIN TARİHSEL SERÜVENİ	VIII
1. BÖLÜM	1
TÜRK BASINI'NIN TARİHÇESİ	1
1. 1. Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemi Basını	1
1.2. Milli Mücadele'de Basın	8
1.3. Cumhuriyet Dönemi Basın Hayatı	12
1.4. Türkiye'de Yerel Basının Gelişimi	17
2. BÖLÜM	23
VAN'DA BASIN FAALİYETLERİ VE YENİ YURD VAN GAZETESİ	23
2. 1. Van'da Yerel Basın Çalışmaları	23
2.2. Yeni Yurd Van Gazetesi'nin Fiziki Özellikleri	26
2.3. Yeni Yurd Van Gazetesi Yazı Dizini	31
3. BÖLÜM	44
YENİ YURD VAN GAZETESİNİN HABER VE GÖZLEMLERİ (1937-1948)	44
3. 1. Van'da Siyaset ve Yankıları	44
3. 2. Van Halkevi ve Faaliyetlerine İlişkin Haberler	49
3. 3. Sosyo-Kültürel Hayatın Gazeteye Yansıması	66
3. 4. Gündelik Yaşama Dair Haberler	74
3. 5. Asayişle İlgili Konular	86
3.6. Sağlık Haberleri	90
3.7. Kent Ekonomisi Üzerine Tespitler	94
3.8. İmar ve Ulaşım Faaliyetleri	100
3.9. Spor Haberleri	104

4. SONUÇ	107
5. EKLER	109
6. KAYNAKÇA	118

KISALTMALAR

AA	: Anadolu Ajansı
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
DP	: Demokrat Parti
G. Ü	: Gazi Üniversitesi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜBAR	: Türklük Bilimi Araştırmaları

ÖNSÖZ

Türkiye’de basının gelişimine örnek teşkil edebilecek yerel basın çalışmaları, Basın Tarihi’nin önemli bir paydasını oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Van’daki yerel gazete örneği olan “Yeni Yurd Van gazetesi (1937-1948)” nin tahlili yapılmaktadır. Böylece gazetenin yayın hayatını sürdürdüğü yıllarda Van’ın sosyal, ekonomik ve siyasal hayatından bir kesit görmemiz mümkün olmaktadır. Bununla beraber çalışmadan, Van Basın Tarihi’ne ve yerel basın çalışmalarına bu konu ile ilgili bir katkı sağlaması beklenmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde basın tarihi hakkında kısaca bilgi verilerek Türk Basını’nın gelişim evreleri dönemsel olarak ele alınmıştır. Ayrıca Türkiye’de yerel basının gelişimi ve genel özellikleri incelenmektedir. Türkiye’de basının ortaya çıkışı ve özellikle siyasi etkenlerin, basının gerek ortaya çıkışında gerek ilerlemesi ve yöneldiği istikamet bakımından üstlendiği belirleyici rol dikkat çekmektedir. Türkiye’de Yerel basının doğuşu yine siyasi dinamiklerin zorlaması sonucu yerel yönetimlerin dar bir bölgede de olsa gelişmesine paralel olarak ortaya çıktığı gözlenmektedir. Van basının tarihçesine, Yeni Yurd Van gazetesinin kuruluşuna ve yayın politikasına ise ikinci bölümde değinilmiştir. Bu bölümde, çalışmaya konu olan 1937-1948 arasında gerek ülke genelinde gerek kentte görülen maddi ve fiziki koşulların yetersizliği yerel basın konusunda şartları zorlamasına rağmen sorumlu ve kamuoyunu dikkate alan bir yayıncılık yapılmaya çalışıldığı gözlenmektedir.

Çalışmanın üçüncü aynı zamanda son bölümünde ise, gazetenin 1937-1948 yılları arasında yer alan yerel haberler başlıklar halinde verilmiştir. Başlıklar ayrıca siyasi, sosyal, ekonomik, eğitim ve spor haberleri alt başlığı altında toplanmıştır.

Yeni Yurd Van gazetesinin çalışmaya konu olan dönemlerde gazeteye yansıyan haberlerden yola çıkarak kent hayatına katkıları, bölgedeki dinamikleri harekete geçirmesi bakımında yerel basın hayatındaki rolü sonuç bölümünde aktarılmaya çalışılmaktadır.

Çalışmanın merkezini oluşturan “Yeni Yurd Van Gazetesi” nin 1937-1948 yıllarını kapsayan bütün sayıları Ankara Milli Kütüphane Başkanlığı’ndan (133 ALF Y-yer numarası) temin edilmiştir.

Çalışma sürecinde gerek tez konusunun belirlenmesinde gerek çalışmanın sonraki aşamalarında beni yönlendiren ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam

Dr. Öğretim Üyesi Sayın Güneş Şahin'e ve manevi desteğiyle hep yanımda olan annem Aslı Boran'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Zühal BORAN
VAN-2018

GİRİŞ

MATBAANIN TARİHSEL SERÜVENİ

Matbaanın ilk ortaya çıkışı ile ilgili bulgular bizi coğrafya olarak Uzakdoğu'ya götürmektedir. Özellikle Çin, matbaanın kullanılmasında öncü ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya'da ilk matbaanın Çin'de, ağaç oyma tekniğiyle M.S. 593'de kurulduğu ifade edilmektedir. Pekin'de ilk yayınlanan kitabın tarihi 868'dir. Harflerin tek tek dökülerek baskıya geçilmesi yine Çin'de 1040'da gerçekleştirilmiştir. Matbaanın Uzakdoğu'dan Avrupa'ya ulaşması uzun yıllar sürmüştür. Avrupa'da ilkel yöntemlerle de olsa ilk matbaa 1430'da Hollanda'nın Harlem şehrinde kurulmuştur (Öymen, 2014: 2). Ancak modern anlamda ilk matbaanın Gutenberg tarafından 1450'de Almanya'nın Mainz şehrinde kurulduğu bilinmektedir (Yerlikaya, 1994: 3). Kısa bir süre içinde matbaa diğer Avrupa ülkelerine de yayılmıştır. İtalya'da 1470'de, Portekiz'de 1480'de, İspanya'da, 1489'da, Rusya'da ise 1550'de ilk matbaalar faaliyete geçmiştir (Öymen, 2014: 40).

İnsanların gelişen olaylar hakkındaki haber alıp verme arzusunun daha ilk çağdan itibaren başladığı görülmektedir. Dünya'da çıkan ilk gazeteye ait belge Mısır'da bulunmuştur. Bu gazete kâğıt üzerine yazılmış değildir. Pişmiş tuğladan oluşan ve *Tablet* adı verilen bu gazetelere Mısırlılar günün önemli olaylarını yazmışlardır (Şapolyo, 1971:11). Avrupa kıtasında ise M.Ö. 59'da Roma'da, haberlerin günlük olarak yazılıp dağıtılmasına rastlanmıştır. Roma'da her gün önemli haberlerin hükümet tarafından Roma Forumu'na katılanlara gönderildiği belirtilmiştir. Bu bültenlerde siyasal gelişmeler, davalar, skandallar, askeri harekâtlar gibi konuların yer aldığı yine konuyla ilgili kaynaklarda ifade edilmiştir (Öymen, 2014: 25). Haberleri ve yorumları halka ulaştıran ilk basın örneklerine ise matbaanın icadından kısa bir süre sonra rastlanmıştır. 1600-1650 yılları arasındaki dönemde bütün Avrupa kentlerinde günlük gazetelerin ard arda ortaya çıkmasıyla gelişmekte olan soylu kesimler, hem toplum ve dünya hakkındaki güncel gelişmelerden haberdar olmuşlar hem de kendi dünya görüşlerini oluşturarak kitlelere ulaştıracak etkili bir araca kavuşmuşlardır (Gevgili, 1983: 1).

Matbaanın dünyada çok erken dönemlerde kullanılmasına rağmen Osmanlı Devleti'ne ulaşması hayli zaman almıştır. Osmanlı Devleti'nde ilk matbaa, Avrupa'dan yaklaşık kırk yıl sonra İstanbul'da Gayrimüslimler tarafından kurulmuştur. İlk matbaa İstanbul'da 1493 yılında Musevi Hahamı Gerson tarafından kurulmuştur. Yahudiler, 1510'da Selanik'te, 1554'te Edirne'de, 1605'te Şam'da, 1646'da İzmir'de basımevleri kurarak din, tarih ve dil bilgisi kitapları basmışlardır (Şapolyo, 1971: 25). Yine İstanbul'da ilk Ermeni basımevi 1567 yılında Kumkapı'da kurulmuştur. Bu basımevinde birer yıl arayla dil bilgisi, dua ve dini ayin kitapları basılmıştır. 1567'de, Rumlarda İstanbul'da ilk Rum basımevini, Metaksas adlı bir Rum papazının Londra'dan getirdiği basım araçları ile 1627'de matbaalarını kurmuşlardır (Türk Basının Doğuşu ve Gelişimi, 2008: 5). 1494-1729 arasında azınlıklar ve diğer yabancılar tarafından Türkiye'de açılan basımevi sayısının 37'yi bulduğu belirtilmiştir (Gevgili, 1983: 2).

İlk Türk basımevinin kurulması ise uzun uğraşlar sonucu ancak III. Ahmet' in padişahlığı sırasında Lale Devri'nde Macar asıllı İbrahim Müteferrika ile Paris Elçiliği yapan Yirmisekiz Mehmet Çelebi ve oğlu tarafından 1729'da başarılmıştır (Berkes, 2012: 56). Yaklaşık 300 yıllık bir gecikmeyle kurulan bu matbaada, Vankulu Lügati'nin yayınlandığı 1729 yılından, Müteferrika'nın öldüğü tarih olan 1745 yılına kadar geçen 16 yıllık sürede sadece 17 kitap basılabilmektedir. Buna çeşitli kaynaklarda birçok sebep gösterilmektedir: Teknik ve maddî yetersizlikler, ülkedeki eğitim sisteminin yeterince örgütlenememesi ve dinî konularda yoğunlaşmasına karşın, dinî eserlerin basımının yasak olması, matbaanın temel ham maddesi olan kâğıdın yüksek ücretlerle yurt dışından getirilmesi nedeniyle basılan eserlerde istenen ucuzluğun sağlanamaması bunlar arasında sayılabilir (Candan, 2011: 474).

İstanbul'da ilk Türk basımevinin kurulması, ülkede gazete yayıncılığının başlatılmasında yeterli olmamıştır. İlk gazete bilindiği kadarıyla Fransız Devrimi sırasında İstanbul'daki Fransız elçiliği tarafından çıkarılmıştır. 1795'te çıkarılan Bulletin des Nouvelles (Haberler Bülteni) ve 1796'da çıkarılan Gazette Française de Constantinople (İstanbul'un Fransız Gazetesi) İstanbul'da yayınlanan ilk gazetelerden olmuştur (Karaman, 2014: 136).

1. BÖLÜM

TÜRK BASINI'NIN TARİHÇESİ

1.1.Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemi Basını

Osmanlı Devleti'nin matbaayla olduğu gibi basınla da tanışması Avrupa ülkelerinden çok sonra olmuştur. 1820'lerden sonra Osmanlı topraklarında yeniden canlanmaya başlayan basımevi ve basının ilk örnekleri, 1819/1820'de Mısır'da Vali Mehmet Ali Paşa'nın girişimiyle Bulak Matbaası'nın kurulması ile görülmüştür. 20 Kasım 1828'de Kahire'de yarısı Türkçe yarısı Arapça olan ilk yerli gazete, yayına başlamıştır (Koloğlu, 1992: 11). Bundan birkaç yıl sonra 1 Kasım 1931'de II. Mahmut İstanbul'da ilk resmi gazete Takvim-i Vekayi'yi yayınlamıştır. Takvim-i Vekayi özellikle tek Türkçe olarak yayınlandığı ilk dokuz sene içinde resmi tebliğler ve hükümete ait haberler yanında, iç ve dış olaylara dair önemli bilgileri de yayınlamıştır (Yazıcı, 1983: 18-19). Gazetenin çıkışını takip eden süreçte gazetelerin kamuoyu oluşturmadaki önemli gücü Osmanlı devlet adamları tarafından çok iyi anlaşılmış olacak ki gazetenin Türkçe'nin yanında Fransızca (Le Moniteur Otoman), Arapça (Takvimü'l Vakayi), Rumca (Ottomanikos Minitör), Ermenice ve Farsça nüshalarının da yayınlanması sağlanarak Türkçe konuşmayan diğer tebaaya da ulaşması amaçlanmıştır. Bundan da anlaşıldığı üzere gazetenin amaçları arasında halkı bilgilendirip eğitmek de olsa da esas hedef hükümetin icraatını halka anlatmak olmuştur (Öymen, 2014: 53). Takvim-i Vekayi zaman zaman baskılara maruz kalmış ve kapatılmıştır. İlk kapatılış tarihi 1879'da bir dizgi yanlışlığı yüzünden olmuştur (Türk Basınının Doğuşu ve Gelişimi, 2008: 8). Bu nedenle yayınına 12 yıl ara verilen gazete yeniden 1891'de çıkarılmaya başlanmıştır. 1892'de tekrar bir dizgi yanlışlığı yüzünden kapatılan Takvim-i Vekayi II. Meşrutiyet (1908)'e kadar kapalı kalmıştır. 27 Temmuz 1908'de yeniden çıkmaya başlayan gazete 4 Kasım 1922'de bir daha çıkarılmamak üzere kapatılmıştır (Topuz, 1973: 6-7).

Resmi olan ilk gazetenin ardından yarı resmi, Türkçe gazete William Churchill adında bir İngiliz tarafından 3 Temmuz 1840'ta çıkarılan Ceride-i Havadis olmuştur (İskit, 1939: 57). İlk günlerde hiç satılmadığı için gazetenin ilk üç sayısı bedava dağıtılmıştır. Churchill, hükümete baskı yaparak, gazetesine ayda 2 bin 500

kuruş yardım yapılmasını sağlamıştır. Neticede gazete devlet yardımıyla birlikte yarı resmî nitelik kazanmıştır (Kaya-Siklon, 2012: 63).

Ceride-i Havadis'in bütün yazar kadrosu Babıâli Tercüme Odası'nın memurlarından oluşmuştur (Koloğlu, 1992: 8). Bab-ı Ali'nin desteğini gören gazete bir bakıma Takvim-i Vekayi'nin yolunu tutarak başka dillerde nüshalar çıkarmaya girişmiştir. Böylece devlet dolaylı olarak, kendi görüşlerini aksettiren yeni bir gazeteye sahip olmuştur (Yazıcı, 1994: 67).

Yabancı ülkelerde muhabir bulunduran gazetede dış haberlere büyük önem verilmiş, haberler iç ve dış olmak üzere iki bölüm halinde yayınlanmıştır. Kırım Savaşı'na muhabir gönderen gazeteye, savaş haberlerini ilk elden yayınlanmasıyla okuyucuların ilgisi artmıştır. Savaş haberleri, Ruzname-i Ceride-i Havadis adında tek sayfalık özel ek olarak yayınlanmıştır. William Churchill'in ölümünden sonra gazeteyi oğlu Alfred Churchill yönetmiştir. Alfred Churchill, Ceride-i Havadis'i kapatarak, Ruzname'yi yayımlamaya başlamıştır (Kaya-Siklon, 2012: 63).

21 Ekim 1860'da özel gazetelerin ilki olan Tercüman-ı Ahval, Şinasi ve Agâh Efendi tarafından çıkarılmıştır. Tercüman-ı Ahval'in ilk sayısında yer alan önsöz, gazetenin yayın politikasını özetlemektedir: *“Söz ve yazı ile kendi vatanının yararına fikirler ileri sürmek insanların doğal bir hakkıdır. Biz de bu doğal hakkı kullanmak istiyoruz. Bunun içinde bütün halkımızın anlayacağı bir dille düşündüklerimizi anlatmaya çalışacağız”* (Köktener, 2001: 215). Gazetede iç ve dış haberlerin yanında padişahın fermanları, hükümetin bildirimleri de yayınlanmıştır. Piyasa, borsa, bankacılık, ulaşım, haberleşme gibi her türden habere yer veren gazetenin iç sayfalarında resmi ve özel çok sayıda ilan ve reklam da yer almıştır. 25. Sayıdan sonra Şinasi'nin ayrıldığı gazetenin yazarları arasında Ahmet Vefik Paşa, Hasan Suphi Bey ve Refik Bey gibi isimler yer almıştır (Sezgin, 2004: 15). Bir anlamda fikir gazeteciliğimizi de başlatan bu gazete 1861 Mayıs'ında açıklanmayan bir nedenden ötürü iki hafta süreyle kapatılmıştır. Bu, Türk Basın Tarihi'nde ilk gazete kapatılma vakası olarak da tarihe geçmiştir. Tercüman-ı Ahval ancak 5,5 yıl yaşayabilmiş ve 11 Mart 1866 tarihli 792. sayısı ile yayım hayatını sonlandırmıştır (Tütengil, 1969: 4; Topuz, 1973: 12).

Tercüman-ı Ahval'den ayrılan Şinasi 27 Haziran 1862'de Tasvir-i Efkâr gazetesini tek başına çıkarmıştır (Tütengil, 1969: 4). Gazetenin özgürlük lehindeki ve hükümetin politikasını eleştiren yorum ve imalı haberlerin devlette uyandırdığı kaygı 1864'te Matbuat Nizamnamesi'nin yayınlanmasının siyasal nedenini oluşturmaktadır. Çünkü Şinasi, Tasvir-i Efkâr'da ilk kez "ulus" kavramını kullanmış, kamuoyunun önemini açıkça belirtmiş, devleti ulusun temsilcisi olarak işleri yöneten ve ulusun refahı için çalışan bir kurum olarak nitelemiştir (Mazıcı, 1996: 133). Gazetede yazdığı başmakalelerde o dönemin yasaklı konularına değinen Şinasi bazı arkadaşlarının tutuklandığını görünce 1865'te Paris'e kaçmıştır (Berkes, 2012: 53). Şinasi'nin Paris'e kaçması üzerine gazetenin başına Namık Kemal geçmiştir. 1867'de gazetede yayınlanan "Şark Meselesi" başlıklı bir yazı dizisi üzerine Namık Kemal'in gazeteciliği yasak edilmiş ve Namık Kemal'in Avrupa'ya gitmesi üzerine gazetenin başına Rezaizade Mahmut Ekrem geçmiştir (Hayta, 2002: 12; Yazıcı, 1994: 68).

1860'lı yıllarda yayın hayatına başlayan bir diğer gazete Muhbir'dir. Bu gazetenin sermayesini veren Filip Efendi idi. Başyazarlığını Ali Suavi'nin yaptığı gazete, ulusal bir meclis kurulmasını savunmaktaydı. Muhbir'in tek yazarı Ali Suavi idi. Ali Suavi yazılarında sürekli hürriyet fikrine değinmiştir (Şapolyo, 1971: 121). Muhbir, Tercüman-ı Ahval ve Tasvir-i Efkâr'dan daha sert bir şekilde hükümeti eleştirmiş ve sık sık kapatılmıştır. Sadece 55 sayı çıkan gazete, 27 Mayıs 1867'de son kez kapatılmıştır (Koloğlu, 1992: 35). Muhbir'in kapatılma gerekçesi, hükümetin dış politikasını eleştirmesi ve hükümet aleyhine zihinleri bulandıracak yazılar yazması olmuştur (Girgin, 2001: 4).

Gazetenin kapatılmasından bir müddet sonra Agâh Efendi ile Fransa'ya kaçan Ali Suavi, daha sonra Londra'ya geçerek Muhbir gazetesini Yeni Osmanlılar adına burada 31 Ağustos 1867'de çıkarmaya başlamıştır (Şapolyo, 1971: 130). Muhbir, Türkiye dışında yayınlanan ilk gazetedir. 3 Kasım 1868'e kadar 50 sayı çıkan bu gazetede, meşveret fikrinin yanı sıra, millet adına yapılan borçlanmalara, eğitim ve öğretim sistemindeki eksikliklere de çokça yer verilmiştir (Topuz, 1973: 37).

Ali Suavi yazılarında "*eğer önerdiği meclis fikri kabul edilmezse halkın bunu zorla alacağını*" belirtmiştir. Ali Suavi'nin başına buyruk, eylemci davranışları kısa

bir süre sonra grubun diğer üyelerinde tepkiye yol açmış ve Muhbir'in Yeni Osmanlıların sözcüsü olamayacağına karar verilmiştir (Girgin, 2001: 54).

29 Haziran 1868'de önce Reşat Bey'in sonra Namık Kemal'in yönetiminde yine Londra'da Yeni Osmanlılar cemiyeti adına Hürriyet gazetesi yayınlanmıştır (Koloğlu, 1992: 36-Topuz, 1973: 39). 63. sayıya kadar gazeteyi Namık Kemal ve Ziya Paşa birlikte yayınlamıştı. Eylül 1869'da Namık Kemal ayrılmış ve gazetenin yönetimi, kapanana kadar Ziya Paşa'ya kalmıştır (Girgin, 2001: 54). Ali Suavi'de Hürriyet'e sürekli yazılar vermekteydi. Ali Suavi'nin 20 Ocak 1869'da çıkan bir yazısı "*Ali Paşa'nın öldürülmesini teşvik edici*" sayıldığı için İngiliz adliyesi gazetenin yöneticileri hakkında bir soruşturma açmıştı. Bunun üzerine Ziya Paşa İsviçre'ye kaçarak 3 Nisan 1870'de Hürriyeti 89. sayıdan itibaren Cenevre'de çıkarmaya başlamıştır. Gazete burada ancak 11 sayı çıkabilmiş ve 100. sayıdan sonra kapanmıştır (Topuz, 1973: 39).

Bir düşünce gazetesi olan Hürriyet'te, Meşrutiyet'in ilan edilmesi, danışma sisteminin kurulması ve basın özgürlüğünün gelmesiyle yönetim üzerinde bir kontrolün gerçekleşmesi istenmiştir. Türkiye'deki yabancı postaneler aracılığıyla ülkenin her yanına ulaştırılabilen Hürriyet, büyük başarı ve ilgi toplamıştı (Koloğlu, 1992: 3). Hürriyet'in kapanmasından sonra Paris'e gitmiş olan Ali Suavi, orada Ulum gazetesini (1869) çıkarmış ve Türkçülük akımının öncülüğünü yapmıştır (Girgin, 2001: 54).

22 Ocak 1870'de İstanbul'da Ali Bey tarafından Basiret adında bir gazete çıkarılmıştır (Yerlikaya, 1994: 19; İnuğur, 1993: 213). Basiret'in en kuvvetli zamanı Ahmet Mithat Efendi'nin makaleleriyle başlamıştır. Ahmet Mithat Efendi Basiret'te dört yıl boyunca yazılar neşretmiştir (Şapolyo, 1971: 137).

Çırağan Sarayı baskınından bir gün önce Basiret gazetesinde Ali Suavi'nin bir yazısı yayınlanmıştı. Bu yazıda Suavi'nin baskını önceden haber veren ifadeler kullandığı gerekçesiyle 20 Mayıs 1878'de gazete hükümet tarafından kapatılmış ve gazete sahibi Basiretçi Ali Bey yakalanarak hapsedilmiştir (İnuğur, 1993: 214). 5,5 ay tutuklu kaldıktan sonra Kudüs'e sürgün edilen Ali Bey 1908'den sonra İstanbul'a dönerek gazeteyi tekrar çıkarmıştır. Ancak gazetenin ömrü kısa olmuş, birkaç sayı çıktıktan sonra tekrar kapanmak zorunda kalmıştır. Gazetenin kapatılma nedeni,

Mihran Efendi'nin çıkarmış olduğu Sabah Gazetesi'nin rekabeti karşısında satışının azalması olmuştur (Girgin, 2001: 48).

Bu dönem çıkarılan muhalif gazetelerden biri de İbret olmuştur. İbret çeşitli isimlerle yayınlanmış, yönetim ve kadrosunu değişik kişiler üstlenmiştir. Gazete ilk olarak Aleksan Sarrafyan tarafından Kevkeb-i Şarkî (Doğu Yıldızı) adıyla yayınlanmıştır. Günlük olarak yayınlanan gazetenin ilk sayısı 1 Aralık 1869'da çıkarılmıştır. Gazete 1870'de 42. sayısından sonra yayınına ara vermiştir. Sarrafyan gazeteyi tekrar 16 Haziran 1870'de bu kez İbret adı altında Pazartesi ve Perşembe günleri çıkmak üzere yayınlamaya başlamıştır (Güz-Bayhan, 2016: 8). 1872'de Ahmet Mithat Efendi'nin gazeteyi kiralaması üzerine İbret yeniden günlük gazete olarak çıkarılmıştır. 13 Haziran 1872'de yeni kadrosu ile yayınlanmaya başlayan İbret'in yönetimini Namık Kemal üstlenmiştir (Topuz, 1973: 21). Yeni Osmanlıların sözcüsü haline gelen gazetenin ilk sayısında başyazar Namık Kemal ve arkadaşları Reşat, Nuri, Tevfik ve Mahir imzasıyla yayınlanan yazıda: *“İnanışımıza göre, burada gazetelerin en büyük görevi halkımıza siyasi görevler ve medeni ilerlemelere ait bilgi vermektir. Elimizden gelen bütün çabayı bu hizmette kullanacağız. Bununla birlikte havadis vermekte de kusur etmeyeceğiz. En kutsal bildiğimiz bir görevde Matbuat Nizamnamesi' ne uygun olduğu derecede doğru söylemektir”* ifadeleri yer almıştır (Girgin, 2001: 49).

İbret' in birinci sayısı iki baskı yapmış ve 25 bin gibi o güne kadar işitilmemiş bir baskı sayısına ulaşmıştı. İbret kısa yaşamında 12 binlik tirajadüşmemiştir. Bunda sadece bir fikir gazetesi olması değil, gerçek anlamda hürriyetin savunucusu olması ve istibdat yönetimini eleştirmeye başlaması da önemli rol oynamıştır. O zamana kadar ancak Avrupa gazetelerinde görülebilen düşünceler en ayrıntılı şekilde İbret' de işlenmekteydi. Gazete şiddetli eleştirileri yüzünden yayınlandığının yirmi yedinci gününde dört ay süreyle kapatılmış ve bütün yazarları Anadolu'ya zorunlu memuriyete atanmışlardı (Koloğlu, 1992: 39). Namık Kemal Gelibolu'dan 1873'te İstanbul'a dönerek tekrar İbret'in başına geçmiştir. Kemal'in gazetede Ocak ve Mart 1873'te yazdığı birkaç yazıda sansüre çok şiddetli saldırmasından dolayı gazete bir ay kapatılmıştır. 1 Nisan 1873'te Namık Kemal'in Vatan Yahut Silistre piyesinin ilk temsili, İstanbul'da gösterilmiştir. İbret'te bu piyes ile ilgili bir yazı yayınlanmıştı. Bundan dört gün sonra İbret tamamen kapatılmıştır.

Gazetenin yazarları da tutuklanarak sürgüne gönderilmiştir. Koloğlu, İbret'in kapatılışının bu piyes sebebiyle yapılan gösterilerden dolayı gerçekleşmediğini, gazetenin “*hükümete bağlı olan millet*” yerine “*hükümetin egemen olan millet*” deyimini kullanmış olmasından ileri geldiği ifadelerine yer vermiştir (Koloğlu, 1992: 42).

II. Abdülhamit döneminde, basın sıkı bir denetim altında tutulmuştur. Siyasi konular üzerindeki sıkı sansür nedeniyle, basında edebi konular ağırlık kazanmıştır. Basit dille kaleme alınmış bilim yazıları, roman ve öykü çevirileri gazeteleri doldurmuştur. Bu dönemde hiçbir yeni basın kanunu yapılmamış, 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi ile 1867 tarihli Âli Kararname yürürlükte sayılmıştır (Girgin, 2001: 77). Bunun yanı sıra 1903'te yayımlanan bir Şura-yı Devlet Kararnamesi'nde basının illere yayılması, yerel tarım, doğal kaynaklar ve kültür konularının halkın yararına olarak işlenmesi, konuların sade bir dille yazılması, gazetelerin köylere kadar götürülmesi önerilmiştir (Varlık, 1990: 101).

Bu dönem hürriyet ve inkılâptan bahseden muharrirler ya hapsedilmiş ya da sürgüne gönderilmiştir. Bu muharrirlerden pek çoğu Avrupa'ya kaçmışlardı. Fransa'ya kaçan Ahmet Rıza tarafından 3 Aralık 1895'te Paris'te Meşveret gazetesi kurulmuştur. Ahmet Rıza Meşveret'te yayınlanan makalelerinde Meşrutiyet'in, kültür ve eğitimin önemini ısrarla savunmuştur. Halkın politik görev bilincine ulaşabilmesi için eğitilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Osmanlı Hükümeti'nin gazetenin kapatılması için Fransız hükümetine başvurması üzerine Ahmet Rıza Meşveret'i önce İsviçre'ye sonra da Belçika'ya taşımıştır (İnuğur, 1993: 291-292). Yine İttihatçılardan İshak Sükûti ile Abdullah Cevdet 1 Aralık 1897'de Cenevre'de *Osmanlı* gazetesini çıkarmışlardı. Türkçe ve Fransızca yayınlanan bu gazete daha sonra İngiltere'ye taşınmıştır. Gazete 62.sayısı ile 10 Haziran'da Londra'da, 69.sayı ile Folkestone'da ve 120. sayıdan sonra Kahire'de çıkmaya başlamıştır (Tütengil, 1969: 88).

24 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanıyla beraber basın yaşamında yeni bir dönem başlamıştır. Her çeşit yayın üzerindeki kontrol ve denetim ortadan kalkmıştır (Öztoprak, 1989: 6). O günlerde İstanbul'da sadece İkdam, Sabah, Tercüman, Saadet gibi dört gazetenin çıktığı görülmüştür. Bu gazeteler 25 Temmuz 1908'den hemen sonra meşrutiyet ve özgürlük savunuculuğuna girişerek ve birçoğu

kadrolarını yenileyerek eski yayınlarla ilişkilerini kesmiş gibi görünmeğe çalışmışlardır (Topuz, 1973: 103).

Eski gazeteler kendilerini yenilemeye çalışırken bir yandan da yeni gazeteler piyasaya çıkmaya başlamıştı. Ahrar Partisi'nin yayın organı olarak *Osmanlı* adlı bir gazete çıkmaya başlamıştı. II. Meşrutiyet'in ilk gazetelerinden olan *Yeni Gazete*, Abdullah Zühtü tarafından çıkarılmıştı. Gazete hükümetin ve Sadrazam Kamil Paşa'nın sözcülüğünü yapmıştır. Dönemin önemli gazetelerinden bir diğeri *Tanin* de Hüseyin Cahit Yalçın, Tevfik Fikret ve Hüseyin Kazım tarafından 2 Ağustos 1908'de çıkarılmıştır. *Tanin* İttihatçılarını desteklemiştir. Sert yazıları yüzünden birçok kez kapatılan ve saldırılara uğrayan gazete ad değiştirerek *Cenin*, *Renin*, *Senin*, *Hak* gibi isimlerle yayını sürdürmüştür. İttihat Terakki'nin yayın organı olarak da *Şura-yı Millet*, 23 Eylül 1908'den itibaren çıkmaya başlamıştı (Öztoprak, 1989: 7; Koloğlu, 1992: 56). Bu dönemde yine *Serbesti*, *Sada-yı Millet*, *Volkan*, *Şura-yı Ümmet* gibi ses getiren siyasi gazetelerin yanında *Boşboğaz*, *Laklak*, *Cingöz*, *Karagöz*, *Zevzek* gibi mizah gazeteleri de çıkarılmıştır (Koloğlu, 1992: 310-311).

II. Meşrutiyet dönemi basın açısından bakıldığında özgürlüklerin kısa süreliğine de olsa elde edildiği, diğer yandan gazeteciler bakımından olumsuz olayların ve gazeteci cinayetlerinin ortaya çıktığı bir dönem olmuştur (Babaoğlu-Olgun, 2015: 61).

Basın tarihimizde öldürülen ilk gazeteci, *Serbesti* gazetesi başyazarı Hasan Fehmi olmuştur. Yazılarında İttihatçılarını sürekli eleştiren Hasan Fehmi, 6 Nisan 1909'da Galata Köprüsü'nden geçerken, kurşunlanarak öldürülmüştür (Şapolyo, 1971: 177-178). Öldürülen ikinci gazeteci *Sadâ-yı Millet*'in başyazarlığını yapan Ahmet Samim olmuştur. Samim, 9 Haziran 1909'da Bahçekapı'da vurularak öldürülmüştür. Bunları, ekonomi politikalarını eleştiren ve yolsuzluklarla ilgili yayın yapan *Mizan* ve *Serbesti* yazarı Zeki Bey'in 10 Temmuz 1911'de Bakırköy'de öldürülmesi izlemiştir (Türk Basınının Doğuşu ve Gelişimi, 2008: 24-25).

İkinci Meşrutiyet döneminde öldürülen dördüncü gazeteci, daha önce kendisi de İttihatçı olan Hasan Tahsin'dir. Selanik'te çıkardığı *Silah* gazetesi nedeniyle basın tarihimizde "*Silahçı Tahsin*" olarak anılan Hasan Tahsin, İttihatçıların bazı fikir ve davranışlarına şiddetle karşı çıkmıştır. Hasan Tahsin, boğularak öldürülmüştür (Türk Basınının Doğuşu ve Gelişimi, 2008: 25).

Bu dört gazeteciden başka 13 Şubat 1909'da yayımlanan İştirak gazetesi sahibi Sosyalist olarak anılan Hüseyin Hilmi Bey de Bozdoğan kemeri civarında öldürülmüştür. Başyazarları öldürülen bu gazeteler kapanmıştır. Böylece İttihatçılara şiddetle hücum eden gazeteler kalmamıştır. İkdam, Sabah, Vakit daha sonra Yeni Gazete ve İleri gazeteleri yayınlarına devam etmişlerdi (Şapolyo, 1971: 182).

Matbuat Yasası'nda 1913'te yapılan değişikliklerle yayın özgürlüğü gittikçe kısıtlanmış, cezalar arttırılmıştı. 1912'de çıkarılmış gazete sayısı 45 iken, 1913'de 92 gazete yayınlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girdiği yıl 73 gazete ve dergi çıktığı görülmüştür. Bu sayı 1915'de 6'ya düşmüştür. 1916'da sayı 8'e çıkmış ve 1917'de 15 olmuştur. Öztoprak, bu iniş çıkışların İttihat Terakki'nin tek parti yönetiminin tutumundan kaynaklandığını belirtmiştir (Öztoprak, 1989: 7).

Birinci Dünya Savaşı'nın son yıllarında gazete ve dergi sayısı artarak 71 olmuştur. Mondros Mütarekesi'nin ardından çıkan gazete ve dergilerin sayısının 68 olduğu görülmektedir. Bunların içinde Rauf Ahmet'in İstiklal'i, Sait Molla'nın İstanbul'u, Refi Cevat'ın Alemdar'ı, Celal Nuri'nin Atı ve İleri gazeteleriyle, Tarık Mümtaz'ın Ümit adlı siyasi dergisi sayılabilir (Öztoprak, 1989: 7-8).

1.2. Milli Mücadele Basını

1910'lu yıllarda kendi gazetelerini kurarak seslerini duyuran gazeteciler, Cumhuriyet döneminin yaklaşık 1960'lara kadar olan döneminde seslerini duyuran önemli bir kuşağın temsilcileri olmuştur. Kurtuluş mücadelesi başlayınca, Ankara'daki milli güçleri destekleyenler de yine bu gazeteciler olmuştur. Ahmet Emin Yalman ile Mehmet Asım Us, 1917 yılında Vakit gazetesini çıkarmışlardı. 1918'de Necmettin Sadak, Falih Rıfkı Atay, Ali Naci Karacan ve Kazım Şinasi Dersan da Akşam gazetesini yayımlamaya başlamıştır. Milli mücadelenin İstanbul'da sözcülüğünü yapan İleri gazetesi, 1919 yılında Celal Nuri İleri ve kardeşi Suphi İleri tarafından yayınlanmıştır (Türk Basınının Doğuşu ve Gelişimi, 2008: 25-26).

Ahmet Cevdet'in çıkardığı İkdam'ın başyazarlık görevini Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Falih Rıfkı Atay gibi o devrin genç gazetecileri üstlenmişti (Şapolyo, 1971: 190). 2 Eylül 1918'de İstanbul'da Yeni Gün gazetesini çıkaran Yunus Nadi bu gazete ile İstanbul'dan Milli Mücadele'yi desteklemeye başladı. İstanbul'un işgal edilmesi üzerine Anadolu'ya geçmek zorunda kalınca gazeteyi Ankara'ya naklettiren Nadi, gazeteyi burada *Anadolu'da Yeni Gün* adıyla çıkarmaya

başladı (Köktener, 2005: 19). Sedat Simavi *Güteryüz'ü*, Zekeriya ve Sabiha Sertel *Büyük Mecmua'yı* çıkarmıştır. Tanin'de Hüseyin Cahit Yalçın, Tasvir-i Efkâr' da Velit Ebüzziya yazılarını sürdürürken Ahmet Şükrü Esmer, Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adivar, Ruşen Eşref Ünaydın, Hakkı Tarık Us, Peyami Safa, Ethem İzzet Benice gibi genç yazarlar da günlük basında seslerini duyurmaya başlamıştır (Türk Basınının Doğuşu ve Gelişimi, 2008: 25-26).

İstanbul Basını, I. Dünya Savaşı'nın kaybedilmesinden sonra bazı yasaklarla karşılaşmıştı. 1919 Şubatında çıkarılan kararnameyle her türlü yazılı ve basılı kâğıdın askeri yönetimden ya da mülkiye sansürcü kurulundan özel yazılı izin alınmadan basılması yasaklanmıştı. 16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgalinden sonra sansüre işgal kuvvetleri de katılmıştı (Türk Basınının Doğuşu ve Gelişimi, 2008: 25-26).

Gazeteler İtilaf devletleri memurları tarafından her gün kontrol edilmekteydi. Gazetelerin başmakaleleri boş sayfa olarak çıkarılmıştır. İtilaf devletleri gazetelerle başa çıkamayınca, gazetecileri ve ilim adamlarını tutuklamaya başlamışlardı. Muharrirlerden Tanin gazetesi Başmuharriri Hüseyin Cahid'i Yeni Mecmua Muharrirlerinden Ziya Gökalp'i, Ağaoğlu Ahmed'i, Süleyman Nazif'i ve Aka Gündüz gibi birçok muharrir ve siyasi şahsiyetleri tutuklayarak Malta adasına sürmüşlerdi (Şapolyo, 1971: 190).

Bu dönemde gazetecilerin yanı sıra birçok ülkenin lideri de kendi ideolojilerini gerçekleştirmek halkı ve dünya kamuoyunu etkilemek ve yönlendirmek amacıyla basını bir propaganda aracı olarak kullanmışlardır. Kamuoyunun oluşmasında ve halkın başarılı bir şekilde yönlendirilmesinde en etkili olan liderlerin arasında belki de en başında Mustafa Kemal Atatürk'ün geldiği görünmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk daha harp okulunda okuduğu yıllarda toplumun bilinçlenmesinde ve insanları bir fikir etrafında birleştirme yolunda basının önemini anlamış ve bu yıllarda (1899-1902) arkadaşlarıyla birlikte el yazısı ile bir gazete çıkarmış ve burada ülkenin kötüye gidişini ele alan yazılar yayınlamıştır (Er, 2003: 35). Daha sonra 2 Kasım 1918'de İstanbul'da yayınlanan Minber gazetesi yine Mustafa Kemal'in isteği üzerine Fethi Okyar tarafından çıkarılmıştır. Minber'in adını bizzat Mustafa Kemal koymuş ve gazeteye ortak olmuştur (Özkaya, 2001: 15).

Mustafa Kemal Paşa, dış dünyayı Ulusal Bağımsızlık Savaşı'ndan haberdar etmek için, yabancı gazetecilerle ilişki kurmak, onlara beyanat vermek yollarına her zaman başvurmuştur. Halide Edip Adivar'ın tavsiyesi üzerine, Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919), Louis E. Browne adlı Amerikan Chicago Daily News gazetesi muhabiri gelmişti. Mustafa Kemal, bu gazeteciye, Amerikan Kongresi'nden Türkiye'yi incelemek ve gerçek durum hakkında rapor hazırlamak üzere bir heyet gönderilmesini söyleyerek Sivas Kongresi hakkındaki bilgilerin kendi ve birkaç arkadaşının imzasıyla Amerikan Senatosu'na iletilmesini sağlamıştı. Böylece, bütün dünyaya, basın yoluyla Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın varlığını duyurmuştu (Gündüz, 2007: 92).

Mustafa Kemal Paşa bu girişimlerinden sonra Anadolu'da basının gelişmesi ve kuvvetlenmesi yolunda çalışmalar yürütmüştür. Mustafa Kemal'in ulusal direnci örgütlemeye başladığında ilk girişimi, haber akımını kontrol altına almak için telgraf ağına el koymak olmuştur. İkinci adım olarak Sivas Kongresi'nde 14 Eylül 1919'da Müdafaa-i Hukuk'un sözcüsü olarak İrade-i Milliye gazetesi yayınlanmaya başlatılmıştır (Özkaya, 2001: 16). 1919'un Aralık ayının son günlerinde Ankara'ya gelen Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'da kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kararlarını millete duyuracak bir gazeteye ihtiyaç olduğunu görmüş ve adını kendisinin verdiği Hâkimiyet-i Milliye gazetesini yayınlattır. Daha sonraları Ulus adını alan gazete uzun zaman yayınlarını sürdürmüştür (Koloğlu, 1992: 353).

Hâkimiyet-i Milliye'nin ilk çıkan sayısında başmakaleyi de Mustafa Kemal Paşa yazmıştır (Şapolyo, 1971: 195). 10 Ocak 1920'den itibaren haftada iki gün yayınlanmaya başlayan gazete, Ankara Vilayet Matbaası'nda basılmıştır. Hâkimiyet-i Milliye izlediği yayın politikası ile kamuoyuna Ankara'daki ulusal bağımsızlık hareketinin ne denli kararlı ve güçlü bir hareket olduğu düşüncesini aşlamayı hedeflemiştir (Sezgin, 2004: 23).

Milli Mücadele yıllarında Türk Basınının ikiye ayrıldığı ve çeşitli eğilimlerde gazetelerin çıktığı görülmüştür. Bir yanda Milli Mücadeleyi destekleyen İleri, Yenigün, Akşam, Vakit gibi başlıca gazeteler yer alırken diğer tarafta Milli Mücadele karşıtı Peyami Sabah, Alemdar ve İstanbul gazeteleri vardı. Bunların dışında zaman zaman çeşitli grupları tutan İkdam, Tasvir-i Efkâr ve Tercüman gazeteleri de varlık göstermiştir (Topuz, 1973: 122). Aslında İstanbul basınının

büyük bir kısmı Milli Mücadele'nin yanındadır. Ancak sansür nedeniyle İstanbul gazeteleri 1919-1921 arasında Mustafa Kemal Paşa, Kuvay-ı Milliye, Milli Mücadele ve TBMM konularında yazılara yer verememişlerdir. 1921 Ocak'ında I. İnönü, 1921 Mart'ında II. İnönü ve 1921 Eylül'ünde Sakarya Zaferi sonunda Padişah ve İstanbul Hükümeti artık ulusal kuvvetlerin başarıya ulaşacaklarını anlamışlardı. Bu tarihten sonra İstanbul basınının cepheler, milli güçler, Mustafa Kemal ve TBMM hakkında bilgiler vermesine müsaade edilmiştir (Özkaya, 2001: 19).

Milli Mücadele yıllarında gazetelerin yanı sıra birçok dergide yayınlanmıştır. *Büyük Mecmua* (1919), *Ümit* (1919), *Kurtuluş* (1919), *Aydede* (1920), sol eğilimli *Aydınlık*(1921) ve Milliyetçi *Dergâh* (1921) dergisi bu dönem etkili olan diğer yayın organları arasında yerini almıştır (Gönenç, 2007: 66).

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde de Milli Mücadele basını doğmuş ve gelişmiştir. Bunların başında *Hukuk-u Beşer*, *Açıksöz*, *Öğüt*, *İzmir'e Doğru* gibi gazeteler gelmiştir. 15 Mayıs günü Kordon'da ilerleyen Yunan askerlerine ilk kurşunu atıp şehit olan Hasan Tahsin (Osman Nevres), çıkarmış olduğu *Hukuk-u Beşer* gazetesinde yazdığı makalelerde düşmana karşı "toptan direniş"i savunmuştur (Koloğlu, 1992: 61). Osman Nevres, attığı kurşunlarla İzmir'e çıkan Yunan birliğinin iki askerini öldürmüştü, kendisi de olay yerinde süngülenerek şehit edilmiştir. Bu olayın basın tarihi açısından önemli yanı işgal kuvvetlerine ilk kurşunun bir gazeteci tarafından atılması olmuştur (Girgin, 2001: 106).

15 Haziran 1919'da çıkmaya başlayan *Açıksöz* ilk zamanlar haftada bir gün ve tek sayfa olarak çıkmıştır. 16 Eylül 1919'dan itibaren haftada iki kez çıkmaya başlayan gazete aynı tarihte Kastamonu'da Kuvay-ı Milliye'ye katılmıştır. İstanbul gazetelerinin Anadolu'ya girmesinin yasaklanmasından sonra her gün çıkmaya başlayan *Açıksöz'ün* 1920, 1921 ve 1922 yıllarında dağılma sahası çok genişlemiş ve tirajı 1500'ü geçmiştir. Böylece Kuzey Batı Anadolu'da en etkili gazete olarak Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin yayın organı durumuna gelmiştir. Dış haberlere karşı gösterilen tepki bakımından son derece önemli olan gazete bazı aksamalarla yayın hayatını 1932'ye kadar sürdürmüştü ve 1937'den itibaren *Doğru Söz* olarak çıktığı görülmüştür (Öztoprak, 1989: XIX). Kuvay-ı Milliye'nin Ege'deki sözcüsü durumunda olan en önemli yayın organı 16 Kasım 1919'da Balıkesir'de yayınlanan *İzmir'e Doğru* gazetesi olmuştur (Özkaya, 2001: 23). Gazetenin başlığı

altında “*Harekât-ı Milliye'nin hâdim ve mürevvicidir*” yazılıydı. Bu yazıdan da anlaşıldığı üzere gazete ulusal direnişten yanaydı. Gazetede en çok İzmir sorunu işlenmiştir. Gazetenin sahibi Hüseyin Vasıf (Çınar) ve başyazarı Mustafa Necati'ydi. İzmir'e Doğru gazetesi ancak 74 sayı çıkabilmiş, Balıkesir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine kapanmıştır (Öztoprak, 1989: XX).

Öğüt-Babalık (Konya), *Albayrak* (Erzurum), *Emel* (Amasya), *Ahali* (Edirne-Samsun), *İstikbal* (Trabzon), *Işık* (Giresun), *Anadolu* (Antalya), *Satvet-i Milliye* (Elazığ), *Amal-ı Milliye* (Maraş), *Dertli-Türkoğlu* (Bolu), *Yeşil Yuva* (Artvin), *Yeni Adana* (Adana) gibi adlarla Anadolu'da çıkan bu gazeteler, Milli Mücadele süresince bu mücadeleyi destekleyen ve bu açıdan bir kamuoyu oluşturulmasında öne çıkan diğer gazeteler arasında sayılabilir (Topuz, 1973: 132).

Mustafa Kemal'in basına verdiği önemin bir kanıtı da Anadolu Ajansı (AA)'nın kurulması olmuştur. TBMM'nin yaptığı ilk kanunlardan biri de 7 Haziran 1920'de çıkarılan “Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu'dur. AA'da bu teşkilatın içinde yer almıştır (Gevgili, 1983: 213). Ajansın kuruluşuyla ilgili kanun TBMM'nin İrşat Encümeni'nde görüşülürken etkili haberleşme araçlarının yokluğu üzerinde durulmuştur. Üyeler “*silah kadar etkili siyasi ve düşünce örgütlerinin öteden beri ihmal edilmiş*” olduğunu belirterek kurulacak olan haberleşme örgütüne iki görev vermiştir. Bunlardan birincisi; ulusal birliği engellemek ve tehlikeye düşürmek amacıyla yapılan iç ve dış kışkırtmalara karşı önlem olarak ulusal mücadelenin haklılığını dış dünyaya da duyurmaktır. İkincisi de Kurtuluş Savaşı ile ilgili haber ve kararlardan halkı sürekli olarak haberdar etmek olmuştur (Topuz, 1973: 133). Bunun için de Mustafa Kemal Paşa'nın emri ve Halide Edip ve Yunus Nadi'nin çalışmalarıyla Ankara'da AA kurulmuştur. 6 Nisan 1920'de, az sayıda personel ve bir teksir makinesi ile işe başlayan Anadolu Ajansı, Ulusal Bağımsızlık Savaşı boyunca, milli birliği uyanık tutmak ve ulusal bağımsızlığı sağlayacak karar ve hareketleri halka zamanında bildirmekle halk-hükümet bütünleşmesini sağlamak bakımından da önemli hizmetler yapmıştır (Özkaya, 2001: 180).

1.3. Cumhuriyet Dönemi Basın Hayatı

Cumhuriyet dönemi basın hayatını iki döneme ayırmamız mümkündür. Siyasal olarak Cumhuriyet'in kurulması ile başlayan ilk süreç, yani ülkenin tek

partili bir siyasal rejim tarafından yönetildiği dönemdir. Bu yıllar Türkiye’de tek partili yaşam koşullarının hem teorikte hem de pratikte Cumhuriyet’in rejim dinamiklerinin en çok hissedildiği yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemin ardından 1946’da Demokrat Parti’nin kurulması ve 1950’de iktidara gelmesi Türkiye’de başka bir dönemin başlangıcı olmuştur. 1940’ların sonlarına doğru gerek CHP içinde gerek basın çevresinde artan siyasal muhalefet ve uluslararası düzeyde demokratik rejimlere yönelimler Türkiye’de de yeni siyasal yönelişleri ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda gelişen DP ve basın işbirliği başlangıçta DP’nin politik çıkarlarına uygun bir zemin oluşturmuştur. Çok geçmeden ılımlı politikasından tavizler vermeye başlayan ve basının muhalefetiyle karşı karşıya kalan DP, büyük engel olarak görmeye başladığı muhalif basını çeşitli baskılarla yıldırma yollarına başvurmuştur.

Tek parti döneminde hükümet, gerek 1923’te Cumhuriyet’in ilanı ve 1924’te hilafetin kaldırılışı aşamalarında, gerekse Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyimlerinde bazı İstanbul gazeteleri tarafından eleştirilere uğramış, buna karşılık bazı gazeteciler İstiklal Mahkemeleri’nde yargılanmışlardır (Girgin, 2001: 122).

İstiklal Mahkemeleri’nde 1923-1925 yıllarında bir dizi kovuşturma yapılmıştır. Bu kovuşturmanın ilki, Ağa Han ve Emir Ali adlı iki Hintli Müslüman önderinin Başvekil İsmet Paşa’ya, bütün Müslüman halklar arasında manevi bir bağ olarak hilafetin korunması için yazdıkları bir mektubun üç İstanbul gazetesinde yayımlanması üzerine, TBMM tarafından 8 Aralık 1923’te İstanbul ve havalisinde bir İstiklal Mahkemesi kurulmasıyla başlatılmıştır (Tunçay, 1983: 212).Mahkemede yargılanan gazeteciler arasında Hüseyin Cahit Yalçın (Tanin), Ahmet Cevdet (İkdam), Velid (Ebuzziya) (Tasvir-i Efkâr), üç gazetenin yazı işleri müdürleri Lütfi Fikri ve Hilafet yaveri Ekrem Bey ayrıca Adana eski milletvekillerinden Abdulkadir Kemali de vardı (Topuz, 1973: 136). Adı geçen gazeteciler, mahkemede vatana ihanet suçundan yargılanmışlardır. Görülen mahkemede gazetecilerin hepsi beraat etmişlerdi. Sadece Lütfi Fikri Bey 5 yıl hapse mahkûm edilmiş ancak 1,5 ay sonra çıkarılan özel bir af yasasıyla o da serbest bırakılmıştı. Basına verilen bu gözdağı sayesinde hilafetin kaldırılması ve son halifenin yurt dışına çıkarılması olaylarında, basının tepkisi bastırılmıştır (Topuz, 1973: 139; Girgin, 2001: 116).

Şeyh Sait ayaklanmasından dolayı 4 Mart 1925'te çıkarılan Takrir-i Sükûn yasası ise hükümete doğrudan basın üzerinde tasarrufta bulunma hakkını tanımaktaydı. Bu yasaya dayanarak Halk Fırkası'na muhalif olan Terakkiperver Fırkası yanlısı yayınlar yapan gazetelerle (Tevhid-i Efkâr, Tanin, İstiklal, Son Telgraf, Vatan, vb.) Sosyalist bazı yayınlar (Aydınlık, Orak, Çekiç) kapatılmıştır. Ayrıca, Sıkıyönetim bölgelerinde sansür ilan edilmiştir. 7 Mart'ta yeniden kurulan iki İstiklal Mahkemesinden “Şark”taki, aralarında Velid (Ebuziya), Ahmet Emin (Yalman), Eşref Edip, Abdulkadir Kemali (Öğütçü), Fevzi Lütfi (Karaosmanoğlu), Sadri Ethem (Ertem), İlhami Safa, Gündüz Nadir, Ahmet Şükrü (Esmer), Suphi Nuri (İleri), İsmail Müştak (Mayakon) gibi gazetecileri ayaklanmayı kışkırttıkları iddiasıyla yargılamıştır. Bunlardan Abdulkadir Kemali dışında hepsi beraat etmiştir (Koloğlu, 1992: 64). Ankara İstiklal Mahkemesi ise Terakkiperver Fırka merkezinin polis tarafından aranması haberini “*baskın*” diye veren Tanin gazetesinin başyazarı Hüseyin Cahit (Yalçın)'a Çorum'da süresiz sürgün cezası; sonradan Halikarnas Balıkcısı diye tanınan Cevat Şakir (Kabağağaçlı)'i bir yazısı dolayısıyla, bu yazarı ve yazının çıktığı Resimli Ay'ın sahibi ve sorumlu müdürü Zekeriya Sertel'e üçer yıl sürgün cezası verilmiştir. Mersin'de yayımlanan Doğru Söz gazetesinin sahip ve başyazarı Ata Çelebi'yi de başka bir davadan bir yıl hapse mahkûm etmiştir. Ankara İstiklal Mahkemesi ayrıca hükümetin ilk elde kapattığı *Aydınlık* ve *Orak Çekiç* dergileri yazarlarından birçoğunu da 7-15 yıl arasında değişen hapis cezaları vermiştir. Bu sert önlemlerle uzun süre, ancak hükümetin istediği tür yayınlar yapılması güvence altına alınmıştır (Tunçay, 1983: 212).

1931'de Cumhuriyet döneminin ilk basın kanunu (1931 Matbuat Kanunu) çıkarılmıştır. Kanun hilafet, saltanat, anarşizm ve komünizm yanlısı yayınlara ilk kez yasaklamalar getiriyor ve yürütme organına da, “*yurt yararına ters düşen yayınları*” nedeniyle gazete ve dergileri geçici olarak kapatma yetkisini tanımıştı. 1933'te İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Matbuat Umum Müdürlüğü'nün kurulmasıyla, rejimin basın üstündeki denetimi daha da kesin bir nitelik kazanmıştır (Gevgili, 1983: 215).

1930'lu yıllarda Türk basını açısından önemli olan bir diğer gelişme de I. Türk Basın Kongresi'dir. 25 Mayıs 1935'te toplanan kongrenin sonuç bildirisinde “zorunlu bir meslek örgütü kurulması karara bağlanmıştır”. Bu karar aynı zamanda

1938’de kurulmuş olan ve zorunlu bir meslek örgütü olan Basın Birliği’nin de alt yapısını oluşturmuştur (Özgen, 2012: 18).

1935’de ilk Türk Basın Kongresi toplandığında, ülke çapında 38 günlük gazete, 78 süreli gazete ve 127 derginin çıktığı görülmüştür (Şapolyo, 1971: 237). Ulus, Cumhuriyet, Akşam, Kurun (1934) adını alan Vakit ve Son Posta gibi gazeteler aralarında belli yaklaşım farklılıkları bulunsa da yeni rejimle oldukça uyumlu organlar görünümünü almıştır (Gevgili, 1983: 216).

II. Dünya Savaşı yıllarında basın sıkı bir denetim altında tutulmuştur. Resmen sansür olmamasına karşın, Basın Yayın Genel Müdürlüğü’nün direktiflerine uymayan gazeteler, Bakanlar Kurulu ya da Sıkıyönetim Komutanlığı kararıyla kapatılmıştır. Savaş yıllarında gazetelerin toplam tirajları 100 bini bulmuştur. 15-16 bin tirajıyla Cumhuriyet ilk, 10-12 bin tirajla Tan ve Ulus ikinci sırayı almıştır. Tirajların düşük olmasının temel nedenlerinden biri, basın özgürlüğünün olmaması nedeniyle gazetelerin adeta bir tür ‘resmi gazete’ye dönüşmüş olmasıdır. İç politikaya ilişkin fazla haber ve yorum yapılmamıştır (Çavdar, 1999: 398-399).

7 Ocak 1946’da DP kurulmuş ve gazetelerin büyük çoğunluğunun desteğini almıştı. CHP ise seçim hazırlıklarına girişmişti, basının desteğini sağlamak için basına bazı ödünler vermek zorunda kalmıştır. Seçim ortamında CHP ve DP tartışmalarında basın önemli bir yer tutmuş, taraf olarak DP’den yana tavır sergileyerek DP’yi destekleyen yazılar yayımlamıştır (Yıldız, 1996: 483-484).

1946-1950 döneminde Türkiye’de birikmiş bir toplumsal-siyasal muhalefetin varlığı, demokrasiye geçiş sürecinin çalkantıları, muhalif basının çıkışları DP tarafından iyi değerlendirilmiştir. DP’nin bütün muhalefet döneminde kullandığı başlıca ideolojik araç “demokrasi” sözcüğü olmuştur. DP’nin ilk yıllarında gazeteler, Menderes’i geleceğin lideri olarak görmeye başlamış ona ait haberleri büyük manşetlerle ve genellikle birinci sayfadan vermişlerdi. DP’nin basınla iyi ilişkiler kurmasının nedenleri kendi politikalarından daha çok CHP’nin baskıcı yönetiminden kaynaklanmıştı. Çünkü basın, DP’yi özgürlükçü bir ortamı sağlayacağı gerekçesiyle desteklemiştir. DP iktidarında bu gerekçe gerçekleştirilmeyince basın DP’nin karşısına geçmiştir (Yıldız, 1996: 485-486).

Bu yıllarda basın özgürlüğünü kısıtlayan en büyük baskı aracı 1931 tarihli Matbuat Kanununun 50. maddesi olmuştu. Bu madde “*memleketin genel politikasına*

dokunacak yayınlardan dolayı Bakanlar Kurulu kararıyla gazetelerin ve dergilerin geçici olarak kapatılabileceğini” işaret etmekteydi. 1 Haziran 1946’da kabul edilen bir kanunla Matbuat Kanunu’nun bu maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Bu olay, seçim hazırlıkları başlatan CHP’nin muhalif olan basın ve DP’nin muhalefeti yumuşatma ve şirin görünme girişimi olarak değerlendirilmiştir (Topuz, 1973: 169).

14 Mayıs 1950’de DP’nin iktidara gelmesinde büyük rol oynayan basın çevresinde, DP’nin bütün basın sorunlarını çözeceği kanısı uyanmıştı. Nitekim çok geçmeden DP tarafından hazırlanan 5680 sayılı Basın Kanunu, 15 Temmuz 1950’de TBMM’de kabul edilerek 24 Temmuz’da yürürlüğe girmiştir. 1950 Basın Kanunu’nun liberal yapısı ve sonraki değişikliklerle hükümetin basın üzerindeki sıkı kontrolü hemen hemen kaldırılmıştır (Topuz, 1973: 178; Girgin, 2001: 129).

DP iktidarının ilk yıllarında basının büyük desteğini almıştır. Basında bu yıllarda en özgür ve rahat çalışma dönemlerinden birini yaşamıştır. Özellikle 1946-1954 döneminde Türk Basını, ülkedeki demokratikleşme çabaları sayesinde rahat bir nefes alabilmiştir. Ancak basınla iktidar arasındaki bu ılımlı dönemçeşitli nedenlerden ötürü kısa sürede sona ermiştir.

İktidarda bulunan DP yönetimi kendi yönetimini eleştiren ve muhalefeti destekleyen gazete ve dergileri susturmak için çeşitli tedbirlere başvurmuştur. Hükümet 1953’te Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Cürümler Hakkında Kanun Tasarısı’nı kabul etmiştir. Bu kanun ile açıkça seçim öncesi muhalif olan basını dizginlemek amaçlanmıştır. Bu kanunla basın suçlarına verilecek cezalar ağırlaştırılmış ve ispat hakkı ortadan kaldırılmıştır. Yeni basın kanununu eleştiren birçok gazeteci de tutuklanmıştır (Cantek, 2015:424).

Hükümetle basın arasındaki gerilim her geçen gün daha da artmıştır. Yeni basın kanunuyla getirilen cezalarla yetinilmemiş, 1957’de gazete kâğıdının tek elden ithaline karar verilmiştir. Bundan bir yıl sonra da ilan ve reklamların tek elden dağıtımını yönünde bir düzenleme yapılmıştı. Bütün bu düzenlemelerle artık bir yayın organının hayatta kalması hükümetle kurduğu ilişkilere bağlanmıştır (Cantek, 2015:424). Muhalif basındaki eleştiriler artarken basın davalarının sayısı da hızla artmıştır. 1950-1960 arasında 867 gazetecinin mahkûm olması ile sonuçlanan 2300 basın davası açılmıştır (Yıldız, 1996: 504).

DP hükümetinin basın üzerindeki siyasi ve ekonomik baskısı 1960 Darbesi'yle sona ermiş, Milli Birlik Komitesi resmi ilanların dağıtımı için Basın İlan Kurumu'nu kurmuş, 5953 sayılı “Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkındaki Kanun” ya da bilinen adıyla “Basın İş Kanunu”nda yaptığı 212 sayılı değişiklikle gazetecilere önemli haklar tanımıştır. (Sözeri, 2015: 9).

1.4. Türkiye’de Yerel Basının Gelişim Süreci

Osmanlı Devleti’nde XVIII. yüzyılda başta askeri ve siyasi olmak üzere birçok alanda batı örnek alınarak bir dizi ıslahat çalışmalarına girişilmiştir. Yapılan ıslahatlarda, en önemli amaç merkezi idareyi güçlendirmektir. Ancak XIX. yüzyıla girildiğinde yapılan ıslahatların devleti eski gücüne kavuşturamayacağı anlaşılmakla birlikte ülke içerisindeki azınlıklar arasında artan isyanlar ve ayrılıkçı faaliyetler devleti yıkıma sürüklemekteydi. Özellikle Balkanlarda ortaya çıkan her ayaklanma Avrupa’nın baskısını daha da artırmaktaydı. Tanzimat ve Islahat Fermanı’nın yayınlanması ve alınan daha bir dizi tedbir sorunlara kalıcı bir çözüm getiremediği gibi Avrupa’yı da memnun etmemekteydi. Gerek yabancı müdahalesini azaltmak gerek azınlıkları memnun etmek çabasıyla başta Balkanlar olmak üzere taşra da idareyi kolaylaştırmak maksadıyla eyaletlerin yeniden düzenlenmesi yoluna gidilmiş ve bu çerçevede vilayet sistemi geliştirilmiştir.

7 Kasım 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi¹ çerçevesinde eyalet sistemi kaldırılıp yerine vilayet sistemi getirilmişti. İlk uygulama Tuna vilayetinin kurulmasıyla başlamıştır. Başkent gazetelerinin taşraya kadar ulaşma imkânlarına sahip olamaması ve merkezi idarenin buralarda gerek eğitim ve kültürü yayma gayreti gerek merkezi idarenin kontrolünü buralarda da sağlama çabaları her vilayette bir de matbaa kurulmasını gerektirmişti. Böylece vilayet gazeteleri oluşmaya başlamış ve her vilayette kendi bölgesinin haberlerine yer veren gazeteler çoğalarak yerel gazeteciliğin temelleri atılmıştır². Vilayetlerin teşkili ile bölge

¹ 1864 Vilayet Nizamnameleri, genel bir uygulamayı hazırlamaktaydı. Nitekim Osmanlı Avrupa’sında 10 vilayet ve 44 sancakta, Osmanlı Asya’sında 16 vilayet ve 74 sancakta, Osmanlı Afrika’sında ise 1 vilayet ve 5 sancakta uygulaya giren bu sistemin 22 Ocak 1871’de yeniden biçimlendiğini ve “İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi” adıyla hazırlanıp ilan edildiği görülmektedir (ayrıntılı bilgi için bkz: Ortaylı, 1985: 236-237).

² Bu gazetelerin ilkleri 1860’da Beyrut’da kurulan Hadika al-Ahbar (Türkçe- Arapça), 1865 tarihli Tuna (Türkçe-Bulgarca), 1866’da Trablusgarp’da Trablus garp (Türkçe-Arapça), 1867’de Girit’de Girit (Türkçe – Rumca), 1869’da Bursa’da Hüdavendiğar (Türkçe – Ermenice), 1871’de Prizren’de

basımının ilk temsilcisi olarak Tuna gazetesi, 3 Mart 1865’de yayın hayatına girmişti (Tütengil, 1969: 4). Sırasıyla Bosna, Suriye, Erzurum, Halep, Edirne, Trablusgarp vilayetleri kurulmuş ve her vilayette bir de basımevi açılmış ve gazete çıkarılmıştı. Bunlardan Anadolu’dakilerin ilki, Erzurum’da çıkarılan Envâr-ı Şarkıye (1866) olmuştur. XX. yüzyılın başında sayısı 30’u bulan söz konusu vilayet matbaaları, başka matbaalar için örnek teşkil ettiği gibi, başka dergi ve gazeteler için de basımevi oldu. Bu matbaalarda 42 vilayet gazetesi çıkarılmıştır (Polat, 2002: 9). Vilayet matbaalarında basıldığı için vilayet gazeteleri adını alan bu ilk yerel gazetelerin bir bölümü Milli Mücadele yıllarında ve Cumhuriyet döneminde de varlıklarını sürdürmüşlerdir. Kurulan bu basımevleri ve çıkarılan vilayet gazeteleri bir anlamda yerel basın alt yapısını oluşturmuş ve sınırlı bir kültürel yapı içinde bulunan bu bölgelerin kültürel açıdan gelişmesini hızlandırmıştır (Koloğlu, 1992: 20-21).

Söz konusu yayınlar, günümüz anlamında bir yerel gazetecilikten öte devletin yeni yapılanmasının bir parçası olmuş ve yüksek yönetici kadrolar için çıkarılmıştır. Amaç, üst düzey yöneticilerin yeni düzenlemeleri öğrenmelerini sağlamak olmuştur. Bu nedenle, Osmanlı’da yayımlanan ilk gazeteler, bireyi devlet karşısında desteklemek ve isteklerini yansıtmak yerine, devleti güçlendirmeye yönelik ve dördüncü güç olmak niteliğinden uzak bir yapıya sahip olmuştur (Aydeniz, 2007: 12).

Vilayet gazetelerinde, Padişah ile ilgili haberler öncelikle yer almaktadır. Bunun yanı sıra kamu görevlilerinin atama, yükselme ve ödüllendirilmeleri, yeni yasa, yönetmelik düzenlemeleri, hükümet, vilayet ve kamu kuruluşlarının çalışmaları, demiryolu, yol, telgraf hattı yapımları, sağlık konuları, yerel okul sınavları ve ödül dağıtma törenleri, hacıların gidişi, et, ekmek fiyatları, şiddetli yağmur ve kar yağışları, doğal afetler, kolluk kuvvetlerinin başarıları, valilerin konuşmaları ve yazıları, savaşlar, yeni silahlar, buluşlar, yabancı konsolosların gezileri, vilayet gazetelerinde yer alan haberler arasında yer almıştır (Girgin, 2001: 87).

Prizren (Türkçe-Sırpça), 1872’de Adana’da Seyhan (Türkçe _ Rumca) olmuştur. Vilayet gazetelerinin yayımlandığı bölgeler arasında Konya, Bursa, Edirne, Trabzon, Kastamonu, Adana, Ankara, İzmir, Sivas, Elazığ gibi Anadolu şehirleri ile Beyrut, Şam, Halep, Lübnan, Bağdat, Yemen, Musul, Beyrut, Kudüs, Hicaz gibi Ortadoğu şehirleri ve Girit, Yanya, Selanik, Prizren, Manastır, Hersek, Priştine, Rodos gibi Balkan şehirleri de bulunmaktadır (Erdoğan, 2007: 29;).

1865-1877 vilayet gazetelerinin hızlı gelişme gösterdikleri bir dönemi kapsamaktadır. XX. yüzyılın başında faaliyette bulunan vilayet gazetelerinin %64'ü bu dönemde kurulmuştur. Yüzyılın başında artık faaliyette olmayan Tuna (1865), Girit (1867), İşkodra (1868), Prizren (1871), Seyhan(1872) ve Rumeli (1873) de bu kuruluş döneminin gazeteleriydi. 1878-1908 yıllarını kapsayan dönem aslında bu gazetelere bağlanan umutların söndüğü bir dönem olmuştur (Kocabaşoğlu ve Birinci, 1995: 107).

Dâhiliye Nezareti 1889'da bir genelge yayımlayarak vilayet gazetelerinde İstanbul gazetelerinde yayımlanan yazıların muhtevasının dışına çıkılmamasını emretmiştir. Daha sonra da edebiyat ile ilgili yazılar için yasak getirilmiştir. Bu durum vilayet gazetelerinin işlevlerini yerine getirememelerine yol açmış ayrıca gazetelerin okunma oranı da çok düşmüştür. Bunun üzerine 1903'de Şurâ-yı Devlet, vilayet gazeteleri ile ilgili bir kararname yayımlayarak bu kısırlığın önlenmesi için bilgi sahibi olan kişilerin söz konusu gazetelerde yazı yazmalarının sağlanması istenmiştir. Kararnamede ayrıca yayınlanan yazıların herkesin anlayacağı bir Türkçe ile kaleme alınması istenmekle beraber muhtarların gazetelere abone olmalarının sağlanması gerektiği de belirtilmiştir (Girgin, 2001: 90).

1908 yılında Meşrutiyetin ilan edilmesiyle; gerek yerel, gerekse ulusal gazetelerin sayılarında önemli bir artış olmuştur. Yerel ve ulusal basın, devlet baskısından kurtulmuş ve kısa süreliğine de olsa özgür yayın yapma olanağına kavuşmuşlardır (Çığ, 2007: 50).

Türkiye'de yerel basının en canlı olduğu ve etkinliğini hissettirdiği dönem hiç kuşkusuz Millî Mücadele yılları olmuştur. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra Anadolu'da işgale uğrayan bölgelerde yayınlanan gazeteler kurtuluş mücadelesinde önemli rol oynamıştır. Kurtuluş Savaşı'nın ilk aşaması sayılan genelge ve kongreler döneminden Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasına kadar geçen sürede Anadolu basınının bu mücadeleye takdire değer bir katkısı olmuştur. Millî mücadele yanlısı basın, bir yandan kurtuluş fikrini Anadolu insanına benimsetmeye çalışırken bir yandan da İstanbul hükümetinin güdümünde olan İstanbul basınının Milli Mücadele karşıtı propagandalarıyla baş etmeye çalışmıştır.1922 yılı sonlarında Millî Mücadelenin zaferle sonuçlanmasının

ardından muhalif basın, aşamalı bir şekilde yayın hayatından silinmiştir (Babaoğlu-Olgun, 2015: 62).

1919-1923 arasında Anadolu'nun çeşitli yörelerinde çıkan süreli yayınların sayısı 200'ün üzerindedir. Bu yayınlar fiilen düşman işgaline uğrayan merkezlerde olmakla birlikte, bütün ülke çapına yayılmış durumdaydı. Milli Mücadele Dönemi boyunca başta Ankara, Trabzon, Bursa, Konya ve Kayseri olmak üzere Balıkesir, Adana, Adapazarı, Samsun, Artvin, Giresun, Eskişehir, Maraş, Erzurum, Diyarbakır, Amasya, Antalya, Ordu gibi birçok yerde çok sayıda gazete ve dergi yayınlanmıştır (Varlık, 1999: 106).

1923 yılında yaşanan halifelik krizi ve 1925 Şeyh Said İsyanı için tedbir olarak çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu ile basına çeşitli sınırlamalar getirilmiştir (Koloğlu, 1992: 64). Devrimler aleyhinde yayın yapan bazı yerel gazeteler kapatılmış, gazeteciler tutuklanmıştır. Örneğin hilafetin kaldırılmasına karşı çıkan Adana Toksöz gazetesi yazarı Abdülkadir Kemal Öğütücü tutuklanmıştır. 13 Şubat 1925'te Şeyh Sait ayaklanmasının patlak vermesi sonucunda çıkartılan Takrir-i Sükûn Kanunu kabul edilmez, ayaklanmada etkili oldukları gerekçesiyle Sada-yı Hak (İzmir), Doğru Söz (Mersin), Kahkaha (Trabzon), İstikbal (Trabzon), Sayha (Adana), Yoldaş (Bursa) gazeteleri kapatılmış, Toksöz gazetesi yazarı Şükrü Oğuz ve Doğru Söz gazetesini çıkaran Ata Çelebi, birer yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Yine Yoldaş gazetesinin sahibi İbrahim Hilmi, 1 Mayıs 1925'te tutuklanarak Ankara İstiklal Mahkemesi'ne gönderilmiştir (Erdem, 2007: 123).

1928 yılında Arap alfabesi yerine Latin alfabesine geçilmesi özellikle yerel basının bir süreliğine durmasına yol açmıştır. Halkın yeni harflerle okuma-yazma öğrenmesi için devlet tarafından başlatılan girişimler sonucunda bu sorun aşıldıysa da geçiş döneminde ciddi bir duraklama yaşanmıştır (Babaoğlu-Olgun, 2015: 62). Yeni duruma ayak uyduramayan dergi ve gazeteler birer birer kapanmıştır. Eski harflerden yeni harflere devreden süreli yayın organlarının tamamı, sadece 70'tir. 1930-1945 arası genel basında olduğu gibi yerel basın için de Cumhuriyet'in en verimsiz yılları olmuştur (Polat, 2002: 10).

1929'da Takrir-i Sükûn Kanunu yürürlükten kalktıktan sonra, Yarın ve Son Posta gibi gazeteler çıkmaya başlamıştı. Kısmen muhalif çizgide yayınlar yaparak 1930'da kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF)'na aktif

destek veren gazeteler arasında yer almıştır (Üstün, 2011: 109). Yine İzmir’de çıkan Hizmet, Halkın Sesi ve Yeni Asır gibi gazeteler SCF yanlısı bir politika izlemiş ve SCF’nin kapatılmasının ardından siyasal iktidarın etkin yaptırımlarıyla karşılaşmışlardı (Erdem, 2007: 123).

Serbest Cumhuriyet Fırkası ile hedeflenen çoğulcu demokrasiye geçilemezken dönemin gergin siyasî havası, basın alanında da bir çatışma halini doğurmuştur. Bu durum üzerine 1931 Temmuz’unda Basın Kanunu çıkarılarak muhalif basın araçları üzerinde baskı kurulmuştur. Tek parti döneminin basın hayatına yön veren bu basın yasası 1950’ye dek çeşitli değişimlere uğrayarak varlığını sürdürmüştür (Babaoğlu- Olgun, 2015: 62). 1930 Ocak’ında, Yeni Asır gazetesi yazarlarından Behzat Arif ve gazetenin sorumlu müdürü Abdullah Abidin ile Hizmet gazetesi başyazarı Zeynep Besim ve sorumlu müdür Bedri Bey tutuklanmış; Behzat Arif ve Abdullah Abidin üçer yıl altışar ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde olduğu gibi “*Milli Şef*” döneminde de, iktidara muhalefet eden gazeteleri denetim altına almak, gerektiğinde kapatmak, uygun görüldüğünde cezalandırmak gibi eylemler devam etmiştir (Erdem: 207: 124).

1940’a gelindiğinde 51 il merkezi olmak üzere 59 yerleşim yerinde 76 gazete yayımlanmıştır. Bunlardan günlük yayınlar yalnızca 10 ilde çıkartılan 17 gazetedir. İzmir’de yayımlanan üç, Ankara’da yayımlanan iki, Adana’da yayımlanan üç gazeteden ikisi günlük çıkan yayınlardır. Haftada 6 kez yayın yapılan yer sayısı 6, 28 yerleşim yerinde ise gazetelerin haftada bir kere yayımlandığı yerler on bir, üç gazete yayımlanan yer sayısı ise dört olarak belirtilmiştir (Kocabaşoğlu ve Birinci, 1995: 165).

II. Dünya Savaşı yıllarında ilan edilen sıkıyönetim kanununun bu dönem basını üzerinde de olumsuz etkileri görülmüştür. Yine bu yıllarda yaşanan kâğıt sıkıntısı ve gittikçe yaygınlaşan radyonun hızlı haber hizmetiyle yarışmasının olanaksızlığı karşısında yerel basın büsbütün gerilemiştir. 1945 sonunda çok partili döneme giriş yerel gazeteciliğe tekrar bir ivme kazandırmış ancak ilgi yine sadece politika üzerinde yoğunlaşmıştır (Vural, 1999: 122).

II. Dünya Savaşı’ndan sonra Türkiye’de görülen toplumsal değişim, fikir çeşitliliği ve farklı görüşlerde yayın yapan basın araçlarının kurumsallaşmasını beraberinde getirmiştir. Demokrat Parti’nin 1950 yılındaki seçimlerde galip gelmesi

ve Türkiye’de ilk kez siyasal iktidarın seçim yoluyla değişmesi, genel olarak liberal bir değişim şeklinde algılanmıştır. Gerçekten de DP’nin iktidara gelir gelmez yaptığı ilk işlerden biri 15 Temmuz 1950 tarihinde mecliste büyük bir çoğunlukla kabul edilen yeni basın kanununu çıkarmak olmuştur (Topuz, 1973: 177). Ancak liberal demokrasinin Türkiye’deki ilk yıllarında görülen bu olumlu değişim, ilerleyen yıllarda yaşanacak olan siyasî gerilimler nedeniyle DP’nin otoriter politikalarının bir sonucu olarak kaybolmuştur. 27 Mayıs 1960 darbesine giden süreçte basının özgürlükler konusunda yaşadığı kayıplar 1961 anayasası ile giderilmeye çalışılmıştır (Babaoğlu- Olgun, 2015: 62).

1961 Anayasası ile üniversite ve basına özerklik tanınmış, bunların sayesinde toplumsal dönüşümün sağlayıcısı olarak bu iki kurumun işlevi artmıştır. 1964 verilerine göre 66 il ve 138 ilçede, 322 günlük ve 205 haftalık gazete yayınlanmıştır. Yerel olanakların artmaya başlaması ve İstanbul’da eskiyen teknolojinin yerel basına transferi bu dönemde gerçekleşmiştir. Böylece yerel basına yeniden bir hareketlenme gelmiş, yerel siyaset, yerel tarih tefrikaları ve sanat sayfaları yerel basının ürün çeşitliliğine katkıda bulunmuştur (Ayhan-Demirsoy, 2005: 133).

Türkiye’de basının tarihçesine baktığımızda yukarda bahsetmeye çalıştığımız bir manzara ile karşılaşmaktayız. Çalışmamızın temelini ve çerçevesini Van Basını oluşturmuş olsa da genel ve yerel bir basın tarihçesi çizmek anlamlı görölmektedir. Zira yerel basın çalışmalarının ipuçlarını görmemiz ancak bu şekilde mümkün olabilmektedir.

2. BÖLÜM

VAN'DA BASIN FAALİYETLERİ VE YENİ YURD VAN GAZETESİ

2. 1. Van'da Yerel Basın Çalışmaları

Türkiye'de yerel basının gelişimi Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra hızlı bir biçimde devam etmiştir. Özellikle çağdaşlaşma yolunda atılan adımlar ve gerçekleştirilen inkılâplar uluslaşma yolunda önemli hamleler olarak karşımıza çıkarken, harf inkılâbının başlatılması da okuma-yazma etkinliklerinin artmasına neden olmuştur. Okuma yazma etkinliğinin merkezden çıkarak taşraya yönelmesi için yapılan çalışmalar örneğin millet mektepleri, halkevleri ve köy enstitülerinin kurulması topyekûn kalkınmanın hedefleri olarak sıralanabilir. Halkın bilinç düzeyini artırmaya yönelik iktidarın bu hamlelerine paralel biçimde, halkın dünyada ve ülkede olup bitenlerden haberdar olma isteğinde de artış gözlenir. Bunun nedeni hiç şüphesiz okuma-yazma grafiğinin giderek yükselmesidir. Ancak merkeze uzak, fiziki yetersizlikleri yoğun biçimde hisseden coğrafyalar için gazete okuma ve ülkedeki olaylardan haberdar olma yönünde belli başlı güçlükler yaşanmıştır. Özellikle ulaşımın ciddi bir sıkıntı olduğu Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki şehirlerde gazetelerin halka ulaşmasında zorluklar, vatandaşların haber alma ve öğrenme pratiğini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum kentleri kendi yerel ya da mahalli yayın organlarını çıkarmaya sevk etmiştir.

Coğrafi olarak Doğu Anadolu'nun en uç bölgesinde bulunan Van'da basın yayın faaliyetleri II. Meşrutiyet döneminden sonra artan basın-yayın çalışmaları ile doğru orantılı biçimde etkinlik kazanmıştır.

Van'da resmi bir vilayet gazetesinin varlığına 1899'da rastlanmıştır. Ancak bundan önce ilk yerel gazete, aynı zamanda taşrada çıkan ilk Ermeni gazetesi olan Van Kartalı (Ardzvi Vaspurakan), Haziran 1858'de Mıgırdıç Hrimyan adlı bir Ermeni din adamı tarafından çıkarılmıştır. Hrimyan, Ocak 1858'den itibaren gazeteyi Van Gölü yakınlarındaki Varak Manastırı'nda (Yedikilise) çıkarmaya devam etmiştir. Van Kartalı, beş yıl kadar süren yayın hayatı boyunca Ermenileri sürekli olarak isyana teşvik etmiştir. 1863'te Muş Piskoposluğuna atanan Hrimyan,

matbaasını Van'dan Muş'a taşıyarak bu defa Muş Kartalı adlı gazeteyle çalışmalarını sürdürmüştür (Öğün, 2001: 591).

Van'ın askeri-stratejik bir merkez olması, İran sınırına yakınlığı ve buradaki ayrılıkçı Ermenilerin faaliyetleri kentte bir resmi vilayet gazetesinin çıkarılması zorunluluğunu doğurmuştur. Bunun üzerine resmi “*Van*” vilayet gazetesi çıkarılmıştır (Kardaş, 2013: 1192). Hakkı Tarık Us kütüphanesinde tek nüshası bulunan 13 Kasım 1899 Pazartesi tarihli bu gazete, haftalık olarak dört sayfa halinde çıkarılmıştır. Türkçe yayınlanan ve içerik olarak tamamen mahalli olan gazete Hükümet Konağı civarında bulunan Vilayet Matbaası'nda çıkarılmıştır (Van Kütüğü, 1993: 570).

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra getirilen basın özgürlüğünden yararlanan bazı Osmanlı vatandaşları, Van'da Türkçe, Kürtçe ve Ermenice yayın yapacak “*İttihad*” ve “*Mebde-i Feyz*” isimli gazeteler çıkarmak için girişimlerde bulunmuşlardı (Kardaş, 2013: 1198). Bu dönemde Van'da ayrıca Ermeniler tarafından propaganda amaçlı çıkarılan Vandoseb ve Aşhadank gazeteleri de faaliyet göstermekteydi (Ermeni Komitelerinin Amaçları ve Eylemleri (Meşrutiyet'in İlanından Önce ve Sonra), 2008: 135).

Ermeni gazetelerinin zararlı yayınlarına karşı ve Müslüman halkın hak ve hukukunu korumak amacıyla Van Valisi Tahsin (Uzer) Bey'in teşvik ve desteğiyle “*Çaldıran*” gazetesi yayınlanmıştır. *Çaldıran*, bütün maddi imkânsızlıklar ve Ermenilerin baskılarına rağmen 1915'e kadar yayın faaliyetlerini sürdürmüştür. *Çaldıran*, çıkarıldığı dönemde yöre halkını bilgilendirme ve eğitimin yanı sıra halkı Ermeni emellerine ve propagandalarına karşı uyanık tutmuştur. Böylece bütün imkânsızlıklara rağmen Van'da basın faaliyetleri yürütülmüş ve kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır (Kardaş, 2013: 1198).

Cumhuriyet döneminde, başlangıçtan itibaren uzunca bir süre, Van'da kayda değer bir basın faaliyeti olmamıştır. 1932'de Van Halkevi açılmıştır.³Fakat yeni halkevinin fiziki şartlarını yetersizliği en üst seviyede olduğu düşünülürse, halkevinin kendisine ait bir basın faaliyetinin bulunmadığı anlaşılabilir. Van'da yurdun diğer kentlerinde olduğu gibi, yerel basın çalışmalarında öncü niteliğinde

³ 24.06.1932'de Van'da Halkevi açılmıştır. Van merkezinde partinin malı olan ve Türk Ocağı'ndan devreden bina Halkevi olarak kullanılmıştır (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490.01.1795.1276.1).

olan bir vilayet gazetesinin de olmaması bir eksiklik olarak belirlemektedir. 1935 yılında halkevinin kütüphane kolunun vatandaşların gazete okumalarında önemli bir rol üstlendiği görülür. Şüphesiz bu okuma etkinliğindeki gazeteler CHP tarafından halkevine gönderilen ulusal yayınlardır. Halkevi açılmadan önce halkın bir arada gazete okuma alışkanlığının olmaması düşünüldüğünde bu kent için önemli bir adımdır (Şahin, 2012: 110).

Van'ın ilçe ve köylerinde ise halk tarafından gazete okunmasının ya da bu ücrâ köşelere merkezden gazete ulaşımının neredeyse imkânsız olduğu gözlenmektedir. Bu durumla ilgili en somut örnekler halkevi kayıtlarından karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Başkale ve Çaldıran Halkodalarında Ulus ve Cumhuriyet gazetelerine abone olunmasına rağmen hava koşullarının zor geçtiği dönemlerde, bu gazetelerin düzenli olarak halkodasına ulaşmadığı ya da parti tarafından gönderilen diğer dergi ve yayımların sayılarında eksiklikler olduğu en önemli şikâyet konularındandır. Dolayısıyla, Van Halkevi'nde halkın partiden en temel isteği halkevine gazete ve dergilerin düzenli olarak gönderilmesi hususundadır. Bu durum bize okuma-yazma bilen Vanlıların aslında haber alma konusunda ne kadar istekli olduğu hakkında bir ipucu verebilir (Şahin, 2012: 116-117).

25 Mayıs 1935'te yapılan Birinci Basın Kongresi'nde bu döneme kadar kentte hiç gazete yayınlanmadığı için Van'dan kongreye temsilci katılmamıştır (Van Kütüğü, 1993: 571). Cumhuriyet döneminde Van'da yayın hayatına başlayan ilk gazete 21 Temmuz 1937'de Yeni Yurd Van Gazetesi olmuştur (Yeni Yurd Van, 22.7.1937: 1). Yeni Yurd Van gazetesi çıkmaya başladıktan sonra kentte basın anlamında var olan boşluk yavaş yavaş dolmaya başlamıştır. Bununla beraber Yeni Yurd Van gazetesi kendisini 1937'den itibaren halkevlerinin yayın organı olarak nitelendirmeye başlamıştır. Halkevleriyle ortak çalışmalar yürüten gazete, 1948'e kadar halkevlerinin hemen bütün faaliyetlerini okuyucuya aktarmıştır.

1953'te İhsan Akyol tarafından günlük olarak yayımlanan "Van Postası" (Van İl Yıllığı, 1963: 117), 1957'de Fahrettin Başbüyük'ün kurduğu, günlük yayımlanan "İkinisan" gazeteleri de Van'da yayımlanan gazeteler arasında yer almıştır (Çelebi, 1990: 233). 1982'de Erciş'te günlük olarak yayımlanan "Birnisan" gazetesi ile yine Erciş Kaymakamlığı tarafından 1998'de çıkarılan "Her Yönüyle Erciş", 1998'de Murat Çurko tarafından haftalık olarak çıkarılan "Göl Ekspres" ve Ferit Hayva'nın

sahibi olduğu günlük, “Prestij Haber Gazetesi” de (1996) Van’da faaliyet gösteren diğer gazeteler arasında isimlerini duyurmuşlardır (Türkoğlu, 2000: 92).

2.2. Yeni Yurd Van Gazetesi’nin Fiziki Özellikleri

Bu bölümde, çalışmamızın da konusu olan Yeni Yurd Van gazetesinin fiziki yapısını tanıtıcı bilgilere yer verildi. Ülke genelinde ekonomik sıkıntıların çok ağır olarak hissedildiği 1937 ile 1948 yılları arasında, taşrada yayın hayatını sürdürmeye çalışan gazetenin basım ve kâğıt kalitesi gibi özelliklerinin üst seviyede olduğunu söylememiz mümkün değildir. Olabildiğince düşük maliyetle basılan gazete kent genelinde okuma-yazma bilen her kesimden okuyucuya ulaşma gayesi taşır.

Yeni Yurd Van adıyla yayın hayatına başlayan gazete “*Haftada iki gün Çarşamba ve Cumartesi Günleri Çıkar, Şarkın İlk Türkiye’nin En Ucuz Siyasi Halk Gazetesi*” sloganıyla 21 Temmuz 1937’de ilk yayını yapmıştır. Yeni Yurd Van Gazetesi’nin yayın hayatına başladığı tarih olan 21 Temmuz 1937’de günlük ücreti 1 kuruş olarak belirtilmiştir. Bunun yanında gazetenin abonelik ücretleri ise şu şekildedir:

1937-1940	Yıllık Abone fiyatı: 5 lira
1940-1942	1 Aylık: 50 kuruş 3 Aylık abone fiyatı: 1 lira 6 Aylık abone fiyatı: 2 lira Yıllık abone fiyatı: 4 lira
1943-1948	1 aylık fiyatı: 1 lira 30 kuruş 6 Aylık abone fiyatı: 2 lira 60 kuruş Yıllık Abonelik fiyatı: 5 lira 25 kuruş

Tablodan da anlaşılacağı üzere, gazetenin yıllık fiyatlarındaki değişiklik ekonomik koşullara göre şekillenmektedir.

Gazete genellikle 2 ya da 4 sayfa olarak çıkmıştır. Birinci sayfanın en üstünde gazetenin adı, Erek Dağı’nın ardından güneşin doğuşu logosunun üzerine büyük harflerle yazılmıştır. Birinci sayfada gündemin önemli yerel ve ulusal haberleri ile birlikte zaman zaman köşe yazıları da yer almıştır. Birinci sayfadaki haberlerden

kısaca bahsedilerek söz konusu haber ve yazıların devamı diğer sayfalarda yer almıştır. Bu durum ilgili yazının sonunda parantez içerisinde (*devamı... sayfada*) şeklinde gösterilmiştir. İkinci sayfada genellikle “Şehir Haberleri” başlığı altında Van’daki yerel olaylar haber edilmiştir. Daha sonra “*Şehir ve Memleket Haberleri*” olarak değişen başlık altında yerel haberlerle birlikte ulusal haberlerde yer almıştır. Ayrıca edebiyat alanında gazetenin tefrika ettiği eserler de ikinci sayfada yer almıştır. Bazı dönemlerde bu eserler üçüncü sayfada basılmıştır. Gazetenin 2 sayfa çıktığı dönemlerde ikinci sayfada özellikle ilanlar yer almıştır.

5. sayıya kadar Çarşamba ve Cumartesi günleri çıkan gazetenin 5. sayıdan itibaren gün aşırı çıkacağı belirtilmiştir. Bu tarihten sonra Salı, Perşembe ve Cumartesi günleri çıkmaya başlamıştır. Bu konuyla ilgili 6. sayıda “*Gazetemiz*” başlığı ile kısa bir not yer almıştır: “*Okurlarımızdan gördüğümüz kuvvetli ilgilere güvenle işçi vaziyetini düzenleyinceye kadar gazetemiz neşriyatını gün aşırıya çevirmiştir. Ajans haberleri ile okuyucuyu alakadar eden mevzuları daha yakından kovalama ve yetiştirme yollarındaki bu adım zamanla Van’da gündelik bir gazeteye zemin olacağı muhakkaktır*” (Yeni Yurd Van, 5. 8. 1937: 1). Gazetenin künye bilgileri, tarih ve sayı bilgileri başlangıçta düzensiz bir şekilde yer almıştır. 1937’de ilk kurulduğu yıl 1. ve 2. sayfasının sağ üst tarafında verilen künye bilgilerinde, yazı ve idare işleri direktörü, kurucusu olarak M. İhsan Yazman ismi yer alırken gazetenin idare yeri olarak Yeni Yurd Van Matbaası, Halkevi Karşısı, No: 32 adresi görülmektedir.

Van Halkevi açıldıktan beş yıl sonra yayın hayatına başlayan gazetenin ikinci sayfasının sol üst kısmında yer alan kutucukta “*Halkevinin Yayın Koludur*” ibaresine yer verilirken ayrıca gazetenin abonelik bilgileri ve ilan şartları da belirtilmiştir. Gazetenin bu tarz bir ibareyi kullanmasının nedeni hem halkevinin-partinin- gücünü almak istemesi hem de yazar kadrosundaki önemli simaların İlyas Kitapçı ve Yakup Kuşçuoğlu gibi aynı zamanda halkevinde aktif isimler olması etkilidir.

Gazetenin, 197. sayısında “*Yevmi-Yurtçu-Haberci Siyasi Halk ve Memleket Gazetesi*” logosuyla her gün çıkacağı şu yazı ile ifade edilmektedir:

“*Yeni Yurd ilk çıkış ve kuruluş durağı olan Diyarbakır’da 15 Nisan 1936’da halkın ilk gündelik gazetesi ve Türkiye’nin en ucuz halk ve memleket gazetesi olmayı yol edinmiştir. Yeni Yurd Van’a naklinden sonra her fırsatta gündelik çıkmaya*

çalışmışsa da birçok maniler ve mahrumiyetler, hedefine bugüne kadar engel olmuştur.

Yeni Yurd bugün neşriyatını gündeliğe çevirmekle bu engellerden kurtulmuş değildir. Kilo metre murabbına üç nüfus isabet eden maddi manevi birçok meslek mahrumiyetleri içinde başlayan bu yenilik, yalnız onun eskiden beri yol ve hedef edindiği tükenmez bir azim eseridir. Yeni Yurd neşriyatını gündeliğe çevireceğini şimdiye kadar duyurmadı bunun sebebi geçen yıl duyurmasına rağmen muvaffak olamaması teessürüdür. Ancak yazın haftada üç, kışın iki defa ve on beş gün gibi bir tehirle elimize gelen posta nakliyatının haftada bire indirilmesi bir memleket kaygısı hızıyla bizi alışkın olduğumuz mahrumiyetlere bir kat fazlasıyla göğüs germeğe mecbur etmiştir.

Yeni Yurd Van dar bir radyonun çeşitli müşkülleri ile yoğrulmuş bir eser olarak her gün biraz daha ilerleme ve büyümeye çalışacağı gibi çalıştığı muntakanın dar okuyucuları çerçevesinde günün devrimciliğin, devletçiliğin, Cumhuriyet'in iz ve ışıklarında yılmadan yanılmadan daha canlı ve verimli bir bağ ve iyimserlikle öteden beri devam eden yol ve yürüyüşünü bu suretle biraz daha sıklaştırmış ve hızlandırmış olacaktır” (Yeni Yurd Van, 8.2.1939: 1).

Yeni Yurd Van, 28 Ağustos 1939'da el değiştirmiş ve İlyas Kitapçı ile Haydar Perihan'a devredilmiştir. Bu tarihten itibaren sahibi ve umum neşriyat müdürlüğünde Kamil Koçbay ismi, sermayedarlar İlyas Kitapçı, Haydar Perihan ve idare işleri müdürü Rıza İşipek'in isimleri yer alırken ilerleyen sayılarda yazı işleri müdürü olarak M. Naci Yeğinaltay ismine de rastlanmaktadır.

Gazetenin, İlyas Kitapçı ve Haydar Perihan tarafından satın alındığı ve eski sahipleri ile bir alakasının kalmadığı “Yeni Yurd ve Yurt Yolu Matbaaları Satıldı” başlığıyla şöyle bildirilmiştir:

“Yeni Yurd gazetesi bu günden itibaren eski sermayedarlarından ve tahrir heyetinden ayrılarak yeni kisvesine bürünüyor. Gazetemiz 1.9.1939'dan itibaren haftada iki gün Pazartesi ve Perşembe günleri intişar edecektir. Tamamen yeni bir tertip ve düzenle çıkacak olan Yeni Yurd gazetesi yazı, mevzu ve hacim itibari ile sayın okuyucularının arzu ve ihtiyaçlarına cevap vermeye azami gayretle çalışacaktır. Şehrimizde iki sene evvel Bay İhsan Yazman tarafından tesis edilen Yeni Yurd ve Bitlis'te Yurt Yolu matbaaları bütün malzemesi ile birlikte Yeni Van

matbaası sahiplerinden İlyas Kitapçı ve Haydar Perihan tarafından satın alınmıştır. Arkadaşlarımızın bu matbaaları başka yerlere nakil etmeyerek yine eskisi gibi Van'da ve Bitlis'te faaliyette bulunduracakları memnuniyetle haber alınmıştır. Muvaffak olmalarını candan dileriz” (Yeni Yurd Van, 28.8.1939: 1).

1939'da gazetenin el değiştirmesi ile birlikte, gazetede bir canlılık görülmeye başlamıştır. Daha önce, yayınlanan yazıların bir kısmında sadece kurucu İhsan Yazman'ın ismi yer alırken, bu tarihten sonra gerek yazar kadrosunun gerek gazetenin içeriğinin zenginleştiğini görmekteyiz. Gazetede yazar kadrosu hakkında şu bilgiler verilmiştir: “bir müddet İstanbul gazetelerinde ve Son Posta gazetesinin Van muhabirliğinde bulunmuş olan değerli gençlerimizden Bay Ahmet Kuralkan bu defa gazetemizin muhabirliğini deruhte etmiştir” (Yeni Yurd Van, 22.11.1939: 1). Bu tarihten itibaren Ahmet Kuralkan'ın⁴ yazıları ve şiirleri Yeni Yurd'da çokça yer almaya başlamıştır. Van gazetesinin bir müddet yayınına ara vermesi üzerine gazetede Yakup Kuşçuoğlu adlı yazar tarafından toplanan Bizim Emrah (Ercişli Emrah)⁵ tefrikasının 46. sayıdan itibaren her gün Yeni Yurd Van'da yayınlanmaya devam edeceği belirtilmiştir. Gazetenin yazı işleri müdürü de olan Rıza İşipek'in idari ve siyasi yazıları da gazetede hemen her gün yayınlanmıştır. Bu dönemde görülen özelliklerden biri de çok sayıda yazarın mahlas kullanmasıdır. Yine 1940-1941 arasında Can, An, Gamlı Ereklî mahlasıyla çeşitli yazarların şiirleri

⁴ Şair ve yazar (D.1908 – Ö. 1979). Hindistan'dan göçen Van'ın tanınmış ailelerinden Kuralkan ailesine mensuptur. Yeni Yurd Van ve Van isimli gazetelerde yazarlık yaptı. Ahmet Kuralkan'ın ikisi tefrika edilmiş, Naciye ve Yavuz Efe romanları kitap olarak yayınlanmıştır. Kuralkan'ın ayrıca Van Kurtuluş Destanı isimli bir şiir kitabı da vardır (<http://www.biyografya.com/biyografi/859>), Erişim Tarihi: 15.03.2018.

⁵Ercişli Emrah'ın hayatı hakkındaki kaynaklarda doğum ve ölümü hakkında kesin bilgiler mevcut olmamakla birlikte uzun süre şiirlerinin pek çoğu Erzurumlu Emrah'a mal edilmiştir. 1927'de Ziyaeddin Fahri'nin (Fındıkoğlu) bir tespiti ikinci bir Emrah'ın varlığını gündeme getirmiştir. Uzun yıllar tartışma konusu olan bu iki Emrah'ın birbirinden kesin çizgilerle ayrılması Ali Saraçoğlu, Hikmet Dizdaroğlu, Saim Sakaoğlu, Muhan Bali, Fahrettin Kırzioğlu ve Cahit Öztelli gibi araştırmacıların çeşitli yayınlarıyla mümkün olabilmıştır. Ali Saraçoğlu'na göre Emrah, Erciş karyesinde yetişmiş Karakoyunlu âşıklarındandır. Emrah'ı tanıtan kaynakların başında gelen “Emrah ile Selvihan Hikâyesi”ndeki bir kısım olaylardan hareketle Emrah'ın XVI. yüzyılın son çeyreğinde doğmuş olabileceği ileri sürülmekteyse de ölüm tarihi ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır (ayrıntılı bilgi için bkz; Sakaoğlu, 1995: 274; Çakmak, 2017: 16). Doğu illerinde olduğu gibi Azerbaycan ve Türkmenistan'da da bilinen bir halk hikâyesi olan “Emrah ile Selvihan” halk öykücülüğünde yer alan ilginç örneklerdendir. Ercişli Emrah'ın yaşam öyküsüyle özdeşleştirilen bu hikâyenin Azerbaycan ve Türkmenistan'da da çeşitlemeleri vardır (Yurt Ansiklopedisi, 1981: 7604).

yayınlanmıştır. Tot mahlaslı yazarın, yazı ve şiirleri, Köşeci'nin köşe yazıları, ayrıca Şakacı, Çekiç, Gezer, Toplu İğne, Dörtgöz, Budak mahlaslı yazarlarında yazı ve şiirleri 1941'e kadar aralıklı olarak devam etmiştir. Zaman zaman ortaokul öğrencilerinin şiirlerinin de gazete sayfalarında paylaşıldığını görmekteyiz. Gazete, mevzuatına uygun olması kaydıyla halkın gönderdiği yazıların sayfalarında yer alacağını belirtmiştir.

Yeni Yurd Van gazetesinde fotoğraflara da sıkça yer verilmiştir. Gazetede genellikle Cumhuriyet'in kurucu isimlerinin, özellikle Reisicumhur Mustafa Kemal Atatürk'ün, Başvekil ve sonraki Reisicumhur İsmet İnönü'nün ve CHP'li diğer siyasetçilerin fotoğraflarına yer verilmiştir. Görsel açıdan hayli zengin olan gazetede zaman zaman tam sayfa şeklinde fotoğraflara yer verilmiştir. Örneğin Van'dan çeşitli manzara resimleri, çeşitli görsel içerikli fotoğraflar da yer almıştır.

Yeni Yurd Van gazetesinde çok sayıda ilana yer verilmiştir. Yayınlanan ilânlara baktığımızda, genelde Van ve çevre illerdeki hukuki, ihale ve devlet kurumlarına ait resmi ilanlar mevcuttur. Bu ilanlar arasında Vilayet Makamından, Van Gümrük Müdürlüğü'nden, Van PTT Müdürlüğü'nden, Beytüşşebap Askeri Satın Alma Komisyonu Riyasetinden, İnhisarlar Diyarbakır Başmüdürlüğü'nden, Bitlis Tekel Müdürlüğü'nden vb. ihale ilanları yer almaktadır. Özel ilanlara ise pek rastlanmamakla birlikte, var olanlar ihtiyaç malzemelerinin satıldığı pazar ve ticarethane ilanlarıdır.

Gazetenin ilan tarifesi ise şu şekilde belirlenmiştir:

1937-1943	Resmi ilan satırları 15 kuruş	Hususi ilan satırları 20 kuruş
1943-1948	Resmi ilânların her bir kelimesi 8 kuruş 25 santim olarak verilmiştir.	Hususi ilanların pazarlığa tabi olduğu ve ilânlardan mesuliyet kabul edilmemektir.

Yeni Yurd Van gazetesini imla ve yazım kuralları açısından incelediğimizde birçok yazım ve ifade hatası görülmektedir. Bu durumun, gazetede yeni alfabe uyum sorunlarının uzun yıllar devam etmesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Harf İnkılabı ile birlikte Arap alfabesinin yerine Latin alfabesinin kabulü basında çeşitli sıkıntılara yol açmıştır. Halkın yeni alfabe yabancığından dolayı gazeteler tiraj

kaybına uğramaya başlamıştır. Bununla birlikte bir diğer sorun da uzun yıllar geçmesine rağmen yazım ve imla kuralları konusunda yeni alfabeyle tam olarak uyum sağlamayan gazete yazarlarının hatalı kullanımlarının devam etmiş olmasıdır.

Yeni Yurd Van gazetesinde en fazla rastladığımız yazım hatası özel isimlerin küçük harfle başlaması ve özel isimlere gelen eklerin kesme işareti ile ayrılmadan birleşik olarak yazılması ve küçük harfle yazılması gereken yerde büyük harf kullanılmasıdır. Yeni Yurd Van gazetesinin manşetleri de dâhil olmak üzere genelinde bu şekilde imla ve noktalama işaretlerine uymayan kullanımlar vardır.

Yerel Basın'ın örneği olan Yeni Yurd Van gazetesi fiziki şartları açısından her zaman tatminkâr ortamlarda neşr olunamamasına rağmen, çıktığı dönem itibariyle şartları el verdiği oranda Van halkının sesini duyurmaya çalışmıştır. Çalışmanın bundan sonraki kısmında gazetenin kentteki siyasi, kültürel ve ekonomik olaylara yaklaşımını incelemek çalışmanın bütünlüğü açısından önemli görünmektedir. Zira 1937 ile 1948 yılları arasında ülke siyasetinde II. Dünya Savaşı'nın etkilerinin derinden hissedildiği bir dönemde, fiziki şartlar ve maddi olanaksızlıklara rağmen yerel kamuoyunun haber alma özgürlüğü için elinden geleni yapan Yeni Yurd Van gazetesini içerik açısından incelemek Van'da savaş atmosferinin nasıl hissedildiğini de anlamamızı sağlayacaktır.

2.3. Yeni Yurd Van Gazetesi Yazı Dizini

“1938 Yılında Van İli ve Çevresinde İlerleme”, *Yeni Yurd Van*, 171/1 Birinci Kanun (Aralık) 1938, s. 2.

“Bu Hizmette El Birlik Olmalıyız: Van, Bitlis, Muş, Hakkâri ve Ağrı'ya Rica”, *Yeni Yurd Van*, 28/30 Eylül 1937, s. 2.

“Cumhuriyet'in Modern Polis Temeli”, *Yeni Yurd Van*, 50/22 Birinci kanun (Aralık) 1937, s. 1-2.

“Dile Saygı”, *Yeni Yurd Van*, 54/5 İkinci Kanun (Ocak) 1938, s. 2.

“Ekmek Fiyatlarındaki Nispetsizlik”, *Yeni Yurd Van*, 1556/19 Eylül 1945, s.1.

“Elektrikler ve Dünya Havadisleri”, *Yeni Yurd Van*, 877/20 Son Kanun (Ocak) 1943, s. 1-2.

- “Erek Van Gençlerine”, *Yeni Yurd Van*, 62/2 Şubat 1938, s.1-2.
- “Eski ve Yeni”, *Yeni Yurd Van*, 153/11 Birinci Teşrin (Ekim) 1938, s. 1.
- “Günün Dertleri: Sigara, Tütün”, *Yeni Yurd Van*, 877/20 Son Kanun (Ocak) 1943, s. 1-2.
- “Hakkâri’de Hayat ve İmar” *Yeni Yurd Van*, 13/21 Ağustos 1937, s.1.
- “Hatay mı? Hayat mı?”, *Yeni Yurd Van*, 110/30 Haziran 1938, s. 1.
- “Hayatın Kıymeti ve Kahveler”, *Yeni Yurd Van*, 111/2 Temmuz 1938, s. 1.
- “İl Genel Meclisi Açılırken”, *Yeni Yurd Van*, 1805/13 Eylül 1946, s, 1-2.
- “Kemal Atatürk’e Saygı: Yugoslav Basımı” *Yeni Yurd Van*, 178/17 Birinci Kanun (Aralık) 1938, s. 1-2.
- “Kurtuluş Günü Münasebeti İle: Büyük Harpte Van Vilayeti Dâhilinde Cereyan Eden Muharebeler”, *Yeni Yurd Van*, 253/2 Nisan 1940, s. 1-2-7.
- “Milli Sanat Eserlerimizi Muhafaza Edelim”, *Yeni Yurd Van*, 239/25 Aralık 1939, s. 3.
- “Nüfus Sayımının Gayesi ve Muhtelif Safhaları”, *Yeni Yurd Van*, 283/6 Eylül 1940, s. 1.
- “Okuyucu Diyor ki: Van’da Niçin Bir Kütüphane Yok”, *Yeni Yurd Van*, 366/24 İkinci Kanun (Ocak) 1941, s.3.
- “Ölçüler”, *Yeni Yurd Van*, 189/12 İkinci Kanun (Ocak) 1939, s. 1.
- “Sebze Hali”, *Yeni Yurd Van*, 1557/20 Eylül 1945, s.1.
- “Siyaset ve Çocuklarımız”, *Yeni Yurd Van*, 74/19 Mart 1937, s. 2.
- “Spor: Kayakçılık Faaliyetleri”, *Yeni Yurd Van*, 395/7 Mart 1941, s. 2.
- “Şarktaki Kalkınma: Birinci Umum Müfettişlik Çok Geniş Bir Program Hazırladı”, *Yeni Yurd Van*, 8/10 Ağustos 1937, s. 1.
- “Şehirlerimiz ve Van”, *Yeni Yurd Van*, 113/7 Temmuz 1938, s. 1-2.
- “Şehrimizde Gaz Buhranı Günden Güne Daha Şiddetli Bir Surette Kendisini Gösteriyor”, *Yeni Yurd Van*, 322/25 Birinci Teşrin (Ekim) 1940, s. 1.
- “Tarihte Van’a Bakış”, *Yeni Yurd Van*, 24/18 Eylül 1937, s.1.

- “Uzaktaki Vanlıya”, *Yeni Yurd Van*, 220/2 Birinci Teşrin (Ekim) 1939, s. 2.
- “Van Gölü’nde Hayret Edilecek Hareket”, *Yeni Yurd Van*, 5/3 Ağustos 1937, s.1.
- “Van’da Bir Liseye Büyük İhtiyaç Var!”, *Yeni Yurd Van*, 258/3 Mayıs 1940, s. 1-3.
- “Van’ın 1939-1940 Yılı İmar Faaliyetlerine Umumi Bir Bakış”, *Yeni Yurd Van*, 221/5 Birinci Teşrin (Ekim) 1939, s. 1.
- “Varlık Vergisi ve Piyasadaki Tesirleri”, *Yeni Yurd Van*, 876/19 Son Kanun 1943, s. 1-2.
- “Vatan En Büyük Evladını Kaybetmedi”, *Yeni Yurd Van*, 171/1 Birinci Kanun (Aralık) 1938, s. 1.
- “Yarıncı Van”, *Yeni Yurd Van*, 1633/12 Şubat 1946, s. 1-2.
- “Yeni Reisi Cumhurbaşamız İsmet İnönü’nün Hayatı: Çocukluk ve Gençlik Çağlarından Bu Güne Kadar”, *Yeni Yurd Van*, 173/6 Birinci Kanun (Aralık) 1938, s. 1.
- “Yeni Yıla Girerken”, *Yeni Yurd Van*, 53/1 İkinci Kanun (Ocak) 1938, s. 1.
- “Yeni Yurd Yeni Yılına Yürürken”, *Yeni Yurd Van*, 119/21 Temmuz 1938, 1.
- “Zafer Bayramı”, *Yeni Yurd Van*, 136/30 Ağustos 1938, s. 1-6.
- AYDIN. N; “Türk Kadını: Dünle Bugüne Bir Bakış”, *Yeni Yurd Van*, 29/2 Birinci Teşrin (Ekim) 1937, s. 2.
- BUDAK, “İmardan, Temizlikten Vazgeçtik Bari Tehlikenin Önüne Geçilse”, *Yeni Yurd Van*, 242/8 Ocak 1940, s. 3.
- CAN; “Pazar Günlerinde İskele”, *Yeni Yurd Van*, 270/26 Temmuz 1940, s. 3
- CAN; “Ülküm”, *Yeni Yurd Van*, 876/19 Son Kanun (Ocak) 1943, s. 1-2.
- ÇEKİÇ, “Arada Sırada: Alâka”, *Yeni Yurd Van*, 239/25 Aralık 1939, s. 3.
- ÇEKİÇ, “Arada Sırada: Borçlu ve Borç”, *Yeni Yurd Van*, 242/8 Ocak 1940, s.2.
- ÇEKİÇ, “Arada Sırada: Doğru Değil mi?”, *Yeni Yurd Van*, 235/11 Aralık 1939, s. 3.
- ÇEKİÇ, “Arada Sırada: İmar”, *Yeni Yurd Van*, 236/14 Aralık 1939, s. 3.
- ÇEKİÇ, “Arada Sırada: Radyo”, *Yeni Yurd Van*, 244/15 Ocak 1940, s. 2.

- DÖRGÖZ; “Karamürsel Sepeti”, *Yeni Yurd Van*, 113/7 Temmuz 1938, s. 2.
- DÖRTGÖZ; “Altı Tabak On Para”, *Yeni Yurd Van*, 128/11 Ağustos 1938, 1.
- HAFTACI; “Bulgaristan Meselesi”, *Yeni Yurd Van*, 395/7 Mart 1941, s. 3.
- HAFTACI; “Çörçilin Nutku”, *Yeni Yurd Van*, 380/14 Şubat 1941, s. 3.
- HAFTACI; “Dimyata Pirince Giderken”, *Yeni Yurd Van*, 348/20 İlk Kanun (Aralık) 1940, s. 3.
- HAFTACI; “Dünya Vaziyeti”, *Yeni Yurd Van*, 390/28 Şubat 1941, s.3.
- HAFTACI; “Gazeteciler ve Mevzu”, *Yeni Yurd Van*, 349/27 İlk Kanun (Aralık) 1940, s. 3.
- İŞİPEK, R., “Hava Taarruzlarına Karşı Bütün Milletler Hazırlıkta”, *Yeni Yurd Van*, 224/16 Birinci Teşrin (Ekim) 1939, s. 1.
- İŞİPEK, R.; “Belediye Reisine Açık Mektup”, *Yeni Yurd Van*, 294/20 Eylül 1940, s. 1.
- İŞİPEK, R.; “Bitlis Haberleri”, *Yeni Yurd Van*, 265/21 Haziran 1940, s. 2.
- İŞİPEK, R.; “Coğrafya Tetkikleri: Komşu Suriye’ye Umumi Bakış”, *Yeni Yurd Van*, 268/12 Temmuz 1940, s. 2.
- İŞİPEK, R.; “Çalışan Türk Köylüsü Ziraata Kuvvet Ver”, *Yeni Yurd Van*, 219/28 Eylül 1939, s. 1.
- İŞİPEK, R.; “Dilimiz Üzerinde Daima İleri Giden Bir Gayretle Çalışacağız”, *Yeni Yurd Van*, 220/2 Birinci Teşrin (Ekim), 1939,
- İŞİPEK, R.; “Hak ve Kuvvet”, *Yeni Yurd Van*, 232/30 Kasım 1939, s. 1.
- İŞİPEK, R.; “Halkevi Çalışmaları Arasında: Van Kalesi İçin Bir Rehber İhtiyacımız Var”, 251/15 Mart 1940, s. 1.
- İŞİPEK, R.; “Halkevimizde Aile Toplantıları”, *Yeni Yurd Van*, 248/23 Şubat 1940, s. 1.
- İŞİPEK, R.; “Harbe Yeni Mahiyet Veren Harp Sanayisindeki Tekâmüldür”, *Yeni Yurd Van*, 231/27 Kasım 1939, s. 1.

İŞİPEK, R.; “Harp Bahsinde: Göze Görünen ve Görünmeyen Hakikatler”, *Yeni Yurd Van*, 233/4 Aralık 1939, s. 1.

İŞİPEK, R.; “Harp ve Politika”, *Yeni Yurd Van*, 246/8 Şubat 1940, s.1.

İŞİPEK, R.; “Heyet-i İctimaiye’de Çok ve Çabuk İş Mevhumu”, *Yeni Yurd Van*, 225/19 Birinci Teşrin (Ekim) 1939, s. 1.

İŞİPEK, R.; “Kutlu Gün: Halkevlerimizin Sekizinci Yıl Dönümü”, *Yeni Yurd Van*, 249/1 Mart 1940, s. 1.

İŞİPEK, R.; “Milli Mevzulardan: Halkevimizde Seçim Yapılırken”, *Yeni Yurd Van*, 247/16 Şubat 1940, s. 1.

İŞİPEK, R.; “Milli Müdafaa ve Harp Ekonomileri ve Mahiyetleri”, *Yeni Yurd Van*, 218/25 Eylül 1939, s. 1.

İŞİPEK, R.; “Nüfus Hareketleri: Nüfus Siyasetimizin Her Şeyden Evvel Köyleri İmar Siyaseti Olduğu Kanaatindeyiz”, *Yeni Yurd Van*, 234/7 Aralık 1939, s. 1.

İŞİPEK, R.; “Piyasamızda Bir Tetkik: Yeni Yılın Hayvan ve Toprak Mahsullerini Kötü Sermayedarların Muhteris Ellerinden Korumak Mecburiyetindeyiz”, *Yeni Yurd Van*, 269/19 Temmuz 1940, s. 1.

İŞİPEK, R.; “Propagandalar Karşısında”, *Yeni Yurd Van*, *Yeni Yurd Van*, 239/25 Aralık 1939, s. 1.

İŞİPEK, R.; “Tenkit ve Edebiyat: Mektep Tenkidi mi? Edebiyat Tenkidi mi?”, *Yeni Yurd Van*, 306/4 Birinci Teşrin (Ekim) 1940, s. 2.

İŞİPEK, R.; “Tenkit ve Edebiyat: Saçma ve Edebiyat”, *Yeni Yurd Van*, 300/27 Eylül 1940, s. 2.

İŞİPEK, R.; “Tenkit ve Edebiyat: Şiirde Sanat ve Kaide”, *Yeni Yurd Van*, 294/20 Eylül 1940, s. 2.

İŞİPEK, R.; “Terbiye Bahsinde En Mühim Gördüğümüz: Gençlerimizin Öğrenmekten Ziyade Anlayarak Yetişmeleridir”, *Yeni Yurd Van*, 235/11 Aralık 1939, s. 1.

İŞİPEK, R.; “Van Gölü Havzası”, *Yeni Yurd Van*, 229/20 Kasım 1939, s. 2.

İŞİPEK, R.; “Van’ın Mutlu Günündeyiz: Her Kurtuluş Bayramı Milli Hamasetimizden, Milli Destanımızdan Bir Parçadır”, *Yeni Yurd Van*, 254, 5 Nisan 1940, s. 1-3.

İŞİPEK, R.; “Yeni Mahsul Senesinde Ekimi Çoğaltmanın İki Yolu”, *Yeni Yurd Van*, 228/13 Kasım 1939, s. 1.

İŞİPEK, R.; Fin-Rus Harbi Karşısında: Vatani Müdafaa Etmek, Bir Millet İçin Tarihini, Halini, İstikbalini, Müdafaa Etmektir”, *Yeni Yurd Van*, 242/8 Ocak 1940, s.1.

İŞİPEK, R.; “Teşkilat Bahsinde: En Kötü Şey İltimasın, Ehliyet Yerine Kaim Olmasıdır”, *Yeni Yurd Van*, 244/15 Ocak 1940, s.1.

İŞİPEK, R.; “Van Gölü Havzasının Ağaçcılığı Acıklı Vaziyettedir (I)”, *Yeni Yurd Van*, 236/14 Aralık 1939, s. 1.

İŞİPEK, Rıza; “Muharip Devletler ve İktisadi Amiller”, *Yeni Yurd Van*, 217/21 Eylül 1939, s. 1.

KANSU, Rıfkı; “Doğu’nun En Güzel Şehri: Van”, *Yeni Yurd Van*, 411/28 Mart 1941, s. 2.

KOÇBAY, Kamil; “Gaye”, *Yeni Yurd Van*, 271/ 2 Ağustos 1940, s. 1.

KÖŞECİ, “Kar Altında Ağaçlar”, *Yeni Yurd Van*, 366/24 İkinci Kanun (Ocak) 1941, s.2.

KÖŞECİ; “Ayinesi İştir Kişinin”, *Yeni Yurd Van*, 333/15 İkinci Teşrin (Kasım) 1940, s.2.

KÖŞECİ; “Baltacıoğlu’nun Rüyası”, *Yeni Yurd Van*, 317/13 Birinci Teşrin (Ekim) 1940, s. 2.

KÖŞECİ; “Berdel’ acuz”, *Yeni Yurd Van*, 406/21 Mart 1941, s. 2-3.

KÖŞECİ; “Bir Çıksa”, *Yeni Yurd Van*, 294/20 Eylül 1940, s. 2.

KÖŞECİ; “Çamur ve Komedi”, *Yeni Yurd Van*, 348/20 İlk Kanun (Aralık) 1940, s. 2.

KÖŞECİ; “Dertlerimiz”, *Yeni Yurd Van*, 328/8 İkinci Teşrin (Kasım) 1940, s.2.

KÖŞECİ; “Eczane”, *Yeni Yurd Van*, 287/11 Eylül 1940, s. 1-2.

KÖŞECİ; “Elektriğin Oyunu”, *Yeni Yurd Van*, 353/3 İkinci Kanun (Ocak) 1941, s. 2-3.

- KÖŞECİ; “Erciş İskelesi”, *Yeni Yurd Van*, 342/29 İkinci Teşrin (Kasım) 1940, s. 2-3.
- KÖŞECİ; “Göründüğünden Çok Üstün”, *Yeni Yurd Van*, 346/13 İlk Kanun (Aralık) 1940, s. 2.
- KÖŞECİ; “Hak Her Şeye Üstündür”, *Yeni Yurd Van*, 337/22 İkinci Teşrin (Kasım) 1940, s. 2-3.
- KÖŞECİ; “Hayat Pahallılığı Karşısında”, *Yeni Yurd Van*, 311/11 Birinci Teşrin (Ekim) 1940, s. 2.
- KÖŞECİ; “İş Başarmak”, *Yeni Yurd Van*, 376/7 Şubat 1941, s.2.
- KÖŞECİ; “Kılavuz Lazım”, *Yeni Yurd Van*, 395/7 Mart 1941, s. 2.
- KÖŞECİ; “Kış Yaklaştıkça”, *Yeni Yurd Van*, 289/13 Eylül 1940, s. 2.
- KÖŞECİ; “Kütüphane”, *Yeni Yurd Van*, 371/31 İkinci Kanun (Ocak), s.2-3.
- KÖŞECİ; “Tehlikeli Dilenci”, *Yeni Yurd Van*, 349/27 İlk Kanun (Aralık) 1940, s. 2.
- KÖŞECİ; “Tek Tip”, *Yeni Yurd Van*, 400/14 Mart 1941, s. 2.
- KÖŞECİ; “Türkçe Konuşmak”, *Yeni Yurd Van*, 322/25 Birinci Teşrin (Ekim) 1940, s. 1.
- KÖŞECİ; “Zavallı Gazeteciler”, *Yeni Yurd Van*, 306/4 Birinci Teşrin (Ekim) 1940, s. 2.
- KURALKAN, A.; “19 Mayıs”, *Yeni Yurd Van*, 261/24 Mayıs 1940, s. 1-3.
- KURALKAN, A.; “Ahlak ve Terbiye”, *Yeni Yurd Van*, 443/9 Mayıs 1941, s. 2.
- KURALKAN, A.; “Almanya’ya Bir Bakış: Hitler Siyaseti ve Cihan Huzuru”, *Yeni Yurd Van*, 256/19 Nisan 1940, s. 1-3.
- KURALKAN, A.; “Atatürk ve Güreş”, *Yeni Yurd Van*, 272/9 Ağustos 1940, s.3.
- KURALKAN, A.; “Balkanlara Dair”, *Yeni Yurd Van*, 257/26 Nisan 1940, s.1-3.
- KURALKAN, A.; “Ballı Kahve”, *Yeni Yurd Van*, 909/11 Mart 1943, s. 1-2.
- KURALKAN, A.; “Başarı Keyfiyeti”, *Yeni Yurd Van*, 1637/16 Şubat 1946, s. 1-2.
- KURALKAN, A.; “Belediye Seçimlerine Başlanırken”, *Yeni Yurd Van*, 1706/29 Nisan 1946, s. 1-2.
- KURALKAN, A.; “Benim Görüşümle: Gaye Ne Olmalı”, *Yeni Yurd Van*, 21 Aralık 1946, s. 2.

KURALKAN, A.; “Bir Acı ve Bir Teselli”, *Yeni Yurd Van*, 333/15 İkinci Teşrin (Kasım) 1940, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Bize Düşen İş: Hür Topraklarımızda Vazifelerimizi Başarmaktır”, *Yeni Yurd Van*, 458/30 Mayıs 1941, s.3.

KURALKAN, A.; “Boğmaca”, *Yeni Yurd Van*, 3 Ocak 1948, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Bu Harp Hak ve İstiklal Harbidir”, *Yeni Yurd Van*, 348/20 İlk Kanun (Aralık) 1940, s. 1-3.

KURALKAN, A.; “CHP ve Muhalifler”, *Yeni Yurd Van*, 1719/16 Mayıs 1946, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Cumhuriyet”, *Yeni Yurd Van*, 323/28 Birinci Teşrin (Ekim) 1940, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Çiftçiye Düşen İş”, *Yeni Yurd Van*, 632/22 İkinci Kanun (Ocak) 1942, s. 2.

KURALKAN, A.; “Çocuğun Kıymeti: Bugünün Çocuğunu Yarının Büyüğü Yapmak Prensibi Esastır”, *Yeni Yurd Van*, 433/25 Nisan 1941, s. 3.

KURALKAN, A.; “Çocuklarımız ve Doğumevleri”, *Yeni Yurd Van*, 337/22 İkinci Teşrin (Kasım) 1940, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Doktorun İnsaniyeti”, *Yeni Yurd Van*, 228/13 Kasım 1939, s. 2.

KURALKAN, A.; “Elektrik Şakaya Gelmez”, *Yeni Yurd Van*, 1660/21 Şubat 1946, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Erzurum-Van Uçak Seferleri”, *Yeni Yurd Van*, 6 Ocak 1948, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “General Kazım Karabekir”, *Yeni Yurd Van*, 27 Ocak 1948, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Hacı Zilli Efendi Gibi”, *Yeni Yurd Van*, 3 Ocak 1948, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Harp Zorlukları ve İktisadi Tedbirler”, *Yeni Yurd Van*, 621/8 İkinci Kanun (Ocak) 1942, s. 1.

KURALKAN, A.; “Hollanda ve Belçika’ya Yapılan Tecavüz”, *Yeni Yurd Van*, 260/17 Mayıs 1940, s. 1-3.

KURALKAN, A.; “İhtikar Meselesi Karşısında”, *Yeni Yurd Van*, 346/13 İlk Kanun (Aralık) 1940, s. 1.

KURALKAN, A.; “İhtikâr Türk Karakterine Sığmaz”, *Yeni Yurd Van*, 473/20 Haziran 1941, s. 1.

KURALKAN, A.; “İki Devir Arasında Bir Mukayese”, *Yeni Yurd Van*, 236/14 Aralık 1939, s. 3.

KURALKAN, A.; “İtalya Harpten Kuşkulaniyor mu?”, *Yeni Yurd Van*, 258/3 Mayıs 1940, s.1-3.

KURALKAN, A.; “İtidalle Hareket”, *Yeni Yurd Van*, 5 Ocak 1948, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Kahraman Ordu Zafer Bayramın Kutlu Olsun: 30 Ağustos”, *Yeni Yurd Van*, 278/30 Ağustos 1940, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Kuvvetimiz Birliğimizdir”, *Yeni Yurd Van*, 342/29 İkinci Teşrin (Kasım) 1940, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Lozan Muahedesinin Tarihi Kıymeti”, *Yeni Yurd Van*, 498/25 Temmuz 1941, s. 1-3.

KURALKAN, A.; “Lüks Yaşamdan Vazgeçelim”, *Yeni Yurd Van*, 483/4 Temmuz 1941, s. 3.

KURALKAN, A.; “Mahsul Meselesi” *Yeni Yurd Van*, 468/13 Haziran 1941, s. 3.

KURALKAN, A.; “Milli Birlik ve Tesevüt”, *Yeni Yurd Van*, 463/6 Haziran 1941, s. 3.

KURALKAN, A.; “Milli Dileklerden: Dikilecek Abide”, *Yeni Yurd Van*, 255/12 Nisan 1940, s. 1.

KURALKAN, A.; “Milli Şef ve Milli Birlik”, *Yeni Yurd Van*, 908, 10 Mart 1943, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Milli Vahdet”, *Yeni Yurd Van*, 245/25 Ocak 1940, s.3.

KURALKAN, A.; “Nevruz”, *Yeni Yurd Van*, 916/22 Mart 1943, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Sebze Halinde Beş Dakika”, *Yeni Yurd Van*, 264/14 Haziran 1940, s. 2.

KURALKAN, A.; “Siyasi Temaslar”, *Yeni Yurd Van*, 385/25 Şubat 1941, s. 1-3.

KURALKAN, A.; “Spora Dair”, *Yeni Yurd Van*, 272/9 Ağustos 1940, s.2.

KURALKAN, A.; “Sümerbank’ın Bir Kararı”, *Yeni Yurd Van*/16 Aralık 1947, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Şiir ve Şaire Dair”, *Yeni Yurd Van*, 503/1 Ağustos 1941, s. 3.

KURALKAN, A.; “Tarihte Bugünler”, *Yeni Yurd Van*, 1801/9 Eylül 1946, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Tüccarlarımıza Düşen İş”, *Yeni Yurd Van*, 488/11 Temmuz 1941, s. 3.

KURALKAN, A.; “Türk Kadını İş Başında”, *Yeni Yurd Van*, 453/23 Mayıs 1941, s. 3.

KURALKAN, A.; “Türkiye’nin Siyaseti”, *Yeni Yurd Van*, 488/11 Temmuz 1941, s. 1-3.

KURALKAN, A.; “Van Gölü Havzasının Meyvecilik Merkezi: Edremit”, 235/11 Aralık 1939, s. 2.

KURALKAN, A.; “Van’ın Yakın Tarihi ve Bir Dilek”, *Yeni Yurd Van*, 919/25 Mart 1943, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Yağ Fiyatlarındaki Muvazenesizlik”, *Yeni Yurd Van*, 15 Ekim 1945, s. 1.

KURALKAN, A.; “Yüz Bin İnsana Şefkat ve Af”, *Yeni Yurd Van* 2142/18 Ekim 1947, s. 1-2.

KURALKAN, A.; “Petrol”, *Yeni Yurd Van*, 259/10 Mayıs 1940, s.1.

KURALKAN, AHMET; “Dünün Çocukları ile Bugünün Çocukları Arasında Yetişme Farkları”, *Yeni Yurd Van*, 226/30 Birinci Teşrin (Ekim) 1939, s. 6.

KURŞUNCU, V.; “Ahmet Haşim Anlaşılmaz Duyulur”, *Yeni Yurd Van*, 473/20 Haziran 1941, s. 3.

KURŞUNCU, V.; “Çerden Çöpten”, *Yeni Yurd Van*, 458/30 Mayıs 1941, s. 2-3.

KURŞUNCU, V.; “Milli Bayramların Genç Nesiller Üzerine Tesiri”, *Yeni Yurd Van*, 415/2 Nisan 1941, s. 5.

KURŞUNCU, V.; “Ortaokul Velileri ile Bir Hasbihal”, *Yeni Yurd Van*, 395/7 Mart 1941, s. 2.

KURŞUNCU, Vahit; “Büyük Bir Kitap Okudum”, *Yeni Yurd Van*, 390/28 Şubat 1941, s.2.

KUŞÇUOĞLU, Y.; “Çiftçi Mallarını Koruyan Kanun”, *Yeni Yurd Van*, 513/15 Ağustos 1941, s. 2.

KUŞÇUOĞLU, Y.; “İhtifalde İsrar”, *Yeni Yurd Van*, 468/13 Haziran 1941, s. 2.

KUŞÇUOĞLU, Y.; “Toprak ve Köy Sağlığı”, *Yeni Yurd Van*, 488/11 Temmuz 1941, s. 2.

KUŞÇUOĞLU, Y.; “Van Adı Hakkında”, *Yeni Yurd Van*, 349/27 İlk Kanun (Aralık) 1940, s. 2-3.

KUŞÇUOĞLU, Y.; “Söylemek Bizden”, *Yeni Yurd Van*, 463/6 Haziran 1941, s. 2.

KUŞÇUOĞLU, Yakup; “Tarihi Vakalardan: Osmanlı Tarihinde Van Beylerbeyliği”, *Yeni Yurd Van*, 253/2 Nisan 1940, s. 4-6.

KUŞÇUOĞLU, Yakup; “Tenkit ve Edebiyat: Sende mi Birütüs?”, *Yeni Yurd Van*, 283/6 Eylül 1940, s. 2.

SAYDAM, H.; “İdarecilik”, *Yeni Yurd Van*, 229/20 Kasım 1939, s. 1.

SÜZMEN, N.; “Milli Eğitim Bakanına Açık Mektup”, *Yeni Yurd Van*, 16 Mart 1948, s.1-2.

ŞAKACI, “Haftadan Haftaya: Belediye Otobüsü” *Yeni Yurd Van*, 250/8 Mart 1940, s. 1-3.

ŞAKACI, “Haftadan Haftaya: Dilenciler”, *Yeni Yurd Van*, 243/11 Ocak 1940, s. 1.

ŞAKACI, “Haftadan Haftaya: Kızak”, *Yeni Yurd Van*, 239/25 Aralık 1939, s. 1.

ŞAKACI, “Haftadan Haftaya: Savulun”, *Yeni Yurd Van*, 245/25 Ocak 1940, s. 1-3.

ŞAKACI, Haftadan Haftaya: Süratli Gitmeyiniz!”, *Yeni Yurd Van*, 233/4 Aralık 1939, s. 1.

TOT, “Tarihte Boynuz”, *Yeni Yurd Van*, 258/3 Mayıs 1940, s. 3.

TOT; “Bana Bir Hikâye Söyle”, *Yeni Yurd Van*, 270/26 Temmuz 1940, s. 2-3.

TOT; “Bir Seyahat İntibar: Erciş’ten Dönüş”, *Yeni Yurd Van*, 256/19 Nisan 1940, s.3-4.

TOT; “Çekmek Mastarı: Dere Kenarına Bostan Ekeriz, Sonra Kör Feleğe Sille Çekeriz”, *Yeni Yurd Van*, 260/17 Mayıs 1940, s. 3.

TOT; “Dil Bayramı”, *Yeni Yurd Van*, 300/27 Eylül 1940, s. 3.

TOT; “Göze Çarpanlardan: Adliye Binamız”, *Yeni Yurd Van*, 254/5 Nisan 1940, s. 2.

TOT; “Kafa Kursak”, *Yeni Yurd Van*, 458/30 Mayıs 1941, s. 3-4.

TOT; “Mühim Bir Keşif”, *Yeni Yurd Van*, 269/19 Temmuz 1940, s. 2-3.

TOT; “Sokaktaki Sesler”, *Yeni Yurd Van*, 376/7 Şubat 1941, s.2.

TOT; “Şakadan Musiki Bahsi: İnsan Ötebilir mi?”, *Yeni Yurd Van*, 273/16 Ağustos 1940, s. 2.

UĞURLU, R.; Muş Mektupları: Muş Halkevi'nin Faaliyetleri”, *Yeni Yurd Van*, 395/7 Mart 1941, s. 3.

UĞURLU, R.; “Muş Mektupları: Muş Nasıl Büyüyor ve Nasıl Ümrana Kavuşuyor”, *Yeni Yurd Van*, 262/31 Mayıs 1940, s. 2-3.

UĞURLU, R.; “Muş Mektupları: Muş Yolunda”, *Yeni Yurd Van*, 260/17 Mayıs 1940, s. 2-3.

UĞURLU, Resul; Spor: Kurtuluşa Beden Terbiyesi ve Sporun Yeri”, *Yeni Yurd Van*, 254/5 Nisan 1940, s. 3.

YALVAÇ, K.; “Bingöl Efsanelerinden”, *Yeni Yurd Van*, 390/28 Şubat 1941, s.3.

YALVAÇ, K.; “Cennet Gibi Edremit”, *Yeni Yurd Van*, 269/19 Temmuz 1940, s. 1.

YALVAÇ, K.; “Edebi Bahislerden: Kafiye”, *Yeni Yurd Van*, 261/24 Mayıs 1940, s. 2.

YALVAÇ, K.; “Edebi Bahislerden: Yazma Usulü”, *Yeni Yurd Van*, 262/31 Mayıs 1940, s. 2.

YALVAÇ, K.; “Kır Kahvesi”, *Yeni Yurd Van*, 265/21 Haziran 1940, s. 1.

YALVAÇ, K.; “Türk'ün Gücü”, *Yeni Yurd Van*, 264/14 Haziran 1940, s. 1-2.

YALVAÇ, Kenan; “Yine Van'da Grup”, *Yeni Yurd Van*, 257/26 Nisan 1940, s.1-3.

YAZMAN M. İ., “Yurd Düşmanları”, *Yeni Yurd Van*, 4/31 Temmuz 1937, s.1.

YAZMAN, M. İ., “Gazeteler ve Toplantılar”, *Yeni Yurd Van*, 35/16 Birinci Teşrin (Ekim) 1937, s. 1.

YAZMAN, M. İ., “Hak Kurşunla Değil Kanunla Kondurulur: Yiten Kültürcüler”, *Yeni Yurd Van*, 36/19 Birinci Teşrin (Ekim) 1937, s. 1.

YAZMAN, M. İ.; “Anlayışlar Karşısında”, *Yeni Yurd Van*, 21/11 Eylül 1937, s. 1.

YAZMAN, M. İ.; “Dünya'da Van” *Yeni Yurd Van*, 10/14 Ağustos 1937, s. 1.

YAZMAN, M. İ.; “Dünyanın Fikir Alanında Yeni Zaferimize Bir Bakış”, *Yeni Yurd Van*, 27/28 Eylül 1937, s.1.

YAZMAN, M. İ.; “Gazeteler ve Yaşama Yolları”, *Yeni Yurd Van*, 6/5 Ağustos 1937, s. 1-2.

YAZMAN, M. İ.; “Meslek Tetkikleri”, *Yeni Yurd Van*, 193/21 İkinci Kanun (Ocak) 1939, s. 1-2.

YAZMAN, M. İ.; “Niçin Böyleyiz Bilmiyorum”, *Yeni Yurd Van*, 59/22 İkinci Kanun (Ocak) 1938, s. 2.

YAZMAN, M. İ.; “Yurd Matbuatının Vaziyeti”, *Yeni Yurd Van*, 24 Birinci Kanun (Aralık) 1938, s. 1.

YAZMAN, M. İ.; “Yüz Bulunca Astar İstemek Olmasın”, 47/3 Birinci Kanun (Aralık) 1937, s. 1.

YAZMAN, M. İ.; “Cemiyetler”, , *Yeni Yurd Van* 20/9 Eylül 1937,s. 1.

YAZMAN, M. İ.; “Van’da Yuva Kurumu”, *Yeni Yurd Van*, 21/11 Eylül 1937, s. 1.

YAZMAN, M. İhsan; “Şarkın Yükseliş Yolunda”, *Yeni Yurd Van*, 2/24 Temmuz 1937, s.1.

ZİYA, M.; “Feminizm Nedir?”, *Yeni Yurd Van*, 234/7 Aralık 1939, s. 3.

3. BÖLÜM

YENİ YURD VAN GAZETESİ'NİN HABER VE GÖZLEMLERİ (1937-1948)

3. 1. Van'da Siyaset ve Yankıları

Yeni Yurd Van gazetesinde yer alan siyasi haberlere baktığımızda güncel ulusal ve yerel siyasi olayların ağırlıklı olarak haber yapıldığını görmekteyiz. Bunun yanı sıra Van'a yeni atanan valiler, Van'a ziyaretlerde bulunan siyasiler gazeteye haber konusu olmuştur. Siyasi haber ve yazılar dönem itibariyle CHP tek parti iktidarının faaliyetlerini ve ideolojisini yansıtmaktadır. Özellikle taşrada birinci dereceden yetkili olan valiler ve valilerin aktif katılımı ile yapılan her türlü resmi programa gazetede geniş ölçüde yer verilmiştir. Hükümetin halka yaklaşmak ve halkla kaynaşmak amacıyla devlet yetkililerinin sık sık ziyaretlerde bulunduğu, özellikle Cumhuriyet kanunlarının ve reformların bölge halkına kabul ettirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. 1930'lara doğru yapılan devrimlerle oluşturulan yeni kurumların toplum tarafından benimsenmesinin sağlanmasına yönelik girişimler olduğu görülmektedir. Yine hükümetin o dönemin şartlarında Doğu ve Güneydoğu'da geniş yetkiler verdiği Birinci Umum Müfettişliği'nin yoğun çalışmaları, merkezi hükümetin idari mekanizmasının her alanda, yurdun ücra köşelerinde bile işlerlik kazandığını göstermektedir. İlk olarak asayişin sağlanması ve istikrarın korunması sorumluluğunu yüklenen müfettişlikler, daha sonra kendi bölgeleri içerisinde asayişten başka eğitim, kültür, sağlık ve ulaşım gibi çok çeşitli alanlarda faaliyetlerde bulunmuştur. Yeni Yurd Van gazetesinde de haberlerine sıkça yer verilen Birinci Umum Müfettişlik' in hükümete, taşradaki halkı kendi politikaları ve çıkarları doğrultusunda yönlendirmesi imkânını da sağladığı görülmektedir.

Yeni Yurd Van gazetesinde Belediye seçimleri, muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri ile il genel meclisi seçim ve faaliyetleriyle ilgili haberlere de yer verilmiştir. *“Gizli reyle yapılan 1938 başkanlık seçiminde bütün aza ittifakla eski Başkan Bay Şaban Boysan'a reylerini vererek ödevinde ipka⁶ etmişlerdir. Bundan sonra geçen devrede yapılan işlerin özünü bildirir kısa bir rapor başkan tarafından*

⁶ İpka: yerinde bırakmak, kaldırmamak, değiştirmemek (www.tdk.gov.tr), Erişim Tarihi: 30.03.2018.

meclise verilmiştir” (Yeni Yurd Van, 3.11.1938: 1). 1938’de yapılmış olan belediye başkan seçiminin yetkili bakanlıkça bozulması üzerine 1939’da belediye meclisinin yeniden başkan seçimi yaptığı haberleri gazeteye şöyle yansımıştır: “İlimiz belediye başkan seçiminin yüksek bakanlıkça bozuluşu üzerine Cumartesi günü belediye binasında toplanan Belediye Meclisi üyeleri Belediye Başkanlığı’na ittifakla Başmuallim Bay Mithat Öneri seçmişlerdir. Yeni Belediye Başkanı aslen Vanlı olup ilimizin yetiştirdiği muhitinde ve meslek alanında temayüz etmiş kıymetli bir gençtir” (Yeni Yurd Van, 3.1.1939: 2)

Kentte il genel meclisi encümen seçimleri ve il meclisinin aldığı kararlar ise gazeteye şu şekilde yansır: *“Vilayetimiz Umumi Meclisi 10.2.1941 Pazartesi Sayın Valimiz Süheyp Karafakıoğlu’nun riyaseti altında toplanmıştır. Bu toplantıya hemen bütün azalar iştirak etmiş ve meclisin açılmasını müteakip reis tarafından yapılan teklif üzerine Reiscumhura, Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na, Başvekâlete diğer büyüklerimize telgraflar çekilmiş ve meclisin şükran ve minnet hisleri bildirilmiştir. Bundan sonra gündemdeki meseleler görüşülerek reis-i sâni intihabı yapılmış ve bunu müteakip encümenler seçilmiştir. Biri bütçe ve diğeri muhtelif olarak seçilen iki encümenin vazifeleri tanzim ve tespit edilmiş ve bu encümenler kendilerine verilmiş vazifelerle meşgul olmaya başlamıştır. Geç vakte kadar devam eden müzakereleri müteakip tayin edilen diğeri bir günde toplanmak üzere içtima nihayet verilmiştir. Seçimi yapılan encümen azaları, her gün toplanarak bütçe ve diğeri işler hakkındaki raporlarını hazırlayacak ve umumi heyet toplantısında bunları arz edeceklerdir. Bu sene meclisi umuminin mühim işler başaracağı ve memleket yararına birçok tedbir ve kararlar alacağı kuvvetle tahmin olunmaktadır. Bilhassa şehir yolları, mektepler, köy işleri hakkında başarılması icap eden şeyler meclis mevzuuna esas teşkil edecek, bu arada yeniden yapılacak yollar ve inşası devam mektep binaları için bütçeye tahsisat konulacaktır” (Yeni Yurd Van, 14.2.1941: 1-2).*

Çok partili hayata geçişin ilk genel seçimi olan 1946 seçimlerinin Van’daki yansımalarını gazete yayınlarında sıklıkla görmek mümkündür. İktidar yanlısı bir tavır sergileyen gazetede *“bir aydan fazla zamandan beri milletvekilleri seçimi için yapılan hazırlıklardan sonra 21 Temmuz 1946 Pazar günü yurdun her tarafında seçimlere sabahın erken saatlerinde başlanmıştır. Seçim sabahı her tarafta davul ve*

zurnalar çalınmış ve bayraklarla süslü şehirde her tarafta bayram havası esmiştir. Sandık başlarında hiçbir parti münakaşası olmadan oylar verilmiş ve hemen herkes oyunu CHP adaylarına kullanmıştır. Seçime iştirak nispetinin yüzde yüze varmıştır” yer alan haberde CHP'nin seçimleri önde götürdüğü ileri sürülmüştür.

DP, Van'da seçim gününden bir gün önce kurulduğu için teşkilatlanma fırsatı bulamamış ve seçimlerde aday göstermemiştir. DP temsilcileri, 1946 Genel Seçimlerinde bağımsız adayları desteklemişlerdi. Bağımsız adaylar Emin Kürdüvan ve Edip Berkman halktan oy alabilmek için yoğun bir çalışma başlatmışlardır ancak seçimlerde herhangi bir varlık gösterememişlerdir (Pınar, 2013: 34-35).

Seçim bürolarının bulunduğu yerlerde kartonlar üzerine CHP adaylarının ve bağımsız adayların isimleri yazılmıştı. Olaysız geçen seçimlerde CHP büyük başarı kazanmış ve seçim neticesine göre Van milletvekilliklerine İbrahim Arvas, Muzaffer Koçak ve Rüştü Oktar seçilmişlerdi (Yeni Yurd Van, 22.7.1946: 1).

Gazete II. Dünya Savaşı ile ilgili haberleri ulusal ve uluslararası ajanslar aracılığıyla aktarmaya çalışmıştır. Savaşın siyasi ve ekonomik etkilerinin dünya çapında ortaya çıkardığı manzara hemen her gün gazeteye taşınmıştır. Bunun yanı sıra savaş sonrası dünya düzeninde yaşanan gelişmeler ve bu düzende rol oynayan ülkelerin özellikle ABD'nin Türkiye ile temasları ve sonrasında yapılan anlaşma ve yardımların safhaları ulusal boyutta olduğu kadar yerel düzeyde de yer bulmuş ve gazete haberlerinde yankı uyandırmıştır. II. Dünya Savaşı sonunda Sovyet Rusya'nın Doğu Avrupa üzerine yayılması, ABD'yi endişelendirmiştir. Savaş sırasında ve sonrasında Sovyetlerin Akdeniz'e yayılma çabaları ve boğazlar üzerindeki emelleri, Batı'nın güvenliği açısından Türkiye ve Yunanistan'a askeri yardım yapılması zorunluluğunu doğurmuştu. Savaş sırasında bu yardımlar İngiltere ve ABD tarafından karşılanmıştır.

İngiltere'nin II. Dünya Savaşı'ndan bitkin çıkması üzerine 21 Şubat 1947'de yaptığı açıklama ile Türkiye ve Yunanistan'a yardım etme gücünün kalmadığını, ABD'den bu iki ülkenin ihtiyacını karşılama yükümlülüğünü devralmasını istemişti. Bunun üzerine 12 Mart 1947'de yapılan Kongre'de, ABD Başkanı Harry Truman "Truman Doktrini" olarak adlandırılacak konuşmayı yapmıştır. Truman yaptığı

konuşmada, Sovyet yayılması karşısında ABD'nin Türkiye'ye 100 ve Yunanistan'a 300 milyon dolarlık yardım yapacağını açıklamıştır (Uçarol, 2006: 725).

ABD başkanının konuşmasından kısa bir süre sonra Amerikalı teknik uzmanların araştırma yapmak üzere Türkiye'ye gelerek incelemelerde bulunduğu görülmüştür. Bu doğrultuda 12 Haziran 1947'de Van'a bir iktisat uzmanı ile bir de sinema uzmanından oluşan bir Amerikan iktisat heyeti gelmişti. Heyete bir Türk mühendisle iki de tercüman eşlik etmişlerdi. Amerikalı misafirler Van'a gelir gelmez vali ile temas etmişler ve muhtelif kimselerle görüşmüşlerdi. Bölgenin iktisadi durumu üzerinde tetkikler yapan heyet yetkili makamların verdiği izahatı da dinlemiş ve bölge üzerinde iyi bir intiba edinmişlerdir.

Yeni Yurd Van gazetesi muhabirinin heyet başkanı ile yaptığı görüşmede, heyet başkanı şunları söylemiştir: *“Gezdiğimiz yerlerde yaptığımız tetkikler sonucu bizi memnun bıraktı. Bu bölgenin iktisadi kalkınması için yapılması gerekli bazı önemli işler vardır. Yol, sulama işleri gibi. Bunlar başarılırsa bu bölge kalkınır ve turistik bir yer olur. Tetkiklerimizin sonucunu bir rapor halinde tespit edeceğiz. Hükümet erkânına da gerekli izahatı vereceğiz. Yegâne gayemiz biz Amerikalıların Türkiye'nin iktisaden ve müreffehen kalkınması için daimi yardım yapmamızı sağlamaktır. Memleketiniz cidden güzeldir. Görmekle bahtiyarız”*.

Amerikalı misafirlere halkevinde bir öğle yemeği verilmiş ve yemekte vali ile vilayet ileri gelenleri de bulunmuşlardı. Heyet bundan sonra da çeşitli ziyaretlerde bulunmuş ve saat 15'de Ağrı'ya gitmek üzere kentten ayrılmıştı (Yeni Yurd Van, 13.6.1947: 1). Amerikan heyetinin Van'a gelmesi ve incelemelerde bulunması bize pek çok açıdan ipucu verebilir. Tüm Türkiye'de Amerikan yardımlarının en yoğun hissedildiği dönemde Van'a da yapılan bu ziyaretler, kentin iktisadi ve sosyo-kültürel kalkınma hamlelerinin bir başlangıcı olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Amerikan iktisat heyetinin ziyaretinden on gün sonra bir Amerika askeri yardım heyetinin ziyareti de gerçekleşmiştir. 22 Haziran 1947'de General Oliver'in başkanlığındaki Amerikan askeri yardım heyeti saat 14'te göl yoluyla Van'a gelmişti. Heyeti iskelede vali, komutan ve mülki askeri erkân, memurlar, subaylar ve halk dostane ve samimi bir törenle karşılamıştı. Karşılayanlar arasında CHP bölge

müfettişi ve Yozgat milletvekili ile şehrimizde misafir bulunmakta olan Giresun milletvekili ve mülkiye müfettişi de bulunmuştu. Heyet doğrudan orduvine gitmiş ve burada bir müddet istirahat etmişlerdi. Bu arada heyet başkanı ile görüşen bir Yeni Yurd Van Gazetesi muhabirine General Oliver şu demeçte bulunmuştur:

“Bu gezimizde İskenderun ve Mersin Bölgelerini gezdik. Bilhassa bu bölgelerde müsait iskeleler ve limanlar durumunu tetkik ettik. Oradan Diyarbakır’a geldik. Dünde Bitlis boğazını geçerek bu gün buraya gelmiş bulunuyoruz. Bu bölgeye gelişimizin başlıca sebebi, yol ihtiyacını gözden geçirmektir. Her şeyden önce Türkiye’nin yola ihtiyacı olduğunu tamamen anlamış bulunuyoruz. Gördüğümüze göre memleketiniz hayvancılık ve tarım bakımından çok zengindir. Şuna inanıyoruz ki eğer müsait ve iyi yollarınız yani demir ve kara yolu bulunsa hemen hemen bu gün dünyadaki açlık ıstırabına oldukça yardım edebilecek ve bu ıstırabı oldukça hafifletebilecek bir durumda bulunabilirsiniz.

Bu günkü Amerikan yardımının ölçüsü şüphesiz ki bu noktaları tamamen giderebilecek mahiyette değildir. Fakat oldukça bir şeyler yapabileceğine kaniyim. Şüphesiz ki yollarınızda memleketinizde yaptığınız diğer ilerleyişle paralel olarak hatta daha ileri bir önemle takip edilerek geliştirilecektir. Özet olarak bu bölgenin tabii güzelliği ve tarihi zenginliği üzerimizde çok büyük bir tesir bırakmıştır. Ulaştırma vasıtalarının gelişmesi nispetinde Türk yurdunun bu parçasının tabii güzelliği ve tarihi zenginliğini görmek isteyen birçoklarının geleceğini tahmin ediyoruz. General Oliver’in ifadelerinden Van’ın iktisadi potansiyelinin açık biçimde farkında olduğunu görmekteyiz. Satır aralarında yardımların doğru ve yerinde kullanılması gerektiğini de ifade eden Oliver, özellikle iktisadi yaşamın ön koşulu ulaşımın da seri biçimde geliştirilmesi için tavsiyelerde bulunmaktadır.

Memleketinizde bulunduğumuz her yerde bize karşı büyük bir misafirperverlik, samimiyet ve dostluk gösterilmiştir. Her yerde sıcak bir kabul ile karşılandık. Sizi temin ederim ki Amerika milletinin Türkiye’ye karşı hisleri o nispetle samimi ve o nispetle sıcaktır. Yıllar geçtikçe iki millet arasındaki bu dostluğun bu yakınlığın daha ziyade artacağına ve daha mesut günlere varacağına kaniyim” (Yeni Yurd, 23.6.1947: 1).

“Yeni Vali Şerefine Belediye Dün Halkevinde Bir Çay Verdi” başlığı ile Yeni atanan Vali Nurettin Aynuksa’nın⁷ Van’a geliş haberi gazetede yer almıştır. Vali toplantıda yaptığı konuşmada, çalışma metotlarını izah ederek; “ben bu yeni görevimde ilimizin bir tecrübe sahası olmasına asla müsaade etmeyeceğim. Merkezi tanıdıktan sonra merkeze bağlı olan yerleri de gezip tanıyacak ve mesaimde faydalı olmaya çalışacağım” diyerek bu mesaisinde herkesin kendisine yardımcı olmasını temenni ve ümit ettiğini bildirerek bu toplantıyı tertip edenlere ve toplantıda bulunanlara teşekkür etmiştir (Yeni Yurd Van, 6.9.1947:1).

3. 2. Van Halkevi ve Faaliyetlerine İlişkin Haberler

Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte, yeni kurulan devletin ve CHP’nin ana prensiplerini halka aşılama çabalarını sistemli bir şekilde sürdürebilmek için bazı kurumların varlığına ihtiyaç duyulmuştu. Bu kurumlar arasında belki de en başında Halkevleri de yer almıştı. Halkevleri halkın eğitime yönelik yaptığı çeşitli faaliyetlerle açtığı kurslar ve şubeler, basılan eserler ve yapılan konferanslar aracılığıyla devletin halkla temasını arttırmıştı. Aradaki kopukluğu gidermek ve yeni rejimi halka benimsetmek düşüncesiyle uygulamaya dönük olarak halka birebir ulaşmak açısından oldukça önemli bir kültür kurumu olmuştu.

1929’dan sonra başlayan kültür devrimleri döneminde, Anadolu insanının dil ve tarih yönünden, ideoloji yönünden, güzel sanatlar yönünden Atatürk’ün gösterdiği ilkelere göre eğitilmesi, bütün devrimlerin taşrada ve köylerde de uygulanması istenmişti (Ergün, 1982:167). Bu doğrultuda resmi olarak 19 Şubat 1932’de 14 ayrı ilde kurulan halkevlerinden bir tanesi de, 24 Haziran 1932’de Van’da kurulmuştur. Van merkezinde partiye ait olan ve Türk Ocağı’ndan devreden bina Halkevi olarak kullanılmıştır (Şahin, 2012: 104). Halkevinde maddi ve diğer bazı yetersizliklerden dolayı var olan şubelerin tamamı her zaman faaliyet gösteremeseler de, etkinlik alanlarının oluşum süreci 1930’ların ortalarından itibaren kitaplık, sergi, tiyatro, spor çalışmalarlarıyla başlamıştır (Şahin, 2012: 106). Çeşitli çalışma kollarını bünyesinde barındıran tam teşkilatlanmış bir Halkevinde 9 şube yer almaktaydı. Bu şubeler Dil,

⁷ Nurettin Aynuksa 1906’da İstanbul’da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirmiştir. Konya İl Maiyet Memurluğu, İstanbul Büyükdere Bucak Müdürlüğü, İpsala, Vize, Savur, Yalova, Kadıköy, İskenderun Kaymakamlıkları, Van, Kastamonu, Balıkesir, Antalya, Erzurum Valilikleri, 1961-1964 arasında Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyeliği yapmıştır (<https://www.turkcebilgi.com>) Erişim Tarihi: 10.02.2018

Tarih, Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershanesi ve Kurslar Şubesi, Kitapsaray (Kütüphane) ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi ile Tarih ve Müze (Sergi)Şubesi'nden ibaretti. Şubeler milli dil ve milli tarih konularında önemli çalışmalar yapmışlardır. Bir taraftan da halkın kaynaşmasına ve modern dünyanın koşulları doğrultusunda eğitilmesine çalışmışlardır (Özdemir-Aktaş, 2011: 252). Van Halkevi'nde de fiziki olanaklar geliştikçe, bu şube kolları zaman içinde oluşturulmaya başladı.

İlk dönemlerde Van Halkevi İdare Heyeti: Dil, Tarih, Edebiyat Komitesi Başkanı Öztun Bey (İhtisas Mahkemesi Müdde-i Umumisi), Güzel Sanatlar Komitesi Başkanı Reşit Bey, Spor Komitesi Başkanı Ali Bey (Vilayet Evrak Kâtibi), Köycülük Komitesi Başkanı Tufan Bey (Tüccar) Sosyal Yardım Komitesi Başkanı Şaban (Tüccar) Bey'den oluşmuştu.1934'de Van Halkevi Başkanı Mustafa Bey'ingörevinden ayrılması üzerine PTT Baş Müdürü Kenan Bey Halkevi Başkanlığı'na getirilmişti. Bu dönemde kayıtların düzenli olarak tutulmasına rağmen, Halkevi'nin idari açıdan iyi idare edilmediği görülmektedir. Van Halkevi, ilk kurulan halkevlerinden biri olmasına rağmen ekonomik sıkıntılar ve elaman yetersizliğinden ilk dönemlerde yeterli ölçüde etkili olamamıştı (Pınar, 2013: 4).

Yeni Yurd Van gazetesinin ilk kurulduğu tarihten itibaren Van Halkevi ile organik bağının kuvvetli olduğunu söyleyebiliriz. Zira Yeni Yurd Van gazetesi ilk çıktığı yıllardan itibaren halkevinin yayın organı olarak faaliyet göstermiştir. Bu nedenle halkevlerinin çalışmalarına geniş ölçüde yer verilmiştir. Halkevinin aylık çalışma programları ve halkevinde gerçekleştirilen konferans, gösteri, eğlence, spor, sergi gibi bütün çalışmalar gazete aracılığıyla halka duyurulmuştur. Gazete Van'da ihtiyaç duyulan eğitim kurumlarının açılması ve Van'ın da gelişmiş diğer illerde olduğu gibi kültürel sahada ilerlemeye layık bir şehir olduğu üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra hükümetin eğitim ve kültür alanında Van'da ve yurt genelinde yaptığı faaliyetlerde sık sık gazete haberlerine konu edilmiştir.

Van halkevinde hemen her ay çeşitli etkinlik programlarının yapıldığı görülmektedir. Halkevleri özellikle temsillere çok önem vermiştir. Halkı tiyatroya yöneltmek ve halkın sanat zevkini artırmak adına halkın ilgisini çekecek ve onlara yararlı olacak konularda oyunlar oynanmış ve gösteriler yapılmıştır. Bunun yanı sıra

farklı tiyatro gruplarının da Van'a gelerek düzenledikleri gösteriler beğeniyle karşılanmıştır. Şehre gelen Sümer Tiyatrosu ilk gösterisini halkevi salonunda Hava Kurumu menfaatine vermiştir. “*Bir Millet Uyanıyor*” adlı ilk milli filmle Yahya Kaptan rolünü canlandıran rejisör, sanatkar Atıf Kaptan ve idaresindeki 12 kişilik temsil heyeti Van'a gelmiştir (Yeni Yurd Van, 18.9.1937: 1). Gazetenin Gezer mahlaslı yazarı Sümer Tiyatrosu'nun gösterisi hakkındaki görüşlerini “*Ertuğrul Muhsin'in kalemi ile hayatımıza çevirdiği Cehennem (Layemut) adlı piyesi temsil eden heyetin sahne başarısı derin bir intiba uyandırmış ve seyircilerin sürekli alkışları arasında takdirleri toplamışlardır. Van'a gelip geçen gruplar arasında sanat ve kadro yönünden göstermiş oldukları zenginlik ve topladıkları teveccühü bu satırlara sığdırmak her kalemin kuvvet ve kudretine sığmayan bir varlık ve muvaffakiyettir*” sözleriyle okuyucuyla paylaşmıştır (Gezer, Yeni Yurd Van, 21.9.1937: 2).

Van Halkevi'nde Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi ve bu şube ile halkevinin diğer subelerinin ortak yürüttükleri çeşitli konferanslar, aile toplantıları ve gençlere özel geceler düzenledikleri görülmektedir. Bu toplantılarla halk sık sık bir araya getirilmiştir. Böylece halkı kaynaştırmak, halkta ulus bilinci, ulusal birlik ve bütünlük duygusu uyandırmak, aynı zamanda halkın eğlenceli vakit geçirmesi amaçlanmıştır. Bu programların duyuruları ve program sonrası uyanan intibalar ve görüşler Yeni Yurd Van gazetesinde hemen her defasında okuyucuyla paylaşılmıştır. “Van Halkevi çalışma programına dâhil edilen “*Malazgirt Meydan Muharebesi*” adlı konferans 22 Şubat Salı akşamı vilayet Jandarma Komutanı Cafer Tunçer tarafından verilmiştir. İki saat kadar devam eden konferansta doğunun tarihi ile geçirdiği büyük savaşlar ve Türklerin azimkar ve yaratıcı harp kabiliyetleri gösterilmiş ve aralıksız alkışlar arasında geçen konferans dinleyiciler üzerinde tarihi ve ilmi etkiler bırakmıştır” (Yeni Yurd Van, 23.2.1938: 1).

12 Nisan 1941 Cumartesi günü saat 12:00'de halkevinde “*Bugünkü Dünya Durumu ve Bizim Vaziyetimiz*” konulu bir konferans verilmiştir. Dönemin önemli konularını teşkil eden bu konferansı dinlemeğe kalabalık bir halk kitlesinin katıldığı ve halkevinin büyük salonunu dolduran bu kalabalıktan bir kısmının yer bulamayarak ayakta dinlemek mecburiyetinde kaldığı belirtilmiştir. Halkevi Başkanı

Faik Tunç Akoğlu, saat 12:15'de konferansına başlamış ve bu konferans büyük bir alaka ile dinlenmiştir. Faik Tunç Akoğlu, II. Dünya Savaşı'nın genel durumu ve yurdumuzdaki etkilerini etraflıca izah ettikten sonra Balkan milletlerinin vaziyetine temas etmiş ve bu arada Bulgaristan'ın düştüğü vaziyeti mevzu bahis ederek *“müttefikimiz Yunanistan'ın hattıhareketini göz önünde tutmuş ve sonuç olarak harp tehlikesinin hudutlarımıza kadar sokulduğuna işaret etmiştir. Mihverin birçok milletleri ezerek ve memleketleri istila ederek Harbi Balkanlara aksettirmesi nihayet bu tehlikenin emniyet sahamıza girmesine yol açmış bulunduğunu”* belirtmiştir. Bundan sonra Faik Tunç Akoğlu, *“biz sulhu sever ve korumaya çalışırız, ancak vaki olacak tecavüzü önlemek için hükümetimiz bütün tedbirleri büyük bir muvaffakiyetle almış bulunmaktadır”* diyerek şunları eklemiştir: *“Dünyanın hiçbir devletine nasip olmayan dürüst ve sağlam bir siyasetle milletimizin refahını temin eden ve memleketimizi daimi bir emniyet altında bulduran hükümetimiz, kendisine düşen işi büyük bir başarı ile yapmış bulunmaktadır. Bizlere düşen vazife tam bir emniyet ve refah içinde bulunduğumuz şu zamanda derin bir huzuru kalp ile işlerimizi yapmaktır”*. Halkevi reisi, Milli Mücadele'den misaller göstermiş ve Türk ordusunun kahramanlıklarını anlatmıştır (Yeni Yurd Van, 18.4.1941: 1).

Van Halkevi 1940 senesi başında aldığı bir kararla 1939 senesi ve önceki senelerde yapılan aile toplantılarına yeni şekil vermiştir. Van'ın dağınık iskân vaziyeti karşısında her biri bir bucağa, başka köşelere çekilen aile yuvalarının haftanın bu tek gününde halkevinin çatısı altında her hafta eğlenceli ve yararlı bir gece geçirmelerine imkân kazandırmıştır.

Bu toplantılar ailelerin eğlenceli vakit geçirmelerini sağlamakla kalmayarak aynı zamanda aileler arasında dayanışma ve kaynaşma imkânlarını da hazırlamıştır. Bundan başka konferanslar için de aile toplantıları iyi birer vesile olmuştur. *“Sayın valinin ve sayın eşlerinin yakından himayeleri altında yapılan bu toplantılar hemen her defasında hafta programlarını düzenleyen grupların güzel buluşları ve yeni sürprizleri ile karşılaşmaktadır. Bu gün memnuniyetle görüyoruz ki halkevimiz en çok çalışmak istediğimiz bir alanda en mühim ihtiyacımıza cevap vermiş bulunmaktadır. Atatürk inkılâbının Türk cemiyetini geriye bağlayan dini, siyasi, içtima düğümleri kesip attığı günden beridir ki en büyük işimiz yeni Türk cemiyetinin*

içtimai bünyesini ve içtimai mizacını kurabilmek olmuştur. Bu görüldüğünden çok zor olan bir iştir. Fakat Ebedi Ata, bu müşkülü de halletmiş ve milletin ruhunda ve yaradılışında mevcut olan temayülü işaret etmiştir. Hakikaten inkılabımızın en karakteristik noktası, bütün esaslarını Türk milletinin ruhundan ve tabiatından almış olmasıdır. Bugün bize düşen vazife bu tabiatı ve muhabbeti görüp tanımaktır. Açık kalplilik, canlılık, neşe, nezaket, izzeti nefis, cesaret, mertlik ve cömertlik Türk ulusunun içtimai seciyesinin ana unsurlarındandır. Bütün bu güzel vasıflar Türk milletinin umumi muhabbetinde, asaletin ve ruhunun derinliklerinde saklı birer servet ve saadet hazinesidir. Tür kadını ve Türk erkeği en hoppa işleri ciddiyetle yaptığı kadar en ciddi ileri de şevk ve neşe ile başarmasını bilen enerjik birer zekâ ve kıymettir.

İçtimai mizacın meydana gelmesi birinci derecede hürriyet ve tabiat kanunlarına bağlı bir keyfiyettir. Onu zorlamak ve sıkmak doğru değildir. Bunun içindir ki Atamız, ruhlarımıza inkılâbı saçarken ve Türk kadınına ve Türk erkeğine hayatı sevdiren en tabii yollardan yürüdü. Yeni müziğin ve yeni tiyatrunun sırlarını bu noktada aramak lazımdır. Kadına karşı saygısı derin olan Türk milleti, inkılap karşısında içtimai mizacını teşkil ederken bu ruhi hasletinden de istifadeyi unutamazdı. Bir cemiyette kadının huzuru, o cemiyetin his, anlayış, zevk, neşe ve nezaketinde bütün aykırı alışkanlık ve eğilimleri değiştirmek ve düzeltmek için başlıca amildir. Kadın cemiyetleri en normal şekilde selim zevklere ve gurura yol açar. Bir cemiyet için bu hasletler mühim ve zengin kaynaklardır. Gurur, medeniyetin bu günkü gelişimini temin eden mistik bir kuvvettir. Bir İspanyol'un kibri onu işsizliğe sevk ettiği gibi bir Fransız'ın gururu da onu diğerinden iyi çalışmaya ve üstün olmaya teşvik eder. Selim zevkler ise bütün yükselişlerin, her yeni varlığın ve muvaffak olmuş eserlerin hareket noktasıdır. İnkılabımızda prensip, ahlak ve tabiatla kurulmuş olan şeyleri yine aynı vasıtalarla yenilerine kavuşturmak. İşte halkevleri yeni Türk cemiyetinde bu mühim vazifeyi üzerlerine almışlardır. İnkılabın adet ve anane ile temas ettiği noktalarda yapılacak değişiklik ve yenilikte bu esastan ilham almak mecburiyetindeyiz. Aile toplantıları bu çığırda atılmış ileri bir adım olmak itibari ile evimizin kış programında muvaffak olmuş bir harekettir” (Rıza İşıpek, Halkevimizde Aile Toplantıları, Yeni Yurd Van, 23.2.1940: 1).

19 Nisan 1940 Cumartesi gecesi, halkevi salonunda Gençler Gecesi yapılmış ve gece her yaştan halk tarafından büyük ilgi görmüştür. Valinin de katıldığı eğlenceye istiklal marşı ile başlanmıştı. Onu müteakip piyango çekilişi yapılmış ve bir perdelik bir komedi gösterilmişti. Ardından milli oyunlar oynanmıştı. Gençlik gecelerinde gençlerin hislerine tercüman olacak gösterilerin ve eğlencelerin ahenk içinde geçmesini herkesin arzuladığı ifade edilmiştir(Yeni Yurd Van, 26.4.1940: 2).

Halkevi sosyal yardım komitesi tarafından 9 Nisan 1940 günü bir balo verilmiştir. Komitenin mümessili Meliha Tangüner balo hazırlıklarına çok önceden girişmiş ve mesai arkadaşları ile balonun tam bir düzen içinde geçmesi için intizam ve şenlik esasları üzerinde çalışmalara başlamıştır (Yeni Yurd Van, 6.4.1938: 1). Halkevinin Nisan ayına mahsus programında Çarşamba geceleri dans derslerine ayrılmıştır. Günün şenlikleri arasında yer alan bu ihtiyacın karşılanması yolundaki çalışma dans meraklılarını çok sevindirmiştir (Yeni Yurd Van, 6.4.1938: 1).

Bir müddetten beri inşaatına devam edilen cam ve çerçeve gibi cüzi aksamın tamamlanmasına çalışıldığı Erciş Halkevi'nin yapı ve teferruatı, bütün ustalık işleri bitmiştir. Van valisi aynı zamanda CHP İl Başkanı olan Bay Suheyp Karafakıoğlu ile Nafia Müdürü Bay Fahri Kuran Erciş halkevinin açılış törenine Ercişlilerin davetlisi olarak çağrılmışlardır. Vali yaptığı açılış konuşmasında; halkevlerinin memleketin kültürel ve içtimai sahasında gösterdiği önemli faydalarla alınmakta olan muvaffakiyetli neticeleri ve bu arada Erciş halkevinde devam eden faaliyetinin yeni binasında daha canlı ve verimli bir surette geliştiğinden emin bulduklarını ve yurttaşın faydalanması yolunda devletin yapıcılıktaki başarısını izah eden sözlerinden sonra açılış kurdelesini keserek resmi açılışı yapmışlardır. Vali Karafakıoğlu açılışın ardından, devlet teşkilatında yürütülen önemli işler ile halkın genel istek ve memleketin ihtiyaçları üzerinde tetkik ve temaslarda bulunarak bir gece Erciş'te kaldıktan sonra dönmüşlerdir. Karafakıoğlu'nun halkevinde gençlik ve halk ile günün mevzuları üzerindeki hasbihal ve istekleri ile halkın sorularına karşı gösterdiği yakından ilgi Ercişlilerde derin bir sevgi izlenimi bırakmıştır (Yeni Yurd Van, 10.11.1938: 1).

Halkevlerinin önemli şubelerinden biri de Halk Dershanesi ve Kurslar Şubesi'ydi. Bu şubenin ilk işi eski harflerin zorluğu nedeniyle çok düşük düzeyde

olan okuma-yazma oranını artırmak olmuştur. Bu görev için hemen hemen her Halkevi okuma-yazma kursları açmıştır. Bu kursların bazı halkevlerinde Kütüphane ve Yayın Şubesi ile birlikte çalıştığı görülmektedir.

Halkın kültür düzeyini yükseltecek her türlü okuma, yazma ve yetiştirme hareketlerinin ilerleyip genişletilmesini sağlayacak olan halk dersaneleri ve kurslar şubesi, pratik hayat bilgilerinin sistemli ve de modern bir biçimde halka aktarımını hedef tutmuş, bu yönde çalışmıştır. Bu kurslarda vatandaşların fikri düzey ve öğrenim derecelerine göre okumak, yazmak, tarih ve yurt bilgisi, sosyal bilgiler, yabancı dil, hesap, hesap tutma usulü ve daktilo gibi eğitimler verilmiştir (Şahin, 2012: 101).

Van halkevinde de farklı dönemlerde okuma-yazma kursları açılmıştır. *“Mektep dışında kalmış okuma yazma bilmeyen vatandaşlar için Halk Mektepleri talimatnamesine uygun olarak halkevimizde Birinci Kanun (Aralık) 1939 başlangıcından itibaren bir okuma yazma kursu açılacak ve kitaplar halkevi tarafından temin edilecektir”* duyurusu yapılmıştır. Okuma-yazma öğrenmek isteyen kadın erkek bütün vatandaşların ev kâtipliğine müracaat ederek adlarını kayıt ettirmeleri istenmiştir (Yeni Yurd Van, 20.11.1939: 1). Okuma yazma bilmeyen yurttaşlara okuma yazma öğretmek üzere halkevinde açılan derslere 5 kadın 70 erkek olmak üzere 75 kişinin kaydedildiği ve kaydedilenlerin derslere her gün düzenli olarak devam ettikleri belirtilmiştir” (Yeni Yurd Van, 14.12.1939: 2).

Halkevinin Halk Kütüphaneleri Şubesi tarafından Ocak 1947’de kentteki ceza ve tevkif evinde açılan okuma-yazma kursu 31 Mayıs 1947’de sona ermiş ve 11 Haziran’da yapılan sınav neticesinde 30 vatandaş muvaffak olmuştu. Kursu 52 vatandaş katılmıştı. *“Cumhuriyet Savcısı ve Cezaevi Müdürü Vehbi Bey’in de yakın takibi neticesinde vatandaşlara okuma yazma hususunda iyi bilgiler veren kursun öğretmeni Mithat Atmaca’nın da gösterdiği dikkat ve hassasiyet takdire değer mahiyettedir. Mevkuf ve mahkûm vatandaşlara okuma-yazma öğretilmesi bunlar arasında büyük bir sevinç ve memnuniyet uyandırmıştır. Halkevinin bu husustaki teşebbüsü müspet sonuç temin etmiştir. Mezun olan vatandaşlara diplomaları tevzi edilmiştir. Bundan başka cezaevi müdürlüğü az okuyup yazma bilenlerin bilgilerini*

artırmak için bunlara ders vermeye devam edeceğini belirtmiştir” (Yeni Yurd Van, 3.7.1947: 1).

Halkevlerinin güzel sanatlar şubesi, vatandaşın güzel sanatlara muhabbeti ve güzel sanatlardan vatandaşların terbiyesi için, vatandaşın azminin kuvvetlendirilmesi için nasıl istifade edileceğini telkin eden bir toplantı yeri olmuştur. Resim, heykel, mimari ve müzik çalışmalarıyla halkın görsel biçimde sanatın tüm dallarıyla iç içe olması için çalışmalar yürütmüştür. Yurdun en ücra köşesine kadar ulaşan bando, koro ve orkestra çalışmalarıyla devrim, halka coşku ile görsel biçimde aktarılmıştır (Şahin, 2012: 100).

Yurdun her tarafındaki halkevlerinde resim sergileri açılacağı ve bu arada vilayetimiz halkevinde de Şubat ayı içinde bir resim sergisi açılacağı duyurulmuştur. Bu sergide Van’daki ressamın resimlerinin de sergileneceği, sergiye konulan resimlerden en çok beğenilenlerin sahiplerine halkevi tarafından mükâfat verileceği ve tablolarının Mayıs’ta Ankara’da açılacak olan umumi sergiye gönderileceği de belirtilmiştir. Ankara’da da başarılı oldukları takdirde ayrıca mükâfatlandırılacak olan ressamın, sanat kıymetlerini gösterecek olan bu sergiye katılmaları temenni edilmiştir (Yeni Yurd Van, 14.12.1939: 2).

25 İkinci Kanun (Ocak) 1941 Cumartesi günü halkevi kütüphane salonunda amatör resamlara ait resim sergisi açılmıştır. Sergiye talebelerde dâhil olmak üzere birçok ressamın eserleri konulmuştur. Eserler arasında seçim yapmak üzere Halkevi Başkanı Faik Tunç Akoğlu, Orta Okul öğretmenlerinden İhsan Hanım, Dr. Muhlis Bayramoğlu, Teğmen Hamit Eren ve Orta Okul Resim Öğretmeni Reşat Türksoy’dan mürekkep bir jüri heyeti teşekkül etmişti.

Heyet bütün eserleri ayrı ayrı tetkik etmiş ve sanat tekniği bakımından birinciliği Reşat Türksoy’un Van Kalesi tablosu, ikinciliği İhsan Hanım’ın atlas üzerine yağlı boya ile yaptığı Kasımpatılar Demeti, üçüncülüğü de Askerlik Şubesi Reisi Talat Silen’in Köylü Kızı yağlı boya eserine vermiştir. Muvaffak olan eser sahiplerine halkevi tarafından nakdi mükâfatlar verilmiştir. Sergide en iyi derecede başarılı olan Reşat Türksoy’un eseri Ankara’daki umumi sergiye gönderilmiştir.

Reşat Türksoy 1940'da da açılan sergide başarılı olmuş gerek Van'da ve gerekse Ankara'da eseri birinciliği kazanarak mükâfatlandırılmıştır.

Ortaokul talebelerinin eserleri içinde de başarılı bulunan eserler yer almıştır. Halkevinin bu teşvik edici hareketi resim sergisine kentte büyük bir alaka uyandırmış ve ziyaretçilerin bu yıl önceki yıllara oranla daha da arttığı gözlenmiştir. Bir hafta süreyle açık kalan sergiye iştirak eden bütün talebelere ayrı ayrı birer hediye verilmiştir(Yeni Yurd Van, 31.1.1941: 2).

Halkevlerinin 8. yıl dönümü münasebetiyle Van Halkevi'nde de büyük bir merasim yapılmıştır. Merasime başta vali, askeri komutanlar oldukları halde bütün subay ve memurlar, sanatkâr, esnaf, çiftçi, satıcı, köylü her sınıf kazanç ve meslek sahiplerinden müteşekkil bir halk kitlesi katılmıştır. Merasim, halkevi başkanının nutkuyla başlamıştır. Önemli konulara değinen Faik Tunç Akoğlu; küçük bütçe ile bir yıl içinde büyük işler başarıldığını, bunun da herkes üzerinde büyük bir memnuniyet ve derin bir takdir uyandırdığını ifade etmiştir. Yeni çalışma yılına daha feyizli neticeler almak azmi ile girdiklerini de eklemiştir. Halkevi Başkanı Tunç Akoğlu, uzun konuşmasında halkevlerinin gerek ideolojik gerek kültürel amaçları ve faaliyetleri hakkında genel bilgiler vermiştir: *"1932'de 14 olarak açılan bu kültür ocaklarının sayısı 1939 yılında 367 adedi bulmuştur. Bu günkü yeni açılanlarla 1939 yılı toplamına herhalde birçoğları daha ilave edilmiş olacaktır. Nitekim bu gün Muradiye ve Çaldıran'da birer Halk Odası açılmış olacaktır. Bu çalışmalar, memleketin kültür vesaire bakımından inkişafını temin edecek ve medeniyet yolundaki gelişi hazırlayacak Türkiye'mizi, milli ideale götürecektir. Yüksek ruhunu sevgi ve saygı ile andığımız Ebedi Şefimizin isabetli emirleri ile açılmış olan halkevlerine Milli Şef'in muhtelif zamanlarda ve muhtelif vesile ve fırsatlarla gösterdiği yerinde ve yüksek alaka, bu ocakların durumunu daha da kutsileştirmiştir. Bizim yegâne milli vazifemiz yine onun yüksek direktifleri dâhilinde Türk milletini az zamanda büyük bir medeniyet seviyesine yükseltmek, Türk milletine en kısa yoldan temiz cemiyet hayatının feyizli terakki yollarını açmış olan inkılâplara kalp ve vicdanımızın en temiz bir mesaisi ile varmağa çalışmak ve evlerimizin faaliyetleri ile bu kutlu hedefe daha erken varabilmektir. Bize verdikleri bu umumi direktifler ve evimizin yasası çerçevesi içinde, diğer halkevlerimiz gibi Van halkevimizde mümkün*

olan mesaiyi göstermiş ve daha faydalı ve verimli olmaya da gayret etmek azmini gütmektedir. Konuşmasının devamında Van Halkevi'nin 1939 yılı faaliyetlerine ve kendi çalışmalarına da değinen Halkevi Başkanı Faik Tunç Akoğlu sözlerine şöyle devam etmiştir: “Geçen yılın Şubat ayına kadar evimizin kayıtlı aza mevcudu 122 iken bu sene 265 artarak 387 olmuştur. Bu rakam evimizin açılışından geçen seneye kadar olan aza yekûnuna göre, bu seneki aza nispetinin ne kadar fazla olduğunu bu ise vatandaşlarımızın evimize sevgi, sempati ve alakasının büyüklüğünü gayet sarih göstermiş oluyor. Yeni halkevimiz bitmek üzeredir. Gelecek sene bugün bu töreni yeni halkevimizde yapacak, bu güzel binamıza layık yepyeni faaliyet yekûnu ile karşınıza çıkmış bulunacağız. Evimize bir yıl içerisinde muhtelif faaliyet vesilesi ile gelen vatandaşların sayısı 16640'dır. Biz bu yekûn evimizin faaliyeti bakımından kâfi bulmamaktayız. Biz konferans, konser, temsil, ulusal bayramlar, aile toplantıları vesaire gibi vesilelerle evimize gelen vatandaşların yekûnunu daha fazla görmek isteriz.

Kütüphanemizin halen kitap sayısı 1252'dir. Bir yıl içerisinde muhtelif meslek sahiplerinden kitap, gazete ve mecmualarımızdan istifade eden vatandaşlarımızın toplamı 1210'dur. Bu sayıyı da az bulmaktayız. Evimizin kütüphanesi her gün açıktır. Tenvir ve teshin gibi bize düşen işler yapılmaktadır. Yurttaşlarımızın evimizden beklediği muhtelif sahalaradaki hizmetler arasında bir yıl içerisinde 4 köy gezisi, 24 çeşitli mevzulara ait konferans, bahçede 8 konser, muhtelif milli eserler içerisinde müntahap 13 temsil verilmiş, 6 ulusal bayram tesit edilmiş, bir nişan töreni yapılmış, bir tören ve bir balo tertip edilmiştir.

Evimizin mevcut bandosu, noksanlarının ikmali ve başlarına iyi bir öğretmen getirilmesi ile takviye edilmiştir. Halen de devam eden 12 aile toplantısı yapılmış ve bu aile toplantıları bütün arkadaşların şayanı şükran çalışmaları ile (bilhassa devamlı yardımını gördüğümüz evimiz üyelerinden Orhan Akşener'in ilk olarak evimizde bu kış 4 kere gösterdikleri milli eğlencelerimizden Karagöz oyunu da dâhil) küçük, büyük terbiyevi mahiyette temsiller ve eğlenceler tertip edilmiştir. Spor faaliyetlerimiz arasında 2 yüzme müsabakası, bir bisiklet koşusu ve bir yaya gezisi ile 2 köy ziyareti vardır. Bu köylerde köylülerin seveceği ve faydalanacağı iki temsil verilmiştir.

Okuma yazma dışında kalmış vatandaşlarımız için geçen kış açtığımız okuma-yazma kursuna devam eden talebelere 27'si muvaffak olmuş ve okur-yazar vaziyete geçmiştir. Muhit itibari ile bilhassa faydalı bulduğumuz bu kursa bu kış daha çok ehemmiyet verilmiş defter, kalem ve kitap gibi zaruri ihtiyaçları da evimizce temin edilerek maarif müdürlüğünün kıymetli yardım ve alakası ile 148 talebe bu kurslara kayıt olmuştur.

Mesaimizin daha verimli olmasının el birliği ile çalışmakla ve evimize gösterilecek olan alaka ve sempati ile hatta bilfiil bizimle beraber çalışmakla mümkün olabileceğini sayın dinleyicilerim pek ala takdir buyururlar. Ziyade rahatsız etmemek için son söz olarak halkevleri halkın evi ve hepimizin de bu evin tabii azası bulunduğunu bildiğim için bu tören vesilesi ile cümleminiz bu milli ve kültürel yıl dönümünüzü evimiz namına candan kutlarım. Millete, memlekete ve büyüklerimize saadetler ve büyük başarılar dilerim” diyerek sözlerine son vermiştir. Kutlama merasiminin bitiminden sonra davetliler hazırlanan resim sergisini ziyaret etmişlerdi. Sergiye Salih Ertuğ, Reşat Türksoy, Şevki Yılmaz, Ekrem İlvan, Kemal Bingöllü, Orhan Bayramoğlu eserleriyle katılmışlar ve eserler büyük beğeni toplamışlar. Halkevi bu kutlu gün şerefine bütün misafirlerine ikramda bulunmuş ve gece içinde çok eğlenceli ve temsili bir salon toplantısı tertip edilmiştir. Kalabalık bir halk tarafından takip edilen bu eğlenceler çok beğenilmiştir (Yeni Yurd Van, 1.3.1940: 2-3).

Van Halkevi kadar faal olan Erciş Halkevi'nin faaliyetlerini ve nasıl çalıştıklarını, Erciş Kaymakamı aynı zamanda Erciş Halkevi Başkanı olan Şakir Canalp gazeteye verdiği demeçte anlatmıştır. Erciş Halkevi'nin kuruluş ve idari teşkilatlanmasına değinen Canalp şu bilgileri vermiştir: *“Halkevimiz 1937 yılında açılmış ve 4 şube olarak teessüs etmiştir. Teessüs eden kollar 1- Dil, tarih, edebiyat, 2- Ar, 3- Spor, 4- Kütüphane ve yayımdır. Halkevleri öğreneğine ve talimatına göre kollar da kendi aralarında üçer kişilik birer komite üyesi seçmiş ve bu kurullarda ev idare heyetini teşkil etmek üzere idare heyetine birer üye çıkarmışlardır ki 4 kişiden müteşekkil bir de idare heyeti mevcuttur. Yine halkevleri öğreneğinin buyruklarına uyararak şubelerde kendi faaliyet ve çalışma tertiplenmelerine göre sistematik bir*

çalışma programı yapmışlardır ki bir yıllık çalışma işte bu suretle tertiplenen plan dâhilinde yürümektedir.

Canalp, konuşmasının devamında evin faaliyet kollarının çalışmaları hakkında geniş bilgiler vermiştir: *“Dil, tarih, edebiyat kolu, kendisine yurt ve bölge içinde kültürel emareleri bulmak araştırmak ve yaymak mefkûresini mal edinmiş olması itibari ile bulunduğu bölgedeki eserlerin korunmasını, görülmesi müphem kalmışların bilinmeyen kısımlarının halka konferans, ders, gezi mahiyetinde anlatmakta ve muayyen zamanlarda da araştırma yapmaktadır. Evimizin 12 parçayı ihtiva eden bandosu Ar koluna bağlanmış ve faaliyeti de bunun etrafında toplanmıştır. Haftanın muayyen günlerinde çalışmasını programlayarak halka gerek milli günlerde ve gerekse diğer günlerde milli ve garp müziği parçaları ile evi şenlendirmekte ve kol üyelerini günden güne çoğaltmaktadır.*

Spor kolu ise muhitin icap ve varlıklarından istifade ederek memleketin spor boşluğunu karşılamaktadır. Bilhassa atlı geziler ve futbol gibi sporlar daha çok yer almaktadır. İki takım çıkararak kadar üyeye malik olan bu kol yapılmış olan asgari plan esasına göre çalışmakta memleketin spor alanında iyi bir randıman almaktadır.

Kitapsaray ve yayın kolumuz evimizde bilhassa okuma odası ile faaliyeti göze çarpan önemli bir koldur. Bu kol genel sekreterlikten hediye edilen kitaplar ile kütüphanesini zenginleştirmektedir. Ekseri akşamları okuma zamanları bulan halk, hem okumak ve hem de radyosunu dinlemek üzere okuma odasında toplanması ile eve şenlik ve samimiyet vermektedir. Muntazam gazete, kitap, mecmua okumak ve radyo dinlemekle kültürel kıymetini artıran halk eve derin bir bağlılık göstermekte ve evimiz bölgede bu kolların çalışması sayesinde kültür kaynağı abidesi olarak göze çarpmaktadır. Bu vaziyeti adeta takviye eden evimizde bu yıl öğretmenlerin fedakârlığı ile bir okuma ve yazma kursu açılmış 160'a yakın müdavimden 55 kişi okumuş ve yazmıştır. Genç elemanların yeni filizleri ile bir de temsil kolumuz teşekkül etmiş ve zaman zaman sahne repertuarına konulan piyesler vermekle halkın derin tahassüs ve ev sevgisini bir kat daha genişletmiştir” diyerek evin çalışmalarını izah etmiştir (Erciş Halkevi Başkanı Şakir Canalp, Yeni Yurd Van, 19.4.1940: 1-2).

Gazetenin *Köşeci* mahlaslı yazarının kaleme aldığı bir yazıda şehirde bir kütüphanenin olmaması konusu tartışılmıştır. İnsanların bilgi edinmek, bilgilerini artırmak ve içtimai, kültürel bünyelerini kuvvetlendirebilmek için kitaba muhtaç olduklarını, memlekette maarifin ilerlediği nispette cehaletinde o derece azalacağını kaydeden yazar bilgin ve münevver sınıfı çoğaltmanın, okuryazarı çoğaltmakla mümkün olabileceğini ifade etmiştir.

“Halkevimizin bir kütüphanesi vardır. Fakat buradan harice kitap vermek imkânı olmadığından ve bir kısım halkımızın mahcubiyeti buradaki salona gelip okumasına mani olduğundan bu kütüphaneden heyeti umumiyenin yararlanmasını olanaklı kılmamaktadır. Bunun için hariçten herkesin alakasını uyandırabilecek bir kütüphane açılması ve buna vilayetin yardımı ile bir de okuma salonu ilave etmesi her halde çok faydalı olur. Buna alakadarların destek olması arzu edilen şeyi temin ve tahakkuka kâfi gelir. Memleketteki halk ve münevver kesimde mühim bir ihtiyacının karşılanmış olduğunu görmekle muhakkak ki çok sevinecektir. Ve hiç şüphesiz ki her sınıf arzu ettiğini burada bulacak ve okur adedi günden güne artacaktır. Temennim bunun vücut bulmasıdır” diyerek bu konudaki görüşlerini dile getiren yazar yazının devamında, *“halka yalnızca okuma yazma öğretmekkâfi değildir. Onlara bunu öğrettikten sonra tevsii malumatlarını temin etmek de lazımdır. Dikkat ederseniz her okuma ve yazma öğrenen kimse, kendisinde bu iki ilme karşı uyanan taze hevesi temin etmek için eline ya her ne geçerse geçsin onu büyük bir dikkatle okumaya çalışır. Şimdi biz bunlara ruhlarını okşayacak, seviyelerine münasip, süslü, resimli bir kitap versek göreceğiz ki, onlar bu kitapları göz yummadan okuyacaklar ve bir hane bulmuş kadar sevineceklerdir. Okumaya iştihak hâsıl olduktan sonra istedikleri para ile temin etmek isteyenler de pek çoktur. Bu yalnız müptedi okuryazarlar için değil ileri tahsiller için de böyledir. Farz edinizki tetkike, tetebbia hevesli bir memur veya bir bilgin kitapçısı olmayan yahut kütüphanesi bulunmayan bir yerde bulunuyor. Onun tetkik ve tetebbia olan arzusu bu yerde nasıl bir buhran ıstırapı içinde kıvrır. O an böyle bir şahsa kitapçı ve kütüphane göstermek bu halde onu en büyük saadete nail edecektir. Bunun için ilmin, bilginin ve kültürün aydınlanma aracı olan kitabın her yerde bulunmasını temin etmek şarttır. Bu da bir kütüphane açmak veya kütüphane tesis etmekle mümkündür”* diyerek sözlerini noktalamıştır (Yeni Yurd Van, 31.1.1941: 2-3).

Halkevlerinin açıldığı dönemlerde ülke nüfusunun çoğunluğunun köylerde yaşaması⁸ Köycülük Şubesi'ne büyük önem verilmesine yol açmıştır. Halkevleri Köycülük Şubesi diğer kollarla birlikte köylere çeşitli geziler düzenleyerek sık sık ziyaretlerde bulunmuştur. Köylülere devlet ile ilgili işlerinde yardımcı olmak, sağlık sorunlarına çareler bulmak, köylü ile devlet ve şehirli halk arasında dayanışma duygusunu geliştirmek, temsil şubesiyle işbirliği içinde çalışarak gösteri ve tiyatro oyunları düzenlemek gibi faaliyetlerle köylülerle her türlü konuda yakından ilgilenmiştir. Van Halkevi Köycülük Şubesi'nin Van'daki çalışmalarından çeşitli örneklere Yeni Yurd Van gazetesi de geniş yer ayırmıştır.

“Halkevinin köycülük ve temsil kollarının katılımı ile 28 Temmuz Pazar günü Erçek'e yaptığı ziyaret, verimliliği ve gayesi ile çok başarılı olunmuş geziler arasında sayılmıştır. Köylü ile yakından temas ederek onların eksiklikleri ile ilgilenmek, ihtiyaçlarını dinlemek ve yerine getirmek, yapamadıklarına yardım etmek gibi kaynaşma ve sevgiyi artıracak fırsatları kaçırmayan halkevinin bu ziyaretini Erçek köylüleri derin bir muhabbetle karşılamışlar ve heyet köyde kaldığı müddetçe sevinç ve memnuniyetlerini göstermişlerdir. Ev mensuplarının basit ve kilimlerle çevrili bir sahne üzerinde köylüler için hazırladıkları temsil neşe içinde seyredilmiş, yerli oyunlar oynanmış bilhassa Necla Hanım'ın köylüler için yaptığı zeybek harmandalı, sepetçioğlu raksları köylünün pek hoşuna gitmiş ve alkışlanarak tekrar edilmiştir. Monologlar söylenmiş, manzumeler okunmuştur. Köy gençlerinin güreşleri de zevkle seyredilmiştir.

Köyün hasta çocukları heyete refakat eden doktor tarafından muayene edilerek kendilerine sağlık öğütleri verilmiştir. Lazım olan ilaçları halkevi tarafından temin olunarak Nahiye Müdürü Fikri Samanoğlu eliyle yerine gönderilmiştir. Köylülerle orak, harman ve askerde bulunanların ailelerine yapılacak yardım hakkında konuşmalar yapılmış ve dünyanın bir kısmında geçmekte olan harbe karşı ülkenin vaziyetimiz üzerinde hasbihallerde bulunulmuştur.

⁸ Van'ın ele geçen 1910 tarihli yıllığına göre, ilin genel nüfusu 315 bin, il merkezinin nüfusu da 80 bin olduğu görülmektedir. Van ilinin nüfusunun Cumhuriyet döneminde gittikçe arttığı görülür. İlk nüfus sayımının yapıldığı 1927'de ilin merkez nüfusu 7000, 1935 sayımında 9000, 1940 sayımında merkez nüfus 12.000, ilin genel nüfusu 112.975, 1945 sayımında merkez nüfus 14.000 genel nüfus 127.858, 1950 sayımında merkez nüfusun 16.000 genel nüfusun ise 145. 944 olduğu görülmektedir (Van İl Yıllığı 1963: 39).

Köylüler halkevinin bu yakın alakası karşısında çok mutlu olmuşlar ve önceden hazırlamış oldukları davul zurna ile mahalli oyunlar oynamışlardır. Başta halkevi reisi olmak üzere ev mensupları da oyuna katılmışlardır. Özellikle köy delikanlılarının eski evlenme geleneklerini, kız kaçırma adetlerini temsilen kendi elemanları ile verdikleri mukabil temsil, gezinin en güzel kısmını teşkil etmiştir. Gelin, kaynana, kaynata ve güvey rolündeki oyuncuların davul-zurnanın çaldığı düğün havaları eşliğinde sahneye gelişleri, müşterek dansları heyecanla izlenmiştir. Bilhassa iplik eğirerek gelinlerine ev işlerini ve evlilik icaplarını telkine uğraşan kambur kaynananın komik fakat ibretli rolü mükerreren alkışlanmıştır. Erçek nahiyesinin halkı, halkevinin kendilerine yaptığı bu ziyaretin manasını pek yakından kavramıştır. Halkevi temsil kolu kadar Erçek halkının samimi ve mahalli temsilleri de takdir ve tebrike layık görülmüştür” (Yeni Yurd Van, 2.8.1940: 2).

1938’de Van’da bir üniversite açılması hususunda çalışmalar olduğu izlenimini veren haberler dikkat çekidir. Örneğin, konu ile ilgili gözlemlerde bulunmak üzere devlet erkânının Van’a ziyaretleri gazeteye konu olmuştur. *“Doğunun kültürel durumu ile bilhassa Van Gölü kıyısında kurulacak olan Doğu Üniversitesi işleri üzerinde tetkikatta bulunmak üzere birkaç günden beri doğu bölgesinde geziye çıkmış bulunan Sayın Kültür Bakanı Bay Saffet Arıkan Ankara’dan yanlarında Yüksek Tedrisat Umum Müdürü Bay Cevat, İlk Tedrisat Umum Müdürü Bay İsmail Hakkı, Kalem Mahsus Müdürü Bay Nihat, Bakanlık Mimarı Bay Hikmet olduğu halde geçenlerde Diyarbakır’a gelmişlerdir. Diyarbakır’da Sayın Birinci Umum Müfettişi Bay Abidin Özmen yanlarında Umumi Müfettiş Kültür Müşaviri Bay Salim ve Kalem Mahsus Müdürü Bay Habip ile Kültür Bakanına iltihakla Siirt, Bitlis ve Muş vilayetlerinde de birer gün kaldıktan sonra dün geceyi Tuğ’da geçirmişlerdir. Kıymetli devlet başları iki güne kadar ilimizi şerefliendireceklerdir”* (Yeni Yurd Van, 7.7.1938: 1).

1940’dan sonra Van’da bir lise açılması konusu tekrar gündeme taşınmış ve gazetede sık sık ele alınmıştır. Lise açılması konusunda talepler, lisenin açılmasının gereklilikleri ve kültür sahasında ülkemize ve Van’a kazandıracığı faydalar dile getirilmiştir. *“Şarkın bir kültür kaynağı haline konulmasını büyük ve ebedi Atamız’ın çok evvel emrettikleri Van’da bir halk üniversitesi kurulmasına hükümet karar*

vermişti. Hatta bu iş vasi bir sahada istimlak edilmiş bulunmaktadır. Ancak kültür sahasında en ziyade göze çarpan bir şey varsa oda Van'da liseye olan büyük ihtiyaçtır. Van'ın 935 yılı nüfus tahririne göre 142 bin nüfusu vardır. Bu kadar nüfuslu bir vilayette her yıl talebe adedinin büyük bir mikyasta arttığı müşahede edilmektedir (Yeni Yurd Van, 3.5.1940: 1). Gerek vilayet merkezindeki ilkokulların, gerek kazalardaki okulların ve gerekse Hakkâri vilayeti ilkokullarının Van'ın ortaokuluna hazırladığı talebelerin toplamı yüzleri aşmaktadır. Van ortaokulunun bu suretle talebe mevcudu her sene büyük bir farkla artmakta ve her ders yılı sonunda birçok mezun vermektedir. Yatılı ve parasız mektepler meselesine gelince; sayılı ve dar kadrolu bu mekteplere Türkiye'nin her tarafından binlerce müracaat vaki olur. Buralara da kayıt ve kabul için icap eden muamelenin bitirilmesi yine bir hayli masrafa bağlıdır. Çocuklarının bu masraflarını yapamayacak birçok aile vardır. Bütün bunları göz önüne alırsak Van'da bir liseye olan ihtiyaç kendiliğinden doğuverir. Yurdun kültüre en çok ihtiyacı olan bu vilayetinde böyle maddi ve zorunlu sebepler yüzünden tahsilden geri kalan gençler her biri Cumhuriyet'in irfan ordusu için bir kayıptır. Cumhuriyet hükümetinin en büyük gayelerinden birisi de memleket gençliğini tahsilsiz bırakmamak olduğuna göre Van'da açılacak lise de bu gayenin gerçekleşmesine hizmet etmiş olacaktır. Van bir liseye kavuşmakla kültür ihtiyaçlarını önlemiş olacak ve şurası muhakkak ki bu sahada büyük terakkiler gösterecektir" (Kuralkan, Van'da Lise İhtiyacı, Yeni Yurd Van, 25.7.1941: 3).

Van'da bir lise açılacağı haberini gazete 1946'da vermiştir. Milli Eğitim Bakanlığı 1946 yılı içinde Van'da lise binası yaptırılması yolunda gerekli teşebbüsleri ve bunun içinde bina yapımına yetecek derecede tahsisatı da vilayet emrine verdiğini bildirmiştir. Ancak bu binaya ait şehir planında gösterilen yerin kamulaştırılma durumu üzerinde halkın yardımına ihtiyaç duyulduğu kaydedilmiştir. "Memlekette kültür dünyasının gelişmesinde ve çocuklarımızın tahsillerini kolaylaştırma yolunda atılan her adımın hedefe suretle varması hususunda halkımız kendisine düşen ödevi şimdiye kadar büyük bir istekle yapmış ve bu yoldaki teşebbüsleri gücü ve imkânı nispetinde desteklemiştir. Şehrimizde bir lisenin açılması kararlaştırılmış ve halkımızın yardımlarına ihtiyaç duyulmuştur. Yardımsever vatandaşlarımızın ve aziz hemşerilerimizin bunu seve seve yapacaklarına şüphe etmiyoruz. Bu yardımlar Van Maarif Sevenler Kurumuna yapılacaktır". Gaz ve eşya

alınırken her vatandaşın bir lirada bu kurumun makbuzu karşılığında bağış yapılırsa bu çok önemli işin başarılmış olacağı ve şehirde lise açılacağı duyurulmuştur (Yeni Yurd Van, 13.2.1946: 1-2).

Açılacağı daha önceden duyurulan öğretmen kursu ise 15 Mayıs 1947'de İskele'de bir ilkokul binasında açılmıştır. Kursu açan ilköğretim müfettişi, bütün hazırlıkları bitirmiş ve öğretmenlere yemek verilmeğe başlanmıştır. 50 kadrolu olan kursa öğretmenlerden bir kısmı da dışarıdan aynı gün motorla Van'a gelmişlerdir.

“Kurs müdürlüğüne Muş İlköğretim Müfettişi Ahmet Aksoy tayin edilmiştir. Yatak ve yemek eşyası ile zahire ve yakacak maddeleri kısmen temin edilmiş ve edilmektedir. Öğretmen kursunun açılması Van için büyük bir kazanç olmuştur. Bu kültür yuvası ilerde Köy Enstitüsü haline getirileceğinden büyük bir değer taşımaktadır. Kursu iştirak eden öğretmenler kendilerine gösterilen yakın ilgiden büyük bir memnunluk göstermektedirler. Resmen açılmış bulunan kursta bir iki güne kadar derslere başlanacaktır. Öğretmenlerin her türlü istirahatları temin edilmiştir. Cumhuriyet idaresinin Van'a yeni bir eseri olan kurs memleketimiz için çok hayırlı olacaktır” (Yeni Yurd Van, 16.5.1947: 1).

“1946'da başlanan Tımar Bucağı bölgesi köy okullarından Mirek, Adır, Hıçış, Amik, İrini, Köçeni, Mollakasım, Kasımoğlu, Bardakçı köylerindeki öğretmen tipi köy okulları inşaatı sona ermek üzeredir. Bu okullarda önümüzdeki ders devresinde faaliyete geçileceği ifade edilmektedir. Bu köylerde normal eğitim ve öğretim 1946-1947 ders yılında kiralık evlerde yapılmıştır. Bu okullarda öğretmen durumu normal bulunmakta ve eğitim-öğretim çalışmalarından verim alınmaktadır”.

“Köy Gezici Başöğretmeni Hakkı Özdemir'in dikkatli ve enerjik çalışmaları ile köy okullarından beklenen faaliyet müspet sonuç vermiş ve çok iyi randıman alınmış bulunmaktadır. Bu okulların inşa edilmekte olan binaları bitirildikten sonra durum bir kat daha iyileşecek ve köylerimiz köylülerimiz için daha faydalı ve başarılı sonuçlar temin olunacaktır” (Yeni Yurd Van, 30.6.1947: 1).

“Van'ın İskele köyünde 1947-1948 öğretim devresi içinde Van Köy Enstitüsü kısmına giren bir köy yatılı okulu açılması Milli Eğitim Bakanlığınca kararlaştırılmış ve karar vilayete bildirilmiştir. Milli Eğitim Müdürlüğü'nde hazırlıklarına başlanan

bu okulun açılacak olan köy enstitüsü ile yakın ilgisi bulunmakta ve bu bakımdan büyük bir önem taşımaktadır. “İskele Köy Yatılı Okulu” adını taşıyacak olan bu okula köylerden öğrenciler alınacak ve bu öğrenciler yine köylere öğretmen ve sağlık memuru olarak yetiştirileceklerdir. İskele Köy Bölge Okulu’nun bütün masrafı devlet tarafından taahhüt edilmiş olacaktır. Okul için şimdilik bir bina bulunacak ve gerekirse ileride yeni bir bina da inşa edilecektir. Köylü gençlerimizi yetiştirmeyi ve köylerde kültür bakımından kalkınmayı temin etme açısından büyük bir amacı bulunan bu okulun bölgede sağlayacağı fayda çok olacaktır. Okulun önümüzdeki aylarda açılması çok kuvvetli bir ihtimal içinde görülmektedir. Gerek şehrimizde gerekse ilimiz çevresinde kültür müesseselerinin ve okulların artması, bölgemizin kültürel seviyesinin inkişafını temin edecektir. Bu bakımdan bölge yatılı okulunun açılması kararı muhitimizde derin bir memnuniyet uyandırmış ve büyük bir alaka toplamış bulunmaktadır (Yeni Yurd Van, 7.4.1948: 1). Bu bölge okulu hala İskele mahallesinde eğitim ve öğretime devam etmektedir”.

3. 3. Sosyo-Kültürel Hayatın Gazeteye Yansıması

Yeni Yurt Van Gazetesi kültürel konular başta olmak üzere toplumsal içerikli birçok haberi yerel ve ulusal düzeyde okuyucularına sunmuştur. Van’da meydana gelen kazalar, doğal afetler, cinayet, asayiş haberleri gibi sosyal hayata dair konular da gazetede işlenmiştir. Bu haberlerin yanında gazetede Van ve çevre illerin tarihi konuları ve edebiyat alanında da çok sayıda tefrika eser yayınlanmıştır.

Gazetenin yazarlarından Ahmet Kuralkan’ın “Uzaktaki Vanlıya” başlıklı yazısında Van’ın geçmiş zamanlardaki durumu ve memlekette yapılan çeşitli faaliyetlerle gelecekte alacağı vaziyet, uzun zamandan beri Van’ı görmemiş olan Vanlılara ve bütün yurttaşlara anlatılmaktadır. Kuralkan, yazısında Van’ın doğal güzelliklerinden, jeolojik ve ekonomik potansiyelinden bahsederek çeşitli örnekler sunmuştur:

“Hülasa Van, hangi cepheden bakılırsa bakılsın günden güne doğunun ileri bir şehri olmaya hak kazanmaktadır. Hele Bitlis hududuna doğru hızla ilerlemekte olan demiryoluna kavuştuktan sonra Van’da ekonomik durumdan da büyük bir faaliyetin başlayacağı muhakkaktır.

Başladığı işi başaran ve bu sahada mucizeler gösteren Cumhuriyet hükümetinin Van için bu güne kadar gösterdiği yakın alakayı şükranla kaydederken doğunun bu güzel beldesinin o kudretli el sayesinde kısa günlerde daha çok yeniliklere kavuşabileceğine emin olabiliriz. Geçmişte üzerine yüklediği felaketleri, her felaket gören yer gibi o da sinesine gömerek istikbalde alacağı güzel şekil ile modern bir şehir haline girdiği gün ki günden güne buna kavuşmaktadır. Bütün acı hatıralarını silecek, unutacak onları tarihe tevdi ederek aldığı en son ve en güzel mevki ile yurdun iftihar noktasına ulaşacaktır.

Binlerce defa eskilerin ağzından naklen gelmiş olan ve her yerde söylenmekte bulunan “dünyada Van, ahrette iman” tabirini tam manası ile ifade edecektir. Van’ın dâhili bir turist merkezi olması da ati için yerinde sayılan ve temenni edilen bir meseledir tabiatın bir ilham kaynağı ve güzellikler membaı olan bu yeri görmek arzusunu yurttaşlarda yakın bir zamanda hissettirecek ve onları cezp edecektir. Yukarıda da anlattığımız gibi yarın trene kavuştuktan sonra iktisadi ve endüstri cephelerden de yüksek bir seviyeye erecek olan Van ziraatçılığını de artıracak ve yetiştirilen ürünler dışarıya da sevk edilebilecektir. Esasen bir ziraat memleketi olduğu için buna müsait şartlar altında daha fazla ehemmiyet verecek kabiliyeti toplamış bulunmaktadır. Bundan başka hayvan yetiştirmek hususunda da ileri gideceği çok tabiidir. Çok verimli bulunan bugünkü hali arazi o zaman bir karış yeri boş kalmamak üzere ekileceğinden bundan azami istifade ve gelir yolu temin edileceği için köylünün ve çiftçinin yüzü daha çok gülecek şevk ve gayreti artacaktır” (Yeni Yurd Van, 2.10.1939: 2).

“Yurdumuzun güzel bir parçası olan Van’a tabiat bütün güzellikleri bahşetmiştir. Dağlarında, düzlerinde, sularında bu güzelliğin ayrı ayrı çeşitlerini görmek mümkündür. Büyük harpten sonra yürek sızlatacak derecede harap olan şehir Cumhuriyetin başarılı eliyle günden güne mahzun çehresini değiştirmekte, göze elem yaşları dolduran eski vaziyetinden kurtulmaya çalışmaktadır. Artık Van şirin, ruhu okşayan bir yer olmaya yol almıştır. Bağlar ve bahçelerle süslenen Van muhteşem grubu ile tabiatın en şahane manzaralarını bir arada toplayan gölü ile aynı zamanda bir şiir ve ilham kaynağıdır. İran ve Irak umumi istikametine açılan

noktada coğrafi durumundan ne kadar seçkin bir hususiyeti varsa tarih bakımından da o kadar zengin hatıralara ve eserlere malik bulunmaktadır.

Van'ın bundan on sene evvelki acıklı halini bilenler bu gün Van'a gelip de imar çalışmalarıyla ortaya çıkan yeni eserleri görseler hayretlerini saklayamayacaklardır. Hakikaten Cumhuriyet hükümetinin imar sahasında yüksek kabiliyeti bilhassa büyük harbin eziciliğine en çok maruz kalan Van bu gün gayretli idare ve fen adamları sayesinde zümrüt bahçeler arasında beliren yeni yeni binalarla süslenmektedir. Kışın çamurdan yazın tozdan geçilmeyen harap çarşı yerine bu gün muvazi ve amut caddelerle tertemiz bir güzellik ve intizam arz eden yepyeni bir çarşıya kavuşmuş bulunmaktadır. Çarşının hemen yanı başında çatısı altında sebzecileri, meyvecileri ve kasapları toplayan bir hal yapılmıştır ki bu halin bir örneği diğer vilayet merkezlerinde pek ender görebiliriz. Yapılmakta olan yeni Halkevi binası da bitirilse Van içtimai cepheden de mühim bir boşluğunu gidermiş olacaktır. Bu binanın halkevinin bütün çalışma kolları için yeni bir çıkır açacağını şimdiden kabul etmek lazımdır. Vilayeti kazalara bağlayan yollarda evvelce bazı seyahat müşkülli bu gün tamamen ortadan kalkmıştır. Adliye ve zabıta istatistiklerinde sabit olduğu üzere şehirde ve kenar mıntikalarda asayişe ve otoriteye karşı saygı ve sevgisi en yüksek derecede olan halktan içtimai nizami rencide edecek en küçük bir zabıta vakası teşkil edecek hareket bile görülmemesini Van için bilhassa iftiharla kaydetmek doğrudur” (Yeni Yurd Van, 5.10.1939: 2).

Yeni Yurd Van gazetesi yazarlarından Rıza İşipek, Van Gölü Havzası'nın ağaçlandırılmasının kötü durumda olduğunu ve bunun için acil önlem almak gerektiği konusunda uzun bir yazı paylaşmıştır. İşipek, havzanın en büyük varlığını teşkil eden ağaççılığı süratle korumak gerektiğini, bu maksatla da teşkilatı bütün göl çevresine uzanacak bir ağaç koruma ve üretme cemiyeti kurmayı teklif etmiştir.

İşipek, ağacın öneminden ve kullanıldığı sahalardan şöyle bahsetmektedir: “Yaş bir ağacın ne demek olduğunu içimizde bilmeyen kalmamıştır. Buna rağmen yaptığımız hatalar büyüktür. Ağaç hayat, medeniyet, servet, ziyet hülasa her şey olan bir varlıktır. Bir ceviz ağacı kütüğünden tutunuz da yaprağına kadar her unsuru ayrı ayrı birer kıymettir.

Ağaççılık son zamanlarda milli müdafaa vasıtaları arasında da mühim bir yer tuttu. Evvelce harp vasıtalarının yapılmasında ağaçtan bil vasita edinilen istifade bugün ağcın hayatiyetin muhafaza sureti ile ondan bulunduğu yerde istifade şekline girmiştir. Genelkurmayın aldığı bir tedbirle hudutlar üzerindeki ormanlıklara dokunulmayacaktır. Meskûn mıntukalar etrafındaki ağaçların korunması, umumi yollarımızın ağaçlandırılması ise memleketin hava müdafaasını artıran vasıtaların başında gelir. Bugün göl havzasında en çok muhtaç olduğumuz ağaçtır. Gölün tabiat ve iklimi ile ziraatı ile servet ve mamuriyeti ile güzellikleri ile en yakından münasebeti olan ağaççılık bu gün havzada en kötü şekle girmiştir”.

İşipek, havzadaki ağaçların yirmi, otuz yıl içinde bu kadar hızlı bir şekilde yok edilmesinde I. Dünya Savaşı’ndan sonra bölgeye yerleşen halkın büyük sorumsuzluğu olduğunu ve âdete kasıtlı bir şekilde bölgedeki ağaçların halk tarafından harap edildiğini belirtmektedir. “Vakti ile Van gölü havzasındaki hayat ve imarı ortaya çıkaran varlığın sadece ağaççılık olduğunu düşünürsek, bugünkü neticeden ne kadar derin teessür duyarsak duyalım azdır. 1914 Cihan Harbinden evvel gölün çepeçevre muhiti kesif ağaçlıkla örtülmüş idi. O kadar ki gölün kıyılarındaki çok sahalar derinliği ve genişliğince ceviz, meyve ve kavak ağaçlarından birer ormanlık teşkil ediyordu. Van’ın yanı başındaki Şahbağı hakikaten bayındır bir yerdi. Kalecik, İskele köylere ağaçlıklar arasına gömülmüştü. Alaköy, Amik, Adır düzlükleri Bendimahkiye kadar gölün bu kıyılarında ormanlık birer saha vücuda getirmişlerdi. Van’ın ve gölün cenup kıyıları da tamamen ormanlıktı. Ağaçlar daha iç taraflarda göle açılan dere ve boğazlar boyunca, buradaki köylere kadar uzanmıştı. Bugün bir tek ağaç göremediğiniz Erçek’te Memedik Boğazı boyunca ve gölün kıyısınca sıralanan ağaçlarla bezenmişti. Cihan Harbi sırasında göl havzasının maruz kaldığı tahrip, daha ziyade bakımsızlık halinde iken harbin bitmesi ile havzaya getirilen halk derin bir cehalet içinde var kuvveti ile havzanın güzelliğini servetini tahribe koyulmuşlardır. Şimdi o güzel yerlerde ne ormandan, ne ağaçtan ve ne de bağ ve meyve ağaçlarından eser kalmamıştır. Tahrip o kadar acı olmuştur ki bağların ve meyve ağaçlarının kökleri bile çıkartılarak adeta bir kasdı mahsus halinde en son haline vardiirılmıştır. Bugün bile vaziyet değişmiş değildir. Köylü kendisine, milli emlake ait olsun olmasın fark gözetmeyerek bulduğu yaş, yarı yaş ağaçları keserek pazara götürmektedir. Düne kadar Van’ın güney

kıyılarını süsleyen hiç olmazsa gölgesinde bir yolcunun bir iki dakika oturup dinlenebileceği ağaçla, Horkun, Köşk, İşhaniküm mıntıklarındaki kavaklar, Değirmen Köyü deresi boyunca sıralanan söğütlerin yerlerini bugün hüüzün ve ıstırap kaplamıştır. Vaziyet bu seyrin takip ederse üç veya dört sene sonra havzadaki birkaç kasabanın çevresi hariç diğer yerlerinde bir tek ağaç bile görmek mümkün olmayacaktır”.

İşipek, hükümetin bu konuda gerekli bütün tedbirleri aldığını yasal olarak da yeterli derecede düzenleme yapıldığını ifade ederek bu konuda en büyük görevin halka düştüğünü kaydetmiştir. “Ağaç koruması ve üretmesi hakkında hükümetimizde muhtelif kanun ve nizamnamelerle işin ana prensiplerini üzerine almıştır. Korunma için ceza kanunumuzda yeterli ölçüde yaptırım vardır. Son orman kanunu ile bu milli servetin korunması ve yaşatılması için daha geniş tedbirler alınmıştır. Havzanın bu yakın akıbeti bilindikten sonra yapılacak iş bunu öneyecek çarelere hemen el koymaktır. Bu çareler acaba neler olabilir? Her şeyi hükümetten beklediğimiz gibi göl havzasının bizim için hayati ehemmiyeti olan bu işi de hükümetten mi bekleyelim? Her şeyi hükümetten beklemek zihniyeti asrın millet kavramına ermeyen ilkel zihniyetlerdendir. Modern milletler kendi ihtiyaçlarını menfaatlerini en yakından anlayarak bütün işleri aralarından çıkardıkları bir takım teşekküllerle arzularına en yakın olarak hallederler. Bütün işlerinde teşkilatlanmamış olan milletlerin ifadesi, birçok insanların bir arada toplanışından başka olarak bir mana ve mevhum ifade eder nitelikte değildir”.

İşipek kısaca; havzadaki ağaçları korumak için halk arasından doğacak bir teşekküle ihtiyaç olduğunu, halkın yalnızca kendi şahsi menfaatlerine bağlı kaldığı takdirde toplum için zararlı sonuçlar doğuracağını belirtmiştir. *Umumi ve milli menfaatlerimizin mevzu bahis olduğu yerde susmak ve yan çizmek ise daha fena bir durumdur ki bu “neme lazımcılık” olur diyerek genç ve zinde Türk milletinin ideolojisinde bunun yerinin olmadığı, milli ve iktisadi menfaatlerimize temas eden her işte, fikir ve harekette süratle yan yana gelerek bir iş ve fikir birliği kurmak gerektiği ifadelerine yer vermiştir (Rıza İşipek, Yeni Yurd Van, 14.12.1939: 1).*

Gazetedeki köşe yazılarından Van’ın doğal güzelliklerinin kente yarar sağlayacak en üst düzeyde kullanılmasının ve Van’ın turizme açılması için yazılar

dikkati çeker. Devlet desteğiyle oluşturulacak kültür ve turizm çalışmaları sayesinde kentin tarihi ve doğal güzelliklerinin kalıcılığının sağlanması adına atılması gereken adımlar sıralanmaktadır. Örneğin verilen tavsiyelerin başında Van Kalesi'nde profesyonel bir rehberin bulunmasının gerekliliği üzerinde şu ifadelerle hassasiyetle durulmaktadır. Rıza İşıpek köşe yazısına Van kalesi için bir rehber ihtiyacımız var! başlığı ile giriş yapmış ve şöyle devam etmiştir: *“Bu muhakkak efsaneleri tarihin enginlerine karışan, her taşı ve köşesi bir devrin hatırasını, insan zekâsının, muvaffak olmak ve yaşamak azminin çelik iradelerini hala canlı olarak yaşatan bu büyük eser karşısında kayıtsız kalmak, onun bugün bizim istifadelerimize açılan zengin kaynaklarına göz yumup geçmek milli kültürün bize hoş görmeyeceği bir hareket olur. Van Kalesi yüzlerce yıl Türk hamasetinin Türk kahramanlığının en yüksek mertebelerini yaratmıştır. Anadolu yiğitleri geniş ülkenin bu ileri karakolunda yıllarca ana hasreti duymaksızın, nişanlı ve sevgiliden haber almaksızın doğudan beliren bütün husumetleri yenmişler, müstevli ordularının her akını durdurmuşlar ve çok zaman onları yüz geri ettirmişlerdir.*

Vatan ve vazife duygusu namına yapılan büyük feragatin, derin fedakârlıkların canlı izlerini kalenin hemen her noktasında görmek ve okumak mümkündür. Her karış toprağına yüzlerce Anadolu yavrusunun kanı karışan Van Kalesi, milli mefahirin en çok okunacak destanlarından birini bugün koynunda saklamaktadır. Bize düşen vazife bunları görüp tanımaktır. Atatürk'ün ruhu ile yetişen inkılâp çocuklarına en çok lazım olan tarih bilgisidir. Tarihteki Türk'ü tanıyabildiğimiz andan itibaren ki; bugünkü varlığımızı, Türk gücünün, Türk zekâsının ve Türk iradesinin hudutlarını görebiliriz. Tarihin bir hafıza bilgisi halinden çıkarak ilim halinde yükselmeye başladığı günden itibaren milletlerdeki her yeni ve ileri hamlenin hareket noktası tarih sayfeleri olmuştur. Zaten milli kültürümüzün temeli de tarih bilgimiz değil midir? Van kalesi için rehber yapılmasını istemekle Van için, Van çocukları için, Halkevimiz için mühim bir ihtiyaca temas etmiş olduğumuza kaniyiz. Böyle bir eser memleket bilgimiz, tarih bilgimiz, fikir terbiyemiz için elzem bir iştir. Yeter ki eser telakkisinde aykırı kanaatlere düşmeyelim. İlim enstitülerinin yüksek salâhiyetlerine ve derin tetkiklerine kadar uzanacak uzak bir arzunun müdahalesine kendimizi kaptırdığımız dakikada bütün

cesaretimiz kırılmış, aşkımız sönmüştür. İnkılâp işlerimizde eser telakkisi; evvela ihtiyacı karşılamak sonra daha iyisini yapmaya çalışmaktır.”

Van Kalesi’nde rehber ihtiyacı konusunda halkevine de sorumluklar yükleyen yazar, halkevinin bu konu da yayınlar, broşürler hazırlamasını tavsiye etmektedir: *“Halkevi camiası içerisinde vazife almış değerli arkadaşlarımız vardır. Ortaokulumuzda zengin kültürlü öğretmenlerimizde bulunuyor. Bu arkadaşlar bizim için kuvvetli elemanlardır. Meydana gelecek rehber kitabı basılmadan evvel bir de yüksek yetkililerin gözünden de geçirilebilirse şüphesiz daha iyi olur. Bütün mesele dost ve yabancı Van’a gelecek herkesin faydalanmasını sağlayacak bir iş yapmış olabilmektir. Bildiklerimiz kafamızda bir fikir hareketi yaratmadıkça, öğrendiklerimiz memleketin ihtiyaçlarını karşılamadıkça, okuduklarımızın ve okutulanların ne kıymeti olabilir. Manasız bir yığın malumatla münevver geçinmek ise ancak bir kuruntu olabilir. Sayın maarif vekilinin son günlerde İstanbul gazetelerine yaptığı beyanattan da iyice anlaşıldığına göre üniversite öğretimine verilmesine çalışılan yeni istikametler, hep bu endişeden doğan canlı hareketlerdir. Cumhuriyet hükümeti artık memlekete hakiki münevver yetiştirmeye azmetmiştir.*

Şu muhakkak ki, inkılâp işsiz adam istemediği gibi hareketsiz münevverde istemiyor. Şimdi daha kuvvetle söyleyebiliriz: Van kalesi için bir rehber ihtiyacımız var! Bu da bilginlerimize düşen vazifedir” (Rıza İşıpek, Yeni Yurd Van, 15. 3. 1940: 1). İşıpek’in uzun yazısı aslında Van’ın en önemli kültür mirası Van Kalesi’nin korunması ve bilinçli bir biçimde turizme açılması hususunda 1940 senesindeki duyarlılığı anlamamız açısından bizlere yön göstermektedir.

Gazetede, özellikle kentte anıtlar yapılması ve kentin fiziki görünümünün olumlu yönde değişmesi için de güzel öneriler karşımıza çıkmaktadır. Özellikle, kent yaşamı ile tarih arasında kalıcı bir bağ kuran anıtların, abidelerin gerekliliği konusunda farkındalık yaratılmaya çalışılmaktadır. Konu ile ilgili I. Dünya Savaşı’nda, 1915 Ocak’ında Van’dan, Hoy cephesine kadar sırtlarında cephane taşıyan (18 asker, 2 öğretmen ve yaşları 12-17 arasında 120 çocuk) ve dönüş yolunda soğuktan donarak şehit olan 120 Türk gencinin anısına bir abide yapılması için bir yazı yayınlanmıştır.

“Türklüğün asil sinesinde yaşamaya hak kazanan kahramanları daima anmak, onları en içten gelen bir duygu ve sevgi ile yüceltmek milli bir borçtur. Bugün muhtelif yerlerde dikilen abideler Türklük için, Türk vatani için seve seve can veren aziz şehitlerimizin hatıralarını yaşatmakta, kahramanlıklarını ezeli ve ebedi bir destan halinde gelecek nesillere nakletmektedir. Nesiller birbirini takip ettikçe her yeni gelen nesle ecdadının menkıbelerini, zafer ve kahramanlıklarını öğretecek en büyük eser şüphesiz ki tarih kadar bu abidelerdir. Yalnız bu büyük ruhların tazisi maksadı ile dikilecek abidelerin öyle alelade üç beş taştan ibaret olması onların sonsuz kahramanlık ve fedakârlıkları ile ne dereceye kadar mütenasip olur acaba?

Baştanbaşa bir şeref, hamaset ve celadet nişanesi olarak gözlerini hayata, cenk meydanlarında, cenk yollarında kapayanları anmak, hatıralarını yaşatmak için dikilecek abide, onların asil benliklerindeki temiz ve yüksek duygularını her an en büyük bir hayranlıkla geleceklere ihsas ettirecek tarz ve sanatta olmalıdır. Bunu bu memlekette ölen şehitlerimizin umumuna şamil kılmak ve temsili bir eser olarak vücuda getirmek daha çok muvafık olur kanaatindeyim.

Bu abide bir taraftan kahraman Mehmetçiklerimizi ve diğer taraftan yurt uğruna can veren fedakâr yavrularımızı daima hatırlatabilecek bir vaziyette yapılabilir. İstanbul'daki Taksim abidesi nasıl büyük mücadelenin canlı bir tablosu ise ondan daha az bir masrafla yapılacak Van'daki abide de buradaki harekâtın musavver bir tablosu halinde olmalıdır. Ancak bunu başarmak sade hükümetin veya belediyenin uhdesine bırakılmamalıdır. Bütün bir memleket halkının göğsünü kabartacak ve mazisinin bir nişane-i iftiharî olacak bu milli eserin, memleket halkının yardımı ile de vücuda getirilmesi pek yerinde bir hareket olur. Hiç şüphe etmem ki, halk bu husustaki yardımdan bir an bile geri kalmayacaktır.

Şehir namına belediyenin yapacağı en ufak bir teşebbüs en müspet bir neticeye varacaktır. İyi bir sanatkâr elinden meydana gelecek abide, memleket varlığının tarihe hediye edeceği aziz şehitlerimizin mukaddes hatıralarını ebediyete kadar yaşatacağı en kuvvetli ve en yerinde bir eser olacaktır. Gönül ister ki, bu

*hususta derhal teşebbüse girişilsin ve bu milli dilek bir an evvel yerine getirilsin*⁹
(Kuralkan, Yeni Yurd Van, 12.4.1940: 1-4).

“*Türk Van*” başlıklı yazıda Yeni Yurd Van gazetesi yazarlarından Ahmet Kuralkan 14 Şubat 1947 tarihli Tasvir gazetesinde yayınlanan bir yazıya karşı gösterilen tepkiyi dile getirmiştir. Bu gazetenin yazdığına göre Isparta’da çıkan vilayet gazetesine Mutlu imzası ile (Paris Sigaran) başlıklı bir köşe yazısı yazan ve kendisinin de memur olduğu anlaşılan bir kişi Van’ın eski bir Ermeni yurdu olduğunu ve halkının ekseriyetini Ermenilerin teşkil ettiğini hatta Türklerin de Ermenice öğrendiklerini iddia etmiştir.

Kuralkan, “*Isparta ilinde hayret ve nefret uyandıran bu yazı şehrimizde de derin bir infiale ve nefrete bundan başka galeyana sebebiyet vermiştir. Ellerine gazeteyi alan gençler matbaamıza kadar gelerek nefret ve infiallerini belirtmişlerdir. Türk olduğu halde Türk yurdunu tanımayan ve Türk milli gurunu rencide edici yazı yazmaktan çekinmeyen ve özellikle memur sıfatını taşıyan böyle bir cahilin bu yolda yazı yazması cidden nefret ve tiksinti ile karşılanacak bir hadisedir.*”

Isparta’da çıkan gazete, vilayetin gazetesi olduğuna ve resmi bir mahiyet taşıdığına göre, böyle bir yazının bu gazeteye konulması daha garip ve daha utanç verici bir olaydır. Dört bin yıllık tarihi ile tamamen Türk olan ve Türk kalan yurdun bu cennet yerine Ermeni yurdu demek kadar küstahlık tasavvur edilemez. Her karış toprağının Türk kanı ile sulandığı aşikâr ve tarihi bir hakikat olan bu güzel yurdun böyle iddialarla anılmasına üzüntü duymamak mümkün değildir” diyerek görüşlerini ve hislerini okuyucuyla paylaşmış aynı zamanda da cevap vermiştir (Ahmet Kuralkan, Yeni Yurd Van, 27.2.1947:1)

2.4. Gündelik Yaşama Dair Haberler

Gazetede, kentin mülki durumu hakkındaki haberlere sıkça rastlamaktayız. Mülki amirlerin kente tayini, ziyaretleri ve verdiği demeçler gazete sayfalarında yer

⁹ Büyük faciada toplam 98 çocuk, 10 asker 2 öğretmen şehit verilmiştir. 1977’de dönemin Van Belediye Başkanı Tayyar Dabbağoğlu tarafından Kurtuluş Parkı içinde 120 Vanlı kahraman çocuk anısına “*120 Vanlı Kahraman Çocuklar Anıtı*” dikilmiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. İkrâm Kali, “120 Vanlı Kahraman Çocuğun Destanı”), <http://blog.milliyet.com.tr> Erişim Tarihi: 10.10.2017.

almaktadır. Van'da yeni atanan Vali Süheyp Karafakıoğlu'nun¹⁰ görevine başladığı haberinde, valinin hemen ertesi gün halkla temaslarda bulunduğu, memleketin iktisadi ve idari durumu ile ekonomi ve sanayi vaziyeti hakkında halka izahat verdiği ve halkın bu konulardaki görüş ve isteklerini dinlediği belirtilmiştir. Yeni yapılacak halkevi binası ile hastane binası için gereken işlerin yerine getirilerek mevsiminde müsait olması dolayısıyla hemen inşaatlara başlanması konusunda vali ilgili kişilere emir vermiştir (Yeni Yurd Van, 24.7.1937: 1). Vali Süheyp Karafakıoğlu'nun halkevi ile de oldukça etkin biçimde çalıştığını görmekteyiz. Örneğin, halkevlerinin kuruluşunun 8. yıl dönümünün kutlandığı Van Halkevi'nde Vali, 17.02.1940 saat 15.00'de halkevi salonunda halka hitaben bir konuşma yapmıştır. Van halkının coşkusuyla dinlediği vali Karafakıoğlu halkevlerinin tüm yurt çapındaki faaliyetlerinden bahsederken Van Halkevi'nin de çalışmalarını her geçen gün arttırmış olmasından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir (BCA. 490.01.1013.910.1).

Birinci Umum Müfettişliği'nin yaptığı faaliyetler ve Birinci Umum Müfettişi Abidin Özmen'in de her yıl yapmış olduğu mıntika gezileri gazetede okuyucuyla paylaşılmıştır. Gazetede yer alan “*Şarktaki Kalkınma*” başlıklı yazıda Birinci Umumi Müfettişlik Bölgesi'nin bütün şubelerinde gerçekleştirilmek üzere bir kalkınma programı hazırladığı haberi yayınlanmıştır. Müfettişliğin hazırlamış olduğu programda; idareden, imara, eğitimden sağlığa ve asayişe kadar bölgedeki bütün meseleleri en kısa yoldan halledecek esasları ihtiva ettiği belirtilmiştir (Yeni Yurd Van, 10.8.1937: 1).

¹⁰ Suheyp Rumi Karafakıoğlu 1887'de Çorum'da doğdu. Babası Çorum Bidayet Mahkemesi İcra Memurlarından Karafakihzade Ömer Fazlı Efendi, annesi Hatice Hanım'dır. Orta öğrenimini Çorum ve Ankara Rüştüyelerinde, lise öğrenimini ise Mercan İdadisi'nde tamamladı. 1909'da Mülkiye Mektebi'nden mezun oldu. Karafakıoğlu, Çorum Maiyet Memurluğu, Karaköy, Kasımpaşa, Hasköy Emlak Muhamminliği, Toptaşı Askeri Rüştüyesi Müdürlüğü ve Aksaray Numune Mektebi Müdürlüğü yaptıktan sonra kaymakamlığa terfi etti. Önce Bahçe ve Dört Yol Kaymakamlığı yaptıktan sonra Diyarbakır Muhacirin Müdürlüğü görevinde bulundu. Daha sonra sırasıyla Koçhisar, Osmancık, Merzifon, Hüseyinabat (Alaca) kaymakamlıklarında ve Çankırı Vali Vekilliği'nde bulundu. Kısa süreli Mülkiye Müfettişliğinde bulundu. Çorum İl Daimi Komisyon üyeliği yaptıktan sonra Çorum Belediye Reisliği ve Mülkiye Müfettişliği görevinde bulundu. Bundan sonra ise valiliğe atandı. 21.7.1937-15.5.1942 tarihleri arasında Van Valiliği, 27.5.1942-8.8.1943 tarihleri arasında ise Aydın Valiliği yaptı. Trakya Genel Müfettiş Baş müşavirliği ve Edirne Valiliği (7.12.1943-5.8.1946) görevlerinde bulundu. 1946 seçimlerinde CHP listesinden Çorum milletvekilliğine seçildi. 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM İçişleri Komisyonu üyeliğine seçildi. 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1947, 5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949 tarihlerinde aynı üyeliğe tekrar seçildi. 1950 seçimlerinde sonra emekli oldu. Fransızca ve Ermenice bilip, “*Beyaz-Yeşil Şeritli İstiklâl Madalyası*” sahibiydi. Karafakıoğlu 18 Ekim 1967'de İstanbul'da vefat etti (Çufalı, 2012: 323-324).

Van'ın ileri gelen idari ve askeri amirleri, başta vali olmak üzere Hudut Komutanı ve Nafia Direktörü ile birlikte sık sık kazaları ziyaret ederek kazalarda yapılan ve yapılacak olan bayındırlık işlerini, askeri ve idari işleri yerinde tetkik etmiş ve gözden geçirmişlerdir. Kazalardaki devlet ve idare işleri ile halkın dilek ve izahatları alınmış ve köy kalkınması üzerindeki faaliyetin genişletilmesi üzerinde konuşmalar yapılmıştır (Yeni Yurd Van, 28.9.1937: 1).

Cumhuriyet'in kuruluşunun ilk yıllarından itibaren hükümetlerin, Cumhuriyet'in tarihî mirasına dair önemli olayların yıl dönümlerini anma ya da kutlama biçiminde resmî programlarına dâhil ettikleri görülmektedir. Özellikle Erken Cumhuriyet Dönemi'nde bu yıl dönümleri, gittikçe artan yayın faaliyetleri ile de desteklenmiştir. Cumhuriyet'in ilanından itibaren yapılan yıl dönümü kutlamalarında ilk ciddi yayın faaliyetine, 1933'de rastlanmaktadır. Cumhuriyet'in onuncu yıldönümü münasebetiyle birçok kurum ve kuruluş, 1923-1933 yılları arasını anlatan kitaplar yayımlamışlardır (Karataş, 2014: 82). Takip eden süreçte onuncu yılda olduğu gibi on beşinci yılda da yayın faaliyetleri "Kutlama Komitesi" tarafından üstlenilmiştir. CHP Genel Sekreterliği Başkanlığı'nda oluşturulan bu komisyona Isparta Mebusu Kemal Ünal ve Vedat Nedim Tör önemli katkı sağlamıştır. Yüksek Komite, 1938 yılı Mart ayından itibaren çalışmalarına başlamış; genel olarak hazırlanacak eserlerle alakadar olma, afiş gibi propaganda malzemelerini düzenleme, 15. yıl anısına çıkarılacak pul, sigara kâğıdı ve madalya gibi ürünleri araştırıp bulmak, çeşitli yarışmalar organize etmek, gazete ve dergi gibi süreli yayınlara veri sağlama işi ile kurumlar arası iletişimi sağlama görevlerini üstlenmiştir. Büyük oranda Yüksek Komite'nin destek ve teşvikinin sonucu olarak yayınlanan eserler, kurumlara ve vilayetlere dair yayınlara, çoğu edebi içerikli eserler, gazete ve dergi gibi süreli yayınlarda yer bulan makaleler ile radyo yayını, sinema filmi ve afiş gibi görsel ve işitsel yayınlar bunlar arasında bulunmuştur (Karataş, 2014: 83). Nitekim Yeni Yurd Van gazetesi de, yayın hayatı boyunca resmi bayramlar ve anmalarda sayfalarını bu günlere özel haberlerle doldurmuştur. Yeni Yurd Van'da Cumhuriyet Bayramı nüshasında Cumhuriyet devrindeki varlıkları canlandırmak, yaymak ve tanıtmak amacıyla yayınladığı yazıyı gerek devletin idari kollarına ve gerek halka açık bir mektup şeklinde duyurmuştur. Gazete sadece Van'a ait bir gazete olmadığını, gazetenin bölgeye hitap ettiğini ve bu gazetenin sahiplenilmesi gerektiğini dile getirerek "*Bu Hizmette El Birlik Olmalıyız*

Van, Muş, Ağrı, Bitlis ve Hakkâri'ye Bir Rica” adlı haberinde şöyle dile getirmektedir:

“Yeni Yurt şarkın en uç bir köşesinde üstüne düşen yüklerden birine bütün devlet başkanlarının ve okurlarının el birlik yardımlarını dilemek zaruretinde kalmıştır. Büyük savaş uyanışımızın başlamasından, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren, ülkenin ekonomik durumuna paralel olarak gazete ve matbaadan mahrumiyet dolayısıyla doğuda toplu ve esaslı bir neşriyat yapılamamıştır.

Yeni Yurd yalnız Van'ın değil bütün doğunun bir dili ve yayım kolu olmayı ilk günden itibaren yüklenmişti. Açıkça ve yeisle duyurmak mecburiyetinde kaldığımız bir hakikat varsa matbaa ve neşriyattan mahrum vilayetlerimizden Bitlis, Hakkâri, Karaköse, Muş'un neşriyatı hiçte tutup akıllarına bile getirmemeleridir (Yeni Yurd Van, 30.9.1937: 2).

Cumhuriyetin 15. yıldönümü bayram nüshasında köylü, köycülük, ziraat, kültür, sıhhat, bayındırlık, gençlik ve spor sayfalarla çıkarıyoruz. Bu sayfada yalnız yazı değil resimlerde yer alacaktır. Matbaası olmayan Bitlis, Muş, Hakkâri, Ağrı illeri ile Van'la beraber bu illere bağlı kaza, nahiye ve köylerden herkes temin edebildiği kadar bulunduğu yerlere ait manzara bina fotoğrafları ile cumhuriyet devrinde yapılan işleri yazı ve resimlerle sayfalarımızda canlandırabilirler. Bunun için kendilerinden herhangi bir masraf ve yardım istememekle abone veya gazete almaları şeklinde de bir teklifimiz yoktur. Yoksa zaten işin kendiliğinden suya düşeceği bellidir ki bu hususta yardım yapmak kendilerince bir arzu meselesidir.

Gazetede yayınlanacak yazı ve resimleri acele bize yollamalıdır. Resimlerde eski bayram intibaları milli savaş ve çetecilik hatıraları tarihi eserler. Memlekete çok çalışan vazifeperver her memurun şahsi resimleri de olabilir. Yeter ki reklamcılık endişesi taşınmasın. Bu bildiri karşısında valiler, kaymakamlar, nahiye müdürleri, halkevi, belediye ve sair halk ve devlet kültürçüleri ilgilerini göstermekle amacımız olan büyük hizmet de bize yardımcı olabilirler” (Yeni Yurd Van, 30.9.1937: 2)

Gazetede 29 Ekim'de olduğu gibi 23 Nisan, 19 Mayıs, 30 Ağustos, 10 Kasım ve 2 Nisan Van'ın Kurtuluşu gibi önemli günlerde de özel haber ve içeriklere yer verilmiştir. Bayramlarda yapılan kutlamalardan, devlet büyüklerinin verdikleri beyanatlardan ve halkın bayram kutlamalarından bahsedilmiştir. Gazete Kasım

aylarında özellikle 10 Kasım haftasında sayfalarının tamamını Atatürk konulu yazılara ayırmıştır. Atatürk'ün ve arkadaşlarının Milli Mücadele kahramanlıklarına, Nutuk'tan sayfalara geniş ölçüde yer verilmiştir. Atatürk'e duyulan özlem sıkça dile getirilmiştir. Atatürk'ün Türk milletine kazandırdığı Cumhuriyet idaresi, saltanat idaresi ile karşılaştırılarak Atatürk'ün sadece bir kurtarıcı, bir milli önder olmadığı aynı zamanda Türk halkını daima ileri medeniyetler seviyesine yükseltmeye çalışan bir lider olduğu ifadelerine yer verilmiştir (Kuralkan, *Bir Acı Bir Teselli*, Yeni Yurd Van, 15.11.1940: 1-2).

Van'ın kurtuluşunun 23. yıl dönümünde yapılan kutlamalar da gazetede geniş ölçüde yer almıştır. Bu güne özel 4 sayfa çıkarılan gazeteye Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü ve Mareşal Fevzi Çakmak gibi Milli Mücadele kahramanlarının resimlerinin yer aldığı 2 ek sayfa da yayınlanmıştır. *“1918-1941 bu iki tarih gösteriyor ki bu gün güzel Van'ın düşman istilasından kurtuluşunun 23. Yıl dönümüdür. Bugün yapılan bayram 23 sene evvelki o günün acı ve ıstıraplarından kurtulan Vanlılar için en büyük bir gün olmuştur. Görülen bu coşkun sevinç hareketleri Vanlılar için haktır. Onlar bu haklarını istimal ederlerken kendilerini bu sonsuz saadete kavuşturan orduya ve askerlerine karşı da minnet ve şükran borçlarını yerine getirmektedirler. Bu gün geçen günü temsilen yapılan hareketler atılan top ve silahlar kalplerde 23 sene evvelki mazinin bütün hadiselerine ait iz ve hatıraları canlandırmaktadır. O gün ilk defa Van'ı düşmandan kurtaran ordu, şehre girdiği zaman duyulan heyecanının bugün de aynısını duyan Vanlılar bu mesut dakikaların heyecanını yaşarken bu günün kutsiyetini de anlamışlardır”* ifadeleri ile tarihten örnekler verilerek günün anlam ve önemi dair kamuoyuna yönelik yazılar yer almıştır (Yeni Yurd Van, 2.4.1941: 1). Gazetede şiirlerine çok kez rastladığımız Kenan Yalvaç'ın o dönemleri anlatan “Kurtuluş” şiire de oğlunun diliyle okuyucuyla paylaşmıştır:

KURTULUŞ

(oğlumun dilinden)

Bu günün sevincini ben de duyar anlarım

Bayrağı selamlarım, hepinizi selamlarım

Şu küçücük boyumla anlatayım dinleyin
Neler de biliyormuş bir Türk yavrusu deyin
Düşmanlar arasında evvelden görüşülmüş
Bundan tam 20 yıl önce yurt bölüşülmüş
Ve sonra boğazlara ve her yere gelmişler
Bu suretle milletin ta bağrını delmişler
Fakat kahraman Türk'ün Anadolu'dan sesi
Yükselerek korkutmuş ve titretmiş herkesi
İnönü ve Sakarya hepsi birer destandır
İstiklal Savaşı'nda geçen her gün bir şandır.
Atatürkle İnönü ve Çakmak geçmiş başa
Toplamış asil Türk'ü bakmamış cinse yaşa
Kadın çocuk hep birden sel gibi kudurmuşlar
Düşmanı yurttan atıp ondan sonra durmuşlar
Yurdun her yeri gibi Van'da da dolmuştu o
Tam bu günkü bir günde fakat parladı doğu
İki Nisandaydı ki kurtulmuştu bu diyar
Bu gün bakın Vanlılar ve bütün yurt bahtiyar
Ne mutlu Türk olana demiş ulu Atamız
Şimdi de Milli Şefin kumandasında tamız
Ne kimseden yer ister, ne de bir yer verimiz
Bize saldıranlara ateşten birer eriz

1945'te Van valiliğine tayin olunan Vali Gafur Soylu'nun¹¹ Van'a gelişleri ve karşılanma töreni gazetede haber konusu olmuştur. Vali; vali vekili, askeri komutan, parti başkanı ve bütün daire amirlerinden oluşan bir heyet tarafından iskelede karşılanmıştır (Yeni Yurd Van, 2.4.1945: 1).

Gazete, Cumhurbaşkanı İnönü'nün Van'ı ziyaretlerini “*Hoş Geldiniz Milli Şefimiz- Aziz Cumhurbaşkanımız ve Milli Şefimiz Dün Şehrimize Şeref Verdiler*” başlığıyla manşetten vermiştir. Cumhurbaşkanı binlerce halkın coşkun tezahüratı ve yaşa, var ol sesleri ile karşılanmıştır. İnönü hava alanına indikten sonra ilk olarak validen deprem hakkında bilgi almış, deprem süresinde fazla hasar ve can kaybı olmadığını öğrenince memnuniyetini belirtmiş ve bir süre alanda dinlendikten sonra şehre gelmiştir. Askeri kıtaatı teftiş ettikten sonra halkı çok neşeli bir yüzle selamlamış ve halka hitaben: “*Aziz Vanlılar sizi görmek için geldim. Sizin kederlerinizi paylaşmak için geldim. Korkmayınız. Bende sizinle beraberim. Geçmiş olsun*” diyerek halktan deprem hakkında bilgi almıştır.

İnönü, ordu evinde Milli Eğitim Müdürü'nü kabul ederek eğitim işleri hakkında izahat almışlar ve bazı direktifler vermişlerdir. Su işleri ile de alakadar olan Cumhurbaşkanı Su İşleri Müdürü'nü de kabul ederek Şamran Kanalı ile diğer sular hakkında yapılan açıklamaları dinlemiştir. Bundan sonra mahiyetindekilerle birlikte İskele köyüne giderek köylülerle uzun müddet görüşmüşler ve köylülerin dileklerini dinlemişlerdir. Köylüler Milli Şef'i candan tezahüratla karşılamışlar ve İnönü'nün yakın ilgisinden çok duygulanmış ve minnettar olmuşlardır (Yeni Yurd Van, 24.7.1945: 1-2).

Bayındırlık, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanları ile Birinci Umumi Müfettiş'in Van'ı ziyaret haberi okuyucuyla paylaşılmıştır. Bayındırlık Bakanı Sırrı Day, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Sadi Konuk ve Birinci Genel Müfettiş Avni

¹¹ Gafur Soylu, 1906'da Niğde'de doğdu. 1930'da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olan Soylu, ilk olarak 1925'de devlet işine girmiştir. Foça, Urla, Tire, Osmaniye, Feke ve Bahçe kaymakamlıkları yapmıştır. 1944'te Seyhan (Adana) vali yardımcılığı, 1945'te Van ve 1947'de Kastamonu valilikleri yapmıştır. 1947-1950 arasında Emniyet Genel Müdürlüğü de yapan Soylu 1953'te Manisa ve 1960'da Adana valilikleri yapmıştır. Adana valiliği sırasında Adana Belediye Başkanlığı görevini de yürütmüştür. Adana valiliğinden emekliye ayrılmıştır (http://tr.yenisehir.wikia.com/wiki/Erişim_Tarihi:23.03.2018).

Doğan, Göl İşletme İdaresi'nin kendilerine tahsis ettiği Gevaş motoru ile kente gelmişlerdir. Bakanlar, İskele' de vali, komutan, parti ve belediye başkanı ile beraberindekiler ve kalabalık bir halk kitlesi ile karşılanmıştır. Halkevinde bir süre istirahat eden misafirler daha sonra bakanlıklarını ilgilendiren işler hakkında ilgililerden izahat almışlar ve tetkiklere başlamışlardır (Yeni Yurd Van, 14.6.1946: 1)

Gazeteye yansıyan haberler arasında yangın, intihar ve Van ilinin elektrik, su, haberleşme gibi ihtiyaçlarının karşılanması yolunda çeşitli haberleri de görmekteyiz. “Doğumevi Yandı” haberinde yangının sobadan çıktığı ve vasıtasızlık yüzünden yangının önüne geçilemeyerek binanın sabaha kadar tamamen yandığı, hastaların ve eşyaların kurtarıldığı diğer maddi zararın az olduğu ifade edilmiştir.

Yangından haberdar edilen belediye erleri derhal söndürme işine başlamışlar, şiddetli rüzgârın tesiriyle alevler çoğalarak çatının her tarafını sarmış ve binanın üst katı tamamen tutuşmuştur. Erlerin ve diğer birkaç yardımcının sarf ettiği azami gayretleri sayesinde eşyalar dışarı atılmış ve kurtarılmıştır. Edinilen bilgilere göre doğumevindeki eşyalar 12.000 liraya sigortalıdır. Yangında ziyana uğrayan bazı ecza maddeleri olmuştur.

“Doğumevinin göz göre göre yanıp kül olması tedbirsizliğin acı bir dersidir. Her şehirde her an için böyle yangınların zuhuru ihtimali mevcuttur. Ve her şehir bunun kötü sonucunu çekmemek üzere de icap eden tedbiri az çok almış bulunmaktadır. Şehrimiz belediyesi de eğer vaktiyle tedbirli bulunmuş olsaydı ve yangın söndürme cihazı bulundurmuş olsaydı zannederiz ki memlekette bir varlık teşkil eden bu kıymetli bina yanıp kül olmazdı.

Doğumevi yangınına söndürmeye çalışanlardan bir erin başına kerpiç düşerek hafif surette yaralanmasına sebep olmuştur. Bundan başka yangını söndürmek hususunda alevler içinde hayatını feda edercesine uğraşan çalışan ve hamiyetli elektrik fabrikası makinisti Teymur da muhtelif yerlerinden yara almıştır. Haber aldığımızı göre vilayet bu işte büyük yararlılığı görülen Teymur'u mükâfatlandıracaktır” (Yeni Yurd Van, 8.11.1940: 1).

Bir başka yangın haberinde, 22 İkinci Teşrin Pazar akşamı şehirdeki ortaokul binasında bir yangın başladığı fakat vaktinde farkına varılarak yangının büyümesinin engellendiği ifade edilmiştir. Yangın mektebin 2. sınıfında çıkmış ve o sırada okulda

bulunan hademe Resul tarafından fark edilerek getirdiği sularla söndürülmüştür. Yangında yalnız zemin tahtalarından bir kısmıyla iki sıra kısmen yanmış başka bir zarar olmamıştır. Yangının neden çıktığının bilinmediği, olay hakkında tahkikat yapıldığı belirtilmiştir (Yeni Yurd Van, 26.11.1940: 1).

“Çok Acı Bir Vaka: Açlık ve Sefalet Yüzünden Beş Çocuk Anası Zeynep İntihara Teşebbüs Etti” başlıklı haberde olay dramatik bir şekilde tüm ayrıntılarıyla anlatılmıştır:

“Hanikoğlu mahallesinde çok acı ve yürek sızlatıcı bir vaka oldu. Hadise şöyle cereyan etmiştir: Bundan on beş gün evvel Van’ın Hanikoğlu Mahallesi’nde oturan ve kocası askerde bulunan beş çocuk annesi Zeynep adında bir kadın uğradığı açlık ve sefaleti çekemeyerek birçok yerlere başvurmuş ve çoluk çocuğuna rızık temin edecek bir iş bulamamıştır. Hatta söylenildiğine göre kocasının askerde olduğundan ve beş çocuğu bulunduğu bahisle belediyeye de müracaat etmiş ve yardım edilmesini istemiştir. Fakat oradan da derdine deva bulamamıştır. Her türlü ümit kapısı kapanan bu zavallı asker ailesi çocukları ile eve kapanarak açlık ve sefalet içinde ölümle pençeleşmeye mecbur kalmıştır.

Bu esnada vicdana ürperme veren bir hadise olmuş ve biçare Zeynep’in küçük çocuklarından biri nemli gözlerini annesine çevirerek enin dolu bir gözle annesine yalvarmıştır.

- Anne ölüyorum! Ne olur bari bana bir lokma ekmek bulda koklayıp öyle öleyim.

Bu hakiki ve acı dram sahnesi içinde hıçkıran yavrunun arzusunu yerine getirmek üzere annesi biraz kudreti yerinde olan diğer bir yavrusuna

- Haydi, oğlum git komşulardan biraz ekmek iste de kardeşine getir demiş.

Çocuk zorla yerinden kalkarak titreyen bacakları üzerinde Kasap Halil’in evine gitmiş ve meseleyi gözyaşları dökerek anlatmıştır. O sırada yemek yemek üzere olan insanıyetperver Halil sofrayı kapıldığı gibi kadının evine koşmuş ve çocuklara yemek yedirmiştir. Ancak ortada annelerini göremeyince ne olduğunu sormuş ve çocuklardan bilmiyoruz cevabını almıştır. Hamıyetperver Halil odaları aramaya başlamış ve bir odada zavallı kadının kendisini astığını ve boğulmak üzere olduğunu görmüştür. Hemen ipi kesmiş ve kadını mutlak bir ölümden kurtarmıştır.

Kocası askerde olan böyle bir kadına yardım en vicdani bir vatan borcudur. Memleket zenginlerinin bu gibi ailelere yardım etmesi ve bilhassa belediyenin onlara el uzatması en necip ve en insani his ve vazifedir. Bu gün bu ve bunun gibi belki de açlığa mahkûm daha nice aileler vardır. Dinlerken bile yürek sızlatan bu vakadan sonra fakir ailelere yardım için alakadarların teşebbüslerini görmek isteriz. Namus ve iffet sahibi yuvaların yıkılmasına meydan bırakmamak milli bir vazifedir. Bu aileye yardım edilmesini beklerken altı nüfusu ölümden kurtaran hamiyetperver Kasap Bay Halil'e teşekkürü borç biliriz" (Yeni Yurd Van, 10.5.1940: 2).

Van'ın Başkale kazasında doğmuş ve kentteki manifatura tüccarlarından 1302 doğumlu Sion adlı bir vatandaşın vilayet makamına bir dilekçe vererek Müslüman olmak istediğini bildirdiği haberin gazetede büyük ilgiyle karşılandığını görmekteyiz.

Dilekçeyi alan Vali Süheyp Kalafakıoğlu, Sion'un bu hareketini çok olumlu karşılayarak Sion'un son kararını dinlemiş ve işin en kısa zamanda bitirilmesi yolunda nüfus müdürlüğüne emir vermiştir. Sion'a ait muamele şehir müftülüğüne havale edilerek bu konudaki talimat dâhilinde dini merasim ve ad seçimi işinin bitirilmesi anlatılmıştır. Vilayet müftüsü, Sion'a dini öğüt ve ahkâmı izah ederek Sion adını Sadi'ye çevirmiştir. Sion'un idaresinde bulunan ve reşit olmayan dört çocuğunu da Müslüman etmenin Sadi'nin babalık salahiyetinde bulunuşundan çocuklara da aynı merasim tekrar edilerek kızlara Havva ve Melek oğullarına da İshak ve İsmail adları konmuş ve muamele nüfus müdürlüğüne bildirilmiştir.

Yeni Yurt Van gazetesi muhabiri ile yaptığı görüşmede Sadi; babasının 20 sene Türk ordusunda Jandarma da çalışmış dürüst ve sevilen biri olan Başkaleli Tello olduğunu söylemiştir. Yine amca ve dayızadelerinden bir kısmının Müslümanlığı kabul ettiğini, kendisinin de doğduğundan beri Türk toprağı, Türk havası ve Müslüman ekmeğı ile büyüdüğünü ifade etmiştir. Sadi sözlerinin devamında bu yurdun verimliliğıyle yetişmekte olduğunu, Türk mekteplerinde okuduğunu yavrularına Türk tabiiyeti ve Türk vatandaşlığına en kuvvetli bir bağ olan Müslümanlık ve iman birliğı varlığını kazandırmakla kendini bahtiyar evlatlarını da ebediyete kadar erişilmez bir kudret ve servete gark ettiğini anlatmıştır (Yeni Yurd Van, 30.9.1937: 1).

“İlimizde bulunan yoksul yavruları korumak amacıyla yeni bir kurum teşekkül etmiş ve faaliyete geçmiştir. Kurum başkanlığını Belediye Başkanı Şaban Boysan yüklenmiş ve üyeliklere hükümet doktoru Reşat Bey, Başöğretmen Hilmi, Kültür Direktörü Mustafa ve Muallim Mithat Beyler seçilmişlerdir. Kurum şimdilik 50 yoksul yavruya sıcak öğle yemeği vermektedir. Kurumun geliri olduğu takdirde bakıma muhtaç yavruların sayısı artırılabileceği gibi giyimlerinin de temin edileceği belirtilmiştir (Yeni Yurd Van, 25.12.1937: 1).Kurum tarafından yakında bir müsamer tertip edilecektir. Müsamerenin geliri ile bu yavrlara elbise yaptırılacaktır” (Yeni Yurd Van, 12.1.1938: 1).

Okuyucuyla paylaşılan bir diğer haberde 6 yıldan beri ildeki Çocukları Esirgeme Kurumu Himaye Etfal’in hiç seçimi yapılmamış ve azanın muhtelif sebeplerle ayrılışı dolayısıyla bu kurum bir zatin üstünde kaldığı ve herhangi bir faaliyette bulunmadığına temas edilmiştir. *“Bizim bu yazımız ne bu zattan bir şüphe ne de şikâyet değil. Her işte olduğu gibi tek ellerin daima sessizliği dolayısıyla bu kurumunda faaliyete geçip düzenle yürümesini temennidir. Bütün cemiyet işlerinde olduğu gibi bu kurumla da yakın ilginin esirgenmemesini gözleriz”* (Yeni Yurd Van, 12.1.1938: 1-2). Bu yazının yayınlanmasından iki yıl sonra yani 1940’da *“Şehrimiz Çocuk Esirgeme Kurumu çocuk haftası münasebeti ile 228 fakir çocuğu giyindirmek sureti ile sevindirmiştir”* haberi gazetede yer almıştır. Kurum, çocuk haftasının ehemmiyeti nispetinde büyük bir faaliyet göstererek bilhassa fakir yavruları sevindirmek için kudreti nispetinde bu fakir yavruardan 112’sine don, gömlek ve entari dağıtmış, 116’sına da çamaşır ve ceket vermiştir. Kurumun himayesi altında ısınan bu yavrular kendilerine gösterilen şefkat ve alakadan son derece memnun olmuşlardır. Bayramlarını diğer arkadaşları gibi tam bir neşe ve sevinç içinde geçirmişlerdir. Her yıl kurum böyle yüzlerce fakir çocuğu giydirmek sureti ile sevindirdiği ve memlekette hakikatten çocuk himayesinin mevcut bir teşekkülü bulunduğunu bilfiil ispat etmiş olduğu ifade edilmiştir (Yeni Yurd Van, 2.5.1941: 2).

Belediye şehir meclisi toplantısında verilen bir kararla kahvelerdeki bütün kart iskambil oyunları Şubat’ın on beşinden itibaren men edilmiştir. Belediyenin bu kararını çok yerinde bulan ve memnuniyetle karşılayan gazetede bil hassa nüfus nispeti ile kıyas edilemeyecek derecede ki kahveler miktarına da bir sınırlama getirilmesi istenmektedir. Yaz, kış demeden gece gündüz bütün kahvelerde

haddinden fazla bir kalabalıkla karşılaştığı gibi kahvelerin taban tavan ve hava vaziyetlerinin de çok berbat ve göze çarpar, iç sızlatıcı bir durumda olduğu ifade edilmektedir (Yeni Yurd Van, 9.2.1938: 1).

“İlin Mühim Bir İhtiyacına El Kondu!” başlığıyla verilen haberde, belediyenin zaman zaman ilin en büyük ihtiyaçları arasında karşılamaya uğraşır çareler aradığı içme suyu meselesi okuyucuya aktarılmıştır. 1934 yılında sıhhat bakanlığınca yapılan tahlil sonunda içme suyu olarak kullanılması uygun görülen şehre 12 km uzaklıktaki Zernabat Suyu’nun şehre indirilmesi derdi yeni valinin ilin bu eksiğini ilk iş olarak görüp bir an evvel bu hayati ihtiyacın karşılanması yolunda çalışmalarını çözüme kavuşturulacağı temenni edilmiştir. Vali, belediye ile temasa geçerek Belediye Reisi Şahin Boysan, Su İşleri Direktörü Halil, Bayındırlık Direktörü Fahri, Su Fen Memurlarından Zeki ile birlikte Zernabat kaynağına kadar giderek uzun tetkik ve görüşmelerde bulunmuştur. Yapılan tetkik sonucu suyun hâlihazırdaki mevcudun 20-30 bin nüfusu geçindirecek vaziyette olduğu ve işin ise 40-50 bin lira ile başarılacağı tahmin edilmiştir (Yeni Yurd Van, 28.7.1937: 1). Belediye yaptığı olağanüstü toplantıda bu sorunun çözümü için Zernabat Suyu’nun izale ve taksiminde kullanılmak üzere belediyeler bankasından 50 bin lira ödünç alınmasına karar vermiştir (Yeni Yurd Van, 26.10.1937: 1).

Gazetede yer alan bir diğer haberde ilin elektrik ihtiyacını karşılanmak üzere belediyenin yaptığı bir çalışma okuyucuya sunulmuştur. “Belediyemiz tarafından yeni getirilen elektrik dinamosu faaliyete geçirilmiştir. Bu suretle şehrin ışıklandırılması vaziyeti bir misli daha kuvvetlenmiş bulunmaktadır. Belediye ışık tesisatı seyrek olan mahalle ve sokaklardaki ışıklandırma tesisatını düzenledikten sonra evleri de elektrik vermeye başlayacaktır”. İlin her gün biraz daha güzelleşmesi ve ilerlemesi yolunda çalışan belediyenin elektrik vaziyetini kuvvetlendirmesi yerinde bir iş olarak görülmüş ve takdir edilmiştir (Yeni Yurd Van, 28.7.1937: 1).

“Ulaştırma Bakanlığı, Anadolu’nun birbirinden uzak merkezleri ile daha kolay haberleşme imkânını temin etmek üzere İzmir, Van, Erzurum ve Diyarbakır’da üçer kilovat gücünde birer telsiz istasyonu tesis edecektir. Alıcı ve verici tesisatı ihtiva eden bu istasyonlar sayesinde fırtına ve zelzele gibi tabii arızalarla normal telgraf ve telefon hatları bozulduğu zaman haberleşme kesintiye uğramayacaktır. Bu istasyonlar pek yakın zamanda inşa edilerek faaliyete geçecek bunu diğer yeni

istasyonların tesisi takip edecektir. Bu süratle haberleşmede sürat ve kolaylık temin edilmiş bulunacaktır” (Yeni Yurd Van, 22.11.1940: 2).

3. 5. Asayişle İlgili Konular

Yeni Yurd Van gazetesi şehirde meydana gelen hırsızlık, kaçakçılık, cinayet, intihar gibi asayiş ve güvenlik haberlerini de ele almıştır. Haberler sebep sonuçlarıyla birlikte bir olay örgüsü halinde yorumlanarak aktarılmıştır.

Şehrimiz defterdarlığı son zamandaki ekmek vaziyetinde vaka bulan değişikliği sıkı ve geniş kollardan inceleyip meydana çıkarmaya muvaffak olmuştur. Koruma vergisinden kaçak un işleyen muhtelif fırıncılar unlar ile suçüstüyakalanarak unlar devlet malı ve kendileri de para cezasına çarptırılmışlardır. Yakalanan fırıncılar Sıtkı, Tosun, Cihangir, Nazmi, Mehmet, Osman ve Paşa’dır. Bunlar işlemek üzere kullandıkları unu yakalatmak ve para cezasına çarptırılmakla yakayı kurtarmış değillerdir. Ayrıca haklarında tutulan evraklar adliyeye verilmiştir ki üstelik bir de hapis yatacaklardır. Bir kaç para vergi vermemek yolunda hile ve dalavere yolunda menfaat kollayanlar devletin kanun ve vergi hakkına yaptıkları ihmal ve ihanetin cezasını çekeceklerdir” (Yeni Yurd Van, 21.8.1937: 1).

Şehrin emniyet teşkilatı son aylar içinde Van’da bazı şüphelilerin esrar kullandıklarından haberi olmuş ve bunların izi üzerinde takibata girişmişti. Zabıta bir taraftan esrar içenleri sıkı bir takipte tutarken Van’da hiç görülmemiş olan bu kötü içkinin kim tarafından satılmakta olduğu incelenmekte geçmemiştir. Yapılan incelemeler sonunda Harabe Mahallesi’nde oturan Süleyman adlı bir marangozun esrar satıcılığı tespit ile tertibat almaya ve esrarın bulunduğu yeri kestirmeye karar verilmiştir. Alınan muvaffakiyetli tertibat neticesinde bir ay kadar önce Süleyman’ın evinde sıkı bir arama sonunda üç buçuk kilo kadar mühimce bir esrar yığını elde edilmiş ve adliyeye verilmiştir.

Zabitanın sıkı takibi sonunda esrarkeşlerden Ceyranoğlu Mevlüt’ün kafadarlarına esrar sattığı ve içirdiği ev de basılmıştır. Evde yapılan aramada bir miktar esrarla esrar içmeye mahsus bazı edevat elde edilerek adliyeye teslim edilmişlerdir” (Yeni Yurd Van, 25.12.1937: 2).

Gazeteye yansıyan bir başka haberde; 5 ay kadar önce ilimiz Evkaf memurluğuna tayin edilen İrfan adlı memurun, 180 lira miktarında Evkafa ait parayı

zimmetine geçirmekten suçlu olarak adliyece tevkif edildiğini görmekteyiz (Yeni Yurd Van, 13.4.1938: 1).

3 Ağustos 1938 Çarşamba günü Canik'in Dırlaşın Köyü'ne dört haydut baskın yapmışlarsa da köylüler tarafından kovularak jandarmaya haber verilmiştir. Bu dört eşkıyanın üçünün İran'ın Hıstıkan Köyü'nden diğer birinin de Canik'in Karagündüz Köyü'nden Musaoğlu Emin olduğu tespit edilmiştir. Bunların yalnız köy basmakla kalmayarak İran'dan birtakım eşya getirip sattıkları ve nihayet 4 Ağustos 1938 Perşembe günü Musaoğlu Emin'in, Erdivis Deresi'nde iki köylüye hücum ederken Canik jandarmaları tarafından yakalandığı, diğer üçünü arama çalışmalarının devam ettiği belirtilmiştir (Yeni Yurd Van, 6.8.1938: 1).

Gazetede yer alan "üçüncü sayfa haberleri" olarak da adlandırılan cinayet ve ölüm haberleri hikâyeci bir anlatımla uzun bir şekilde okuyucuyla paylaşılmıştır. 1936 Şubat'ında Van'ın Erciş ilçesinde meydana gelen bir cinayet ve 1938'de sonuçlanan cinayet davasının mahkeme kararı, "Bir Kardeş Katili İdama Mahkûm Oldu" başlığıyla gazetede şöyle aktarılmıştır: "1936 yılı Şubat'ında Erciş'te tüyler ürpertici bir katl olduğu hatıralardadır. Vaka tarihin geçmiş olması nedeniyle hadiseyi kısaca naklediyoruz. Erciş'in Zivik Köyü'nden Ahmetoğlu Bekir ile Esad, baba bir kardeşirler, bunlardan Esat aynı zamanda köyün muhtarıdır. Uzun zamandan beri aralarında bir miras münazaası devam etmektedir. Diğer taraftan köyden Rıza adlı bir komşuda çok eskiden baba tarafına yapılan bir katl işinde Muhtar Esad'ın parmak başı olmasından şüphelenen ve acı bir kinle Esad'ın düşük bir fırsatını kullanmaktadır. Miras işinde Esatla başa çıkamayacağını anlayan Bekir, köyden kardeşine dış sıkan Rıza'yı bularak kardeşini öldürmekten başka bir çare bulamadığını izah ederek Esad'ın vücudunu ortadan kaldırmak için elbirliği çalışmalarını 2 beyinsiz sözleşmişlerdir. Bir gün Esad'ın civar bir köye gittiğini öğrenen kafadarlar Muhtar Esad'ın yolunu pusuda beklemişler ve tam Esad'ın geçeceği bir sırada başına büyükçe bir taş parçası fırlatarak sersemleştirip olduğu yere yıkmışlar ve başını taşla feci bir şekilde ezerek öldürmüşlerdir.

Vakayı müteakip zabıta kolları tarafından yakalanan kan dökücüler hadiseyi olduğu gibi anlatarak iğrenç ve fecaatlerini itiraf etmişlerdir. İki seneye yakın bir zamandan beri adaletin bütün kanuni safhalarını incelediği bu cinayetin duruşması 3 gün önce sona ermiş ve karar yüzlerine karşı anlatılmıştır. Verilen kararda, suçlu

Bekir'in kardeşi Esad'ı suçlu Rıza ile ittifakken ve taammüden öldürdükleri sabit olduğundan, her ikisinin idamlarına ve ancak suçlu Rıza'nın vaka tarihinde 21 yaşını doldurmamış olması lehine ceza azaltıcı sebeplerden olmakla idam cezasının 24 sene ağır hapis cezasına çevrilmesine karar verilmiştir" (Yeni Yurd Van, 8.1.1938: 2).

"7 Mart 1938'de Van'ın Sıhke Caddesi'nde Rukiye adlı bir kadının boğularak öldürülmesi ile neticelenen cinayette suçlu olarak yakalanan Rukiye'nin kocası Tüccar Süleyman ile vakanın asıl faili bulunan Süleyman'ın eski hizmetkârı Şataklı (Çataklı) Hüseyin hakkındaki adli tahkikat başlamıştır. Çarşamba günü öğleden sonra sorgulanmak için sorgu hâkimliğine getirilen suçlu Süleymanla hizmetkârı Hüseyin'in sorguları sorgu Hâkimi Zülfikar tarafından yapılmış isticvapları tam 5 saat sürmüştür. Adli tahkikatta işin derinleştirilmesine karar verilerek suçlar hapisaneye iade edilmişlerdir" (Yeni Yurd Van, 12-19.3.1938. 1).

"12 Şubat Pazartesi günü saat 8 sıralarında adliye binası ile jandarma dairesi arasındaki hükümet caddesi üzerinde bir erkeğin ölmesi ve bir kadının yaralanması ile neticelenen feci bir hadise olmuştur. İskele köyünden Yakup kızı Firdevs kocasının askerde bulunması dolayısı ile yanında oturduğu kayınpederi Bahadır ile epey zamandan beri geçinmiyordu. Bu yüzden Firdevs'in kardeşi İsmail hemşiresini yanına almaya mecbur kalmıştı.

Firdevs'in kocası Dursun son günlerde askerden döndüğünde karısını kayınbiraderinin yanında buldu. Oda babası gibi Firdevs'in hareketlerini hoş bulmuyordu. Hatta bu sebepten ötürü yirmi gün evvel köyde bir hadise çıkarmak üzereydiler. Firdevs kocasını da terk etmeye karar verdi ve mahkemede boşanma davası açtı. Araya giren bu soğukluk, kulaklara gelen dedikodular, kıskançlıklar iki tarafını münasebetlerini iyiden iyiye germişti. Hadise günü Firdevs ve kardeşi sabah erkenden mahkemeye gelmişlerdi. Adliye binasına girecekleri sırada karşılarında Bahadır'ı buldular. O anda Bahadır ile İsmail ve Firdevs aralarında bir görüşme yapmışlardır. Tarafların birbirlerine ne dedikleri malum değildir. Fakat Bahadır bu görüşmeden fevkalade sinirlenmiş ve adeta şuurunu kaybetmiştir. Bunun üzerine tabancasını çekerek birinci kurşunda İsmail'i yere sermiş ve ikinci kurşunu da bu esnada korkusundan jandarma dairesine kaçmakta olan Firdevs'e yetiştirerek kadıncağızı yaralamıştır.

Bu sırada odasında çalışmakta olan J. Bl. Komutanı Yüzbaşı Fuat Ulaş silah sesini işiterek hemen dışarı fırlamış ve cadde ortasında elinde tabancası olduğu halde ne yaptığını bilmeyen katili yakalayarak elinden tabancayı almıştır. Katil İsmail'i kendisinin öldürdüğünü ve bunun bir namus icabı olduğunu söylemiştir. Yaralı kadın memleket hastanesine götürülmüş ve katil tevkif edilmiştir” (Yeni Yurd Van, 16.2.1940: 2).

“26 Mart Çarşamba günü kentte feci bir cinayet hadisesi işlenmiştir. Hadise hemen hiç denilecek bir meseleden tevellüt etmiş ve zavallı bir adam bıçaklanarak öldürülmüştür. Vaka kısaca şöyle cereyan etmiştir: Seyfettinoğlu Celal isminde bir şahıs, hadise gününden bir müddet evvel İskele yolu üzerinde Hüsnü Yörük'e ait bir kulübeden cam aşmıştır. Celal evvelki gün, mezkûr kulübenin bekçisi ve eniştesi olan Mehmet'in evine gelmiştir. Kapısının önünü süpürmekle meşgul bulunan Mehmet Celal'in geldiğini görünce; sen kulübeden cam çalmışsın bunu getir ver, ekmeğime mani olursun demiş ve Celal'de böyle bir şeyden haberi olmadığını ve iftira edildiğini bildirmiştir. Aralarındaki tartışmanın kavgaya dönüşmesi sonucu Celal bıçağını çekerek Mehmet'i bacağından vurmuş ve öldürmüştür. Hadiseden haberdar edilen polis derhal faaliyete geçmiş ve katil Celal'i yakalamıştır” (Yeni Yurd Van, 28.3.1941. 2).

“14 Ağustos 1946 Çarşamba günü Van'da ilk defa vaki olan ve büyük bir facia ile neticelenen bir bomba patlama hadisesi olmuştur. Gazeteye verilen bilgilere göre bu facia sonunda altı çocuk ölmüş ve altısı da muhtelif yerlerinden ağır ve hafif olmak üzere yara almışlardır. Gazetenin yaptığı tahkikata göre hadise şöyle cereyan etmiştir: Memleket hastanesi civarında oynamakta olan ve o semtlerdeki evlerde oturan çocuklar dereye inmişler ve onlardan biri orada yuvarlak bir demir bulmuştur. Bunun ne olduğunu merak etmiş diğer arkadaşları da aynı meraka düşmüşler ve bu bilinmeyen tehlikeli maddeyi alarak memleket hastanesi önüne gelmişler ve Tüccar Kadir'in kapısı önünde oturarak bu demir parçasını kurcalamaya başlamışlardır. Bu esnada bomba olduğu sonradan anlaşılan tehlikeli madde birden bire patlamış ve etrafındaki on çocuğu feci surette yaralamış muhtelif yerlerini de parçalamıştır.

Evlerden patlama ve çocukların bağırma seslerini duyanlar derhal dışarı fırlamış ve faciayı görür görmez polise haber vermişlerdir. Olaydan Cumhuriyet Savcılığı haberdar edilmiş ve olay yerine doktorlar çağırılmıştır. Cumhuriyet Savcısı

Ahmet Adaman ve Emniyet Müdürü derhal mahalli vakaya müdahale etmişlerdir. Sıhhat Müdürü Zekai Orkun da lazım gelen sıhhi tedbirleri bizzat almışlar ve yaralılara gereken müdahale yapılmıştır” (Yeni Yurd Van, 15.8.1946: 1).

3.6. Sağlık Haberleri

Sağlık haberlerine baktığımızda Van’da o dönem için, çok ciddi sağlık problemlerinin olmadığını ya da sorunların gazeteyle yansımada olmadığını görmekteyiz. Gazetede sağlık konusunda idari işlerle ilgili haberlere, Van’da açılmış olan sağlık kurumlarına değinilmiştir. Bununla beraber bazı ilçelerde doktor olmadığından, halkın bu konuda şikâyetçi olduğu ve hastaların doktorsuzluk yüzünden büyük sıkıntı içinde bulunduğu da gazeteyle yansıyan haberler arasında yer almıştır.

Van Kızılay Kurumu bir kongre düzenleyerek yeni bir merkez heyeti seçmiştir. Yeni heyeti merkeziye 12 Birinci Kanun (Aralık) Pazar günü halkevinde toplanarak yeni idare heyetini seçmiştir. Gizli reyle yapılan seçimde kurumun başkanlığına memleket hastanesi Başhekimisi Doktor Ruhi, üyeliklere Hükümet Doktoru Reşat Bey, Ziraat Bankası memuru Adil Bey, Abdurrahman Bey ve Yeni Yurt sahibi İhsan Yazman seçilmişlerdir. Yeni idare heyeti bir sonraki toplantıda aralarında iş bölümü yapmak ve kurumun eski durum ve hesaplarını tasfiye ederek faaliyete başlayacağını belirtmiştir (Yeni Yurd Van, 15.12.1937: 1).

Gazetede, Sağlık Bakanlığı’nın memlekette doğumevleri açmasındaki gayeleri ve doğumevlerinin işleyişi hakkında detaylı bilgiler verilen yazıda Sıhhat ve içtima muavenet vekâletinin (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) üzerine aldığı vazifeler tanımlanmıştır: “Bu vazifelerin başında doğumu çoğaltmak, kolaylaştırmak ve çocuk ölümlerini azaltmak gelmektedir. Yanı sıra annelerin doğumdan önce ve sonra sağlıklarını korumak da bu vazifelerin içindedir. Nüfus siyasetinin ilk hareket noktası doğanları yaşatmak olduğu için sıhhat ve içtimai muavenet vekâletinin de bu ana siyasetin gereği olarak memleketin muhtelif yerlerinde doğum ve çocuk bakım evleri inşa ettiği ifade edilmektedir. Bu müesseseler ülkede 1926 senesinden başlayarak muhtelif senelerde birer ikişer artırılma suretiyle bugün Ankara, Konya, Adana, Balıkesir, Malatya, Kars, Van ve Erzurum gibi mühim vilayet merkezlerinde memleketin bu ileri sıhhat işinde muhitlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır.

Doğum ve çocuk bakım evlerinde tedavi, hastalığın mahiyetine göre yatırılarak veya ayakta olmak üzere parasız yapılır. Annelerden gerek doğururken güçlük çekenler, doğum sırasında bir sorunla karşılaşanlar yahut tabii surette doğuracak olanlardan fenni ve sıhhi şartlar altında doğurmak isteyen anneler ve bebekleri bu devlet müesseselerinde her türlü itina ve yardımı bulacaklardır. Doğum ve bakım evlerinin memlekette yalnız tedavi ve bakımla kalmayarak annelere ileride anne olacak genç kızlara, süt çocuklarına fenni olarak beslenmesi ve bakılıp büyütülmesi ve hastalıklardan korunması ve gebelik sırasında vuku bulan rahatsızlıklara karşı yapılması gerekli tedbirler hakkında telkin ve irşatta bulunmak vazifelerini de yerine getirmektedir.

Van'daki doğum ve çocuk bakım evi 1933 senesinde kurulmuştur. Müessesede çalışan ilk mütehassıs Doktor, Bay Numan'dır. Bunu takiben Doktor Mahmut ve Operatör Ruhi bulunmuşlardır. Müessese yalnız mütehassıs doktorla idare edilirken geçen sene bir de çocuk mütehassısı gönderilerek tam teşekküllü hale getirilmiştir. Van doğum ve çocuk bakım evinde ayakta tedavi edilenlerden başka olarak 939 senesi içerisinde yatarak muvaffakiyetle doğuran 92 anne kaydedilmiştir. Bunlardan 40 kız, 52 erkek çocuk dünyaya gelmiştir. Hâlbuki 1938 senesi içinde müessesede yatarak doğuran anne âdeti 45'i geçmemiştir. Yine 1938 senesi içinde ayakta tedavi edilen kadın âdeti 360, çocuk âdeti 319'dur. İki sene arasındaki bu rakam farkı bu sıhhat müessesemizin gittikçe gayesine yaklaşmakta olduğunu gösteren en canlı delildir.

Müessesenin idaresinde ve tekâmülünde gösterilen gayretlerinde halkın bu yakın alakasının artmasında mühim tesiri olmuştur. Doğumevindeki iki mütehassıs doktor bilhassa halkevinin aile toplantılarından istifade ederek muhtelif konferanslarla evin aydınlatma vazifesini yapmaya çalışmaktadırlar. Halen müessesenin başında bulunan genç ve değerli uzman doktorlarımız Cahit Denктаş ile Muhlis Bayramoğlu'nu ve çalışkan ebeleri müessesenin idaresinde görülen gelişmeden başta annelerimize ve yavrularımıza karşı gösterdikleri itina ve şefkatten ve bilhassa her fedakârlığı yapmaktan çekinmeyen yüksek duygu ve meslek asaletlerinden dolayı tebrik ve takdire layıklardır" (Yeni Yurd Van, 28.12.1939: 4).

Belediye doktorunun esnafı ve dükkânları sık sık teftiş ettiği haberinde; gıda maddelerinin temiz ve muhafazalı olarak satılması, çürük ve bozuk maddelerin satışa

çıkarılmamasına yönelik olan bu kontrol ve teftişin büyük faydalar sağladığı ifade edilmektedir. Açıkta satılması zararlı görülen maddelerin camekân içine alınması, dükkân, kahve, fırın, han, hamam ve otel gibi mekânların azami surette temiz bulundurulması üzerinde önemle durulmuştur. Yapılan kontrollerde emre muhalif hareketi görülenlere ceza uygulanacağı da belirtilmektedir (Yeni Yurd Van, 12.7.1940: 2).

“Özalp ilçesinden alınan muhtelif ve birçok mektup ve haberlerde bu kazada doktorsuzluktan şikâyet edilmektedir. Söylendiğine göre kazada doktor olmağı gibi bazı ufak tedavileri yapacak bir sıhhat memuru bile bulunmamaktadır. Kaza halkının ve köylülerin hastalıklarını ve rahatsızlıklarını tedavi edecek bir elemanın bulunmaması, halkın sıhhi vaziyetinde, büyük tesirler uyandırmakta ve sızlanmalarına neden olmaktadır. Bazı mühim ve bulaşıcı hastalıkların anında tedavisi icap ettiğinden doktor ve sıhhat memuru olmayan böyle bir kazada bittabi buna imkân bulunmamaktadır.

Van Sıhhat Müdürlüğü'nün ve Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti'nin halkın çok haklı görülen bu şikâyetleri ile alakadar olmaları, bu meselenin bir an evvel halledilmesi ve bu kazaya bir doktor tayini temenni edilmektedir”(Yeni Yurd Van, 29.11.1940: 2).

1940 ve 1941 yıllarında Van ve Ağrı vilayetlerinde tetkikat ve mücadele işleri ile meşgul olan Sıhhiye Vekâleti salgın hastalıklar uzmanı Doktor Nuri Kutkan Van ilinin sıhhi durumu ve görülebilen hastalıkların neler olduğu, halkın müracaat etmesi gerekli tedbir çareleri hakkında Yeni Yurd muhabiriyle bir görüşme yapmıştır. Yapılan görüşmede Kutkan, öncelikle hükümetin halkın sıhhati ile çok yakından alakadar olduğunu gerek dönem dönem vilayette çalışan mücadele teşkilatının ve gerek mahalli sıhhat teşkilatının çeşitli faaliyetlerinden bunun anlaşıldığını belirtmiştir. Bundan başka hastane ve doğumevi uzmanlarının geceli gündüzlü çalışmalarına da herkesin şahit olduğunu ifade etmiştir. Kutkan, vilayetin sıhhi durumunun normal bir halde olduğunu, mevsimsel olarak ortaya çıkan belirli vakaların, derhal mahallerinde alınan tedbirlerle önlendiğini ve sıhhat teşkilatının herhangi bir salgına meydan vermemek üzere uyanık bir halde vazifesini büyük bir gayretle başardığını sözlerine eklemiştir. Kutkan'ın özellikle belirttiği bir diğer konu, vilayetin sıhhi durumunun çok bozuk olduğunu ileri sürerek çıkarılan lüzumsuz

hastalık söylentilerine kimsenin ehemmiyet vermemesi gerektiğidir. Günümüzde artık önlenemeyecek bir hastalığın olmadığını, sağlık işinin vazife ve mesuliyetini üzerine alanların, gerektiğinde hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacaklarını söylemiştir. Halka bazı tavsiyelerde bulunan Dr. Nuri Kutkan, halkımıza gelince; yalnız hastalıklar ortaya çıktığında değil, her zaman sağlıklı yaşam kaidelerine riayet ederek sağlıklarını korumalarını içtimai bir borç, en zaruri vazife ve icaplarından biri olarak görmüştür. Çocuklara dört aylığa basınca çiçek aşısı yaptırmanın, lekeli hummanın insanlara bitlerle geçtiğini dikkate alarak temizliğe azami gayret göstermenin, ufak bir hastalanma vaziyetinde derhal doktora ve hastaneye müracaat etmenin zor bir şey olmadığı anlatılmaktadır.

İçme sularına ve bunlarla geçebilecek hastalıklara gelince; vilayetin kanalizasyon durumunun ve içme su vaziyetinin henüz tamamlanmamış bulunduğundan bu hususta yiyecek ve içeceklere de çok dikkat etmek gerektiğini ve tifo aşısının da korunmada ihmal edilmemesi gerektiği üzerinde durmuştur. Birde çocuklardaki trahom meselesinde mahalli sıhhat teşkilatının yakından ilgilendiğini, çocukların tedavisini ihmal edenlerin, hem onların gözlerinin körlüğüne kadar gidebilecek fenalıklara ve hem de hastalığı başka masum yavrulara da bulaştırarak hastalığın fazlalaşmasına sebebiyet vereceklerini, bunun da ağır bir vicdan sorumluluğu olduğu belirtilmektedir. (Yeni Yurd Van, 21.2.1941: 1-2).

Gazetede yer alan bir yazıda Van'da sadece bir tane eczane bulunduğundan bunun da ilin ihtiyacını karşılayamadığından yakınılmaktadır. Memleketin en büyük dertlerinden birinin eczane meselesi olduğu 10000'den fazla bir nüfusu olan vilayet merkezinde bir eczanenin varlığının umumi ihtiyaca yeterince cevap veremeyeceği hatta bu bir tek eczanenin ihtiyacı karşılayabilmesine mantiken imkân olmadığı ifade edilmektedir. Bu şehrin yalnız merkezi değil bütün kaza, nahiye ve köylerinin bu eczaneden ilaç almakta olduğu bundan dolayı 140.000 nüfusun hastalarına ilacı bir eczanenin verebilmesinin çok güç olduğundan başka ucuz ilaç alabilmek imkânı da bulunmadığından bahsedilmektedir.

Başka vilayetlerde geceleri nöbetçi eczanelerin bulunduğu Van'da ise gece ilaç temin etmenin mümkün olmadığı anlatılmıştır. Bu durumda bu memlekette asgari iki eczane bulunmasının çok gerekli olduğu ve ani bir hastalığın veya yaralanmanın vuku bulması karşısında lazım olan ilacı gece gündüz temin edebilmek

üzere de her gece bir eczaneyi nöbetçi yapmanın şart olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda eczanelerde ilaç fiyatlarını kontrol etmenin de çok mühim bir memleket meselesi olduğuna vurgu yapılmıştır (Köşeci, Yeni Yurd Van, 11.9.1940: 1-2).

3.7. Kent Ekonomisi Üzerine Tespitler

Yeni Yurd Van gazetesinde en çok işlenen ekonomik haberlerin başında hayat pahalılığı, kıtlık, zam ve ihtikâr konularının geldiğini görmekteyiz. Çalıştığımız dönem olan 1937-1948 arasındaki ekonomik atmosfere baktığımızda, bu dönemin II. Dünya Savaşı'nı da kapsamından dolayı savaşın ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerinin Van'daki yansımaları gazetede hemen her gün işlenmiştir. Aynı zamanda hükümetin ekonomik sorunları önlemeye yönelik aldığı tedbir ve kanunların ülke genelinde olduğu gibi yerelde de aynı şekilde uygulanmaya çalışıldığını, gazetede yayınlarla bakarak ifade etmek mümkündür.

Gazetede görülen bir habere baktığımızda belediyenin fiyatları kontrol altına almak, aşırı zam ve ihtikârın önüne geçmek için bazı tedbirler aldığını görmekteyiz: “Şehrimiz belediyesi son zamandaki kesim hayvanat fiyatı ile et fiyatlarının uygunsuz pahalılığını görerek koyun etinin kilosunu 25'den 23 kuruşa keçi etini 20'den 18 kuruşa, sığır etini de 12 kuruşa indirmiştir. Narhı çevirme kurnazlığına dalan bazı kasaplar hayvan kesmemeye yeltenmişlerse de belediyenin hayvan kesimine teşebbüsü ve kasaplara halkın menfaati ve hayatı koruma fedakârlığı göstermelerini tavsiyesi üzerine fazla zaman geçmeden narhı kabullenmede mecbur kalmışlardır” (Yeni Yurd Van, 3.8.1937: 1).

Bir başka haberde Belediye Başkanı Mithat Öner'in şehrin piyasa vaziyeti hakkında verdiği izahat gazetede yayınlanmıştır. “Yerli şekerdeki iki kuruş yükselme, bankaca şekerin sandığına bir lira zam yapmasından ileri gelmiştir. Piyasada yirmi günden beri gaz yağı kalmamıştır belediye her hangi bir ihtikâra ve buhrana karışı evvelce getirmiş olduğu ve ambarda mevcut gazlar maliyet fiyatı üzerinden 20 günden beri 3 bayii tarafından litresi 25 kuruştan halkın ihtiyacına arz ve ilan edilmiştir.

Van'da kilo başına odun satıcısı olmadığından araba ile pazardan alınan ve Tatvan'dan gelen odunlarda da narhtan fazla odun satılmadığı, gazetenin kilosu 3,5 çekisi 625 kuruş arabası 1250 kuruşa 1 araba odunun satıldığı görülmemiş ve işitilmemiştir. İlk kar yağdığı sıralarda kömür fiyatları üzerinde yükseliş ve ihtikâra

sapış vaziyeti görülmemiş ise de ciddi ve alakalı takibatla bu vaziyet önlenmiş ve bugün narh üzerinden istenilen miktar kömür tedariki kabil olmuştur.

Rus şekerine gelince; stok şeker olmadığından son gelen şekerler havaların yağışlı gitmesinden nakliye ücretinin iki misline mal olduğundan dolayı şeker fiyatı yükselmiştir, muhit ve mevsimin doğurduğu zaruretler karşısında fiyatları yükselen şeker ve diğer gıda maddelerine encümence yeniden narh verilmek üzeredir”. (Belediye Reisi Mitat Öner, Yeni Yurd Van, 14.12.1939: 2).

Yeni Yurd Van gazetesinin yazarlarından Ahmet Kuralkan’ın ihtikâr konusunda çeşitli yazılarını ve bir de şiirini görmekteyiz. Yazar şiirde ihtikârı, savaşı, devletin aldığı tedbirleri ve benzer konuları işlemiştir (Kuralkan, Yeni Yurd Van, 23.2.1940: 1).

İhtikâr derdi

Be Yahu!

Diyorlar siyaset havası bozuk

Dünyada bugünler, sağlam düzen yok

Milletler düşmüşler, telaşa pek çok

Tüccar, bakkal ihtikâra dalmış be yahu!

İtibar kalmamış, şimdi bu yüzden

Dost, ahbap çıkmışlar, bu anda gözden

Kimse anlamıyor sohbetten, sözden

Piyasayı kurtlar almış be yahu!

Siyasamız sağlam, ordumuz çelik

Türk ele verir mi öyle metelik

Hükümet kurmuştur tam bir güvenlik

İhtikâr baş almış be yahu

Fırladı anında yağ, buğday, şeker

Acıyı zavallı fakirler çeker

Muhtekir parayı kasaya döker

Piyasa buhrana dalmış be yahu!

Bu iş için çıktı meclisten kanun

Bulun muhtekiri, meydana koyun

Zira kanını emdi, günahsız kulun

Derdim artık baştan aşmış be yahu!

Milli Korunma Kanunu hükümlerini uygulamak üzere şehirde bir murakabe komisyonu kurulduğu ve fiyatların kontrol altında tutulacağı bir başka haberde belirtilmiştir. “...Dünyanın bu karışık devresinde bir kısım fırsatçıların, umurun zararına olarak gayri meşru karlar arkasında koşmalarını önlemek, hem halkımızın hem devletimizin menfaatlerini korumak gibi büyük bir gaye uğrunda alınmış olan bu tedbirlerin ciddiyet ve ehemmiyeti üzerine muhterem halkımızın nazari dikkatlerini çekmeyi faydalı bulduk” (Yeni Yurd Van, 28.6.1940: 1).

Yeni Yurd Van gazetesinin yazarlarından Rıza İşipek’in Belediye Başkanı Mithat Öner’e hitaben “Belediye Reisine Açık Mektup” başlıklı uzun yazısında; halkın büyük geçim sıkıntısı çektiğinden, fiyatların yüksekliğinden ve piyasanın muhtekirlerle dolduğundan şikâyet etmiştir. Bütün bunların karşısında belediye başkanının, görevini gerektiği gibi yerine getirmediğini açıkça ifade ettiği görülmektedir. “Van’daki geçim şartlarının ağırlığını hepimizden daha iyi ölçecek vaziyette olduğunuzdan şüphe yok. Belediyenin bu tetkiklerinde ne dereceye kadar ileri gittiğini bilmemekle beraber bizim görüşümüze göre Van’daki hayat geçimi bilhassa son günlerin doludizgin giden hızıyla hayli zorlaşmıştır. Hele küçük bütçelerin tahammül hududu tükenmek üzeredir. Bu gün orta halli bir ailenin giyim, yeme, yakma, barınma için sarf etmeğe mecbur olduğu parayı hesaplarsanız önümüzdeki ayların ne kadar sıkıntılı olacağını yakından göreceksiniz.

Geçen sene memleketin geçirdiği gaz buhranının verdiği fırsatla Van'ın iktisadi işlerinde yeni yıl için almaya mecbur olduğumuz tedbirlerin mahiyeti hakkında iyiden iyiye fikir edindiğimiz kanaatinde idik. Hele Milli Korunma Kanunu'nun verdiği imkânlar, ihtikârı önlemek için hükümetimizin her gün almakta olduğu diğer isabetli tedbirlerin yardımıyla bu işte çok da ileriye gidebilirdiniz. Fakat her gün temasta olduğumuz piyasada vardığımız neticeler ve müşahedemize giren canlı hadiselerle bu tahminlerimizde aldandığımızı görmekteyiz.

Bütçenizin darlığı kanununun size verdiği salahiyetleri kullanmanıza ve piyasada faydası ve tesiri olacak her hayırlı işe el koymağa mani değildir. Zaten bu gün hadiselerde sebep ve özür arayacak vaziyete de değiliz. Hükümetin hayat durumunu ve geçim şartlarını vatandaşları sıkıntıya düşürmeksizin muvazenede bulundurabilmek için bütün kuvveti ile çalıştığı bu buhranlı günlerde belediyemizin kendi cephesinden yapmaya mecbur olduğu işleri yapmamak veya yapmamakta bizi telaşta bıraktığı bir hakikattir.

Yaz günleri daraldıkça bu telaşta artıyor. Halk kışlık yiyeceğini, yakacağını tedarik için her gün uğradığı Pazar yerinde avare dolaşiyor. Çünkü istismarcılar burayı kaplamıştır. Daha şimdiden yağ 110 kuruşa çıktı. Yağ dolu tenekeler kamyonlarla vilayet aşırı yerlere götürüldükçe bunu benim kadar sizin de tabii görmeniz lazımdır. Buğday fiyatında henüz ne narh ve ne de istikrar var. Odun namına ise bir tek araba satın almak mümkün değildir. Bir Vanlı için gazın kilosunu, nakliye farkını ödedikten sonra bir Trabzonlu gibi yakmamasına sebep yoktur. Yağın kilosunu bir Diyarbakırlıdan, bir Siirtliden, bir Bitlisliiden daha pahalı yediğimiz zaman veya o fiyatta arayıp da bulamadığımız zaman duyacağımız utancın büyük hissesi herhalde size ait olacaktır.

Tüccar ve ticaret telakkisinde bu günkü mevhumun en canlısı Milli Korunma Kanunu'nda kendini gösterir. Şu halde sizin bu telakki de aykırı kanaate düşmemiş olmanız lazımdır. Kimseye para kazanmak ihtisasında aşırı hareket serbestliği verilmiş değildir...” (Yeni Yurd Van, 20.9.1940: 1).

Belediyenin belirlediği fiyatlara uymayıp ihtikâr yapan bir tüccarın tutuklandığına dair bir haberi ve şehirde yine yağ, çay, şeker gibi çeşitli gıda

maddelerinde kıtlık olduğu hakkında birçok haberi de görmekteyiz. “Belediye rayici hilafına ve fazla fiyatla gizli olarak ve litre ile satmış süsü vermek suretiyle gaz ihtikârı yapan Tüccar Şamil polis tarafından yakalanarak evrakı adliyeye ve Cumhuriyet Savcılığı Milli Korunma Kanunu’na uygun olarak hakkında soruşturma yapılarak evrakı mahkemeye verilmiş ve ayın 16’sında duruşmasının yapılacağı haber alınmıştır” (Yeni Yurd Van, 11.10.1940: 1).

Kentte çıkan yağ kıtlığı nedeniyle bir dizi tedbir alınmaya çalışıldığını görmekteyiz: “Vilayetin yağ ihtiyacı temin edilmedikçe hiçbir şahıs harice yağ çıkarmayacaktır. Vilayetin yağ ihtiyacı temin edildikten sonra verilen izinle yağ ihracı mümkün olabilecektir. Piyasa haricide yağ satanlar veya elinde ticari maksatla yağ bulundurup da saklayanlar hakkındaki şikâyetler evvela belediyeye yapılacak, yağcıların buna göre hareketleri lazım gelmektedir. Yağ almakta ve temin etmekte en büyük müşkülata maruz kalan memurların bu sıkıntılarını izale ve bir kolaylık olmak üzere vilayet tarafından alınan tedbir sayesinde yağ ihtiyaçları temin edilmiştir. Diğer taraftan halkın yağ ihtiyacının temini için de tedbirlere başvurulmaktadır” (Yeni Yurd Van, 22.9.1942: 1-3).

1942 yılının son aylarında kentteki en büyük sıkıntı çayın olmamasıdır. İnhisar idaresi elinde bulunan pek az miktardaki çayı idare ile sarf etmekteydi. Ahiren bu çayında bitmiş olduğu söylenmektedir. Bazı kahveciler çaysızlıktan şikâyet etmekte ve bu yüzden kahvelerini işletemediklerinden bahsetmektedirler. İnhisarlar idaresinin şehrin muhtaç bulunduğu çayı sipariş etmiş olduğunu ve bu siparişin önümüzdeki günlerde gelmesinin muhtemel bulunduğu bildirilmektedir. Sanıldığına göre gelecek çaylar paketlerde satılacaktır. Bu sıkıntının daha birkaç gün devam etmesi muhtemeldir (Yeni Yurd Van, 22.10.1943: 2).

Van’ın iktisadi kalkınması üzerinde Van Gölü’nün önemine dikkat çekilmeye çalışılan yazıda yazar, Van ilindeki ticari ve iktisadi başlıca yolun gölden geçmekte olduğunu belirtmektedir. “Van’ı batıdan Diyarbakır’a ve bu vasıta ile de diğer büyük batı illerimize ve kuzeyden de Karaköse’ye ve nihayet Trabzon hattına bağlayan yolların göl hattı bulunduğunu anlatmaya da lüzum görmüyoruz. Her iki hat üzerinden yapılacak ulaşımın gölden yapılması düşünüldüğü takdirde, göldeki seyrüseferin önem kazandığını anlamış bulunuruz. Yaz ve kış, ticari alanda olduğu

kadar, ekonomik alanda da bu gölün ilimizin çalışma hayatındaki rolü çok büyüktür”.

Yazıda şehrin kalkınması ve gelişmesi söz konusu olduğunda, yol meselesini ön plana almak, bunun için göl hattının ve göldeki trafiğin önemini belirtmek gerektiği üzerinde durulmuştur. “Gerek yolcu ve gerek eşya nakliyatını idame etmekte bulunan bu günkü göl işletmesi gemilerinin bir kıymeti kalmamıştır. İster suret ve ister dayanış bakımından olsun bu gemileri hizmet müddetlerinin geçmiş bulunduğunu, verdikleri türlü arızalardan anlıyoruz. Göl sularına veya göldeki hava şartlarına mukavemet edemiyor ve nihayet altı milden fazla sürat gösteremeyen bu gemilerin bu günkü medeni ve sürat asrında ihtiyaçlara cevap vermesi beklenemez. Van’dan Tatvan’a sekiz saatte varabilen bir yolcu vapurunun ve mesafeyi nihayet üç saatte yapması şarttır. Arada kaybedilen beş saatlik zamanın, ticaret hayatındaki kıymetini ölçmek bilmem işin hakikatini anlatmaya kâfi gelmez mi? Sonra bugün işlemekte olan gemilerin hacim itibarı ile küçüklüğü de ihtiyaca yetmez olduklarını göstermektedir. Tüccarların batı illerinden getirdikleri ticari eşyaları ve gene civar iskelelerden nakil lazım gelen odun, kömür vesaireyi istiap edemeyen bu gemilerin nakliye işlerini aksatmakta oldukları aşikârdır. Van ilinin hayatı mesabelerden bulunan gölde bir modern bünyeye uygun daha büyük hacimde ve daha çok süratli gemiler görmek istiyoruz. 100 veya 200 tonluk değil asgari 1000 ve 2000 tonluk hiç olmazsa 12-14 mil süratte gemilerin işletilmesini görmek arzusundayız. Yarın Tatvan’a tren geldikten sonra göldeki nakliyatın önemi, şüphesiz ki daha çok artacaktır. Binaenaleyh, yarınki ihtiyacı bu günden düşünmek ve tedbirli bulunmak gerekiyor. Bin yolcu alabilecek yolcu vapurları ve 3000 ton eşya kaldırabilecek taşıt gemilerinin gölde çok mükemmel seyrüsefer yapabileceklerini zannediyoruz. Göl işletmesine önem verilir ve söylediğimiz şartlar yerine getirilse iktisadi ve ticari bütün güçlükler bertaraf edilmiş olur. Tüccarlar, eşyalarının bir kısmının gemilere alınmadıklarından ve bunların parça parça nakledilmekte bulduklarından şikâyet ediyorlar. Eğer gölde daha büyük ve daha süratli taşıt vasıtaları sefere konulursa bu şikâyetlere de mahal kalmaz. Van ilinin bu günkü ticari bünyesi dar olabilir. Fakat bunun yarın çok genişleyeceğini ve bilhassa tren geldikten sonra müsait bir durum arz edeceğini düşünmek ve tahmin etmek çok doğru olur. Tekrar edelim ki Van Gölü’nün seyrüsefer önemi büyüktür ve bunun ihmali zararlı olur. İlimizin

kalkınmasında ve gelişmesinde ve aynı zamanda ticari bünyesinin olgunlaşmasında bu gölün çok büyük rolü olacaktır. Ulaştırma bakanlığının bu konu üzerinde durmasını ve esaslı kararlar almasını temenni ederiz” (Yeni Yurd Van, Ahmet Kuralkan, 7.2.1947: 1-2)

3.8. İmar ve Ulaşım Faaliyetleri

Türkiye’de imar ve ulaşım faaliyetleri her dönemde iktisadi kalkınmanın ve sosyo-kültürel gelişmenin temel unsurlarından biri olarak görülmüştür. Cumhuriyet’in ilanından sonra ülkedeki ekonomik yetersizliklere rağmen bayındırlık ve ulaşım işlerine büyük önem verilmiştir. Bu anlamda Cumhuriyet’in ilk yıllarında büyük şehirlerde başlayan kalkınma atılımları sonraki yıllarda ülke genelinde yapılandırılmaya çalışılmıştır. Bu konuda illerde başta valilerin, devletin birinci dereceden temsilcisi olarak imar hareketlerine yardımcı oldukları görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan kalkınma hamlelerinde öncelikle demiryolları olmak üzere karayolları ve köprüler tamir edilmiş ve ihtiyaca göre yenileri yapılmıştır. Daha sonraki süreçlerde de özellikle eğitim faaliyetlerine yönelik, yurttaki ihtiyaç duyulan kurumların eksikleri giderilmeye çalışılmıştır.

Yeni Yurd Van gazetesinin de özellikle imar ve ulaşım haberlerine oldukça yer verdiğine rastlanmaktadır. Gazetede, Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte devletin, Van’ın imar ve ulaşım alanında gelişip kalkınmasına büyük önem verdiğine sıkça vurgu yapılmaktadır. Van’ın Cumhuriyet öncesi ve sonrası karşılaştırmalar yapılarak Cumhuriyet rejiminin getirdiği yeniliklerden her fırsatta takdirle ve şükranla söz edildiği görülmektedir. Van’da yapılmakta olan bir yıllık bayındırlık çalışmalarına gazetede geniş bir yer verilmiştir: “Güzel Van’ı birkaç yıl önce görenlerle bugün görenlerin hayrette kalmamalarına imkân yoktur. Van’ın bu hızlı ilerleyişi ve cumhuriyet idarenin ona verdiği özel bir ehemmiyet varsa o da şehrin sadaret devrinde bütün yurt parçası gibi unutulmuş ve ihmeline eklenen düşman istilasası ve bundan doğan acıklı yıkımı bir an evvel önleme Van’ın da diğer yurt parçalarına benzetilmesi kaygısıdır.

Bugün gördüğümüz şehir baştanbaşa Cumhuriyet’in eseri ve Cumhuriyet’in yeni baştan yaratıcılığıyla kısa zamanda başarılı bir azim ve ilginin mahsulüdür Cumhuriyet devrinde yeni baştan kurulan Van’ın vaziyetini bu sayıya veya geniş eserleri sıralamak çok uzun ve güçtür.

Van'da bir yıllık Cumhuriyet devrinin çalışmasını çok kısa olarak aşağıya naklederek geçen yıllarda bu yıldan kat kat geniş ölçüde canlandırmayı kıymetli okuyucuların kestirişine terk ediyoruz.

Bu sene Başkale kazasının 56264 lira keşifli hükümet konağı, Özalp kazasının 55243 lira keşifli hükümet konağı, Çatak kazası hükümet konağı için 1300 liralık tamirat ile 5000 liralık inşaat Gürpınar hükümet konağının 17 bin liralık inşaatına başlanmış, Gevaş hükümet konağı 1000 liraya tamir edilmiştir. Erciş ile yapılan belediye ve kültür evinin inşaatı bitirilmiş, Van'da 29 bin liraya yeni bir halkevi binası müteahhidine ihale edilmiştir.

Muradiye'de yapılan belediye ve kültür evinin inşaatı bitmiştir Van Memleket Hastanesi merkez Cumhuriyet Mektebi ile Baytar dairesi tamirâtı bitirilmiştir. Özalp kazasının Havasor, Nazar ovasının merkeze bağlı Erçek, Gürpınar'ın Sükünüz (Sökünözü) mevkiinde olmak üzere birçok numune karakolları yaptırılmıştır. Van vilayet Nafia'sı bir taraftan yeni inşaatlarda devletin muavinliğini önemli derecede başararak diğer taraftan da ilin çok mühim olan şuracılığını düzenlemekte gecikmemiştir. İskeleden Erciş'e doğru uzanan 470 metre karelik kısmın tamirâtı esasıyesi ile İskele'den Van'a doğru uzayan yolun tamirâtı esasıyesine ait 10000 liralık inşaat tez zamanda başarılmakla birlikte bu kısımdaki iki büyük köprünün 14000 liraya yaptırılması karar altına alınmıştır.

Van Erciş yolundaki bazı köprüler ile Ercişile Bitlis arasındaki bataklıkın kurtulmasına da başlanmıştır. Muradiye ile Çaldıran arasındaki Şeytan Köprüsü'ne bir korkuluk yaptırılmasına başlanmıştır. Muradiye, Çaldıran arasındaki ahşap köprü yenilenmiş Van-Muradiye arasında daima bataklık olan Panz civarındaki kısmın kurtulmasına başlanmıştır.

Van-Hakkâri yolundaki Harami gediği civarındaki Engil çayı üzerinde yeni bir ahşap köprü yaptırılmış, Van-Çatak yolu üzerindeki köprü tamir edilmiştir. Van-Başkale arasındaki 2 köprünün tamirâtı bitirilmiş, Erciş'e 12 kilometre uzakta bulunan Zeylan Deresi üzerindeki Kop Köprüsü 5000 liraya müteahhidine ihale edilmiştir. Van ile Başkale arasındaki Hoşap Köprüsü 1500 liraya yaptırılmıştır.

Van vilayetindeki bir yıllık bayındırlığı çok kısa satırlarla incelediğimiz zaman gerek Hükümetin ve gerekse Van'daki kıymetli kollarının yurttaki geniş ve hızlı çalışmalarını anlama da hiç de gecikmeyiz" (Yeni Yurd Van, 4.11.1937: 2).

Van'daki su ve sulama sorununun çözümüne yönelik önemli görülen çalışmalardan biri de Şamran Kanalı'nın tamamlanması meselesidir. “Şehrin çok mühim dertlerinden biri olan Şamran Suyu yollarının ıslahı ile ilin faydalandırılması yolundaki başlanan inşaattan 2 kısmın inşaatı bitmiş geri kalan kısmın inşaatı tadil edilmişti. Haber aldığımızıza göre önümüzdeki 1938 mali yılı içinde geri kalan kısmının inşaatı tamamlanacaktır” (Yeni Yurd Van, 13.4.1938: 1). Günümüzde de faal olan Şamran kanalının, o gün için taşıdığı önemi bugün yitirmiş olduğu görülmektedir. Bu da günümüzde artık çok daha gelişmiş sulama sistemlerinin kullanılıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

1939-1940 yıllarında Van'da yapılan imar faaliyetlerini, dönemin Nafia Müdür Vekili Fahri Kuran, Yeni Yurd Van gazetesinin gazetecilerinden Rıza İşipek ile yaptığı röportajda izah etmiştir. Kuran'ın ifadelerine göre şehir içinde her hangi bir yeni yol yapım çalışması olmamaktadır. Bunun maddi imkânsızlıklardan kaynaklandığı belirtilmektedir. Ancak yolların ve köprülerin tamirine devam edilmektedir. “Vilayetin yol programına bakılırsa, daha ziyade vilayeti kazalara bağlayan umumi yollar üzerinde bilhassa yazın her çeşit tekerlekli vesaitin emniyet ve süratle hareketlerini temin gibi en ilerde gelen bir ihtiyacı istihdaf ettiği görülecektir. Köprülerin yüklü kamyonlara karşı tahammül hudutlarını artırmak bilhassa gözetilmektedir” (Yeni Yurd Van, 5.10.1939: 1).

Bu dönem yol yapımından ziyade okul, hastane, karakol gibi ihtiyaç duyulan kurumsal binaların yapımına ağırlık verilmiştir. “Merkezde beş sınıflı bir ilkokul yapılmaktadır. Şehrin mütekâsif bir noktasında kurulan bu ilkokul yavrularımızı bilhassa kışın uzaklara kadar gitmekten ve yorulmaktan kurtarmayı amaçlamaktadır.

Memleket hastanesinde yapılan ek bina da nihayete erdirilmiştir. Bu yeni ek bina ile hastanemiz herhalde dünkünden çok farklı olarak çalışmaya imkân bulacaktır. Bununla beraber yapılanları ihtiyaca nispetle kâfi görmek mümkün değildir. Bilhassa sıhhat meselesinin ehemmiyetini gözeterek bu büyük davaya yetkili bir şekilde cevap verecek en yakın devlet hastanesinin Diyarbakır'da olduğunu düşünürsek yol irtibatı bozuk ve kışı uzun olan Van'da bütün tesisatı ile modern bir hastaneye olan ihtiyaç vüsat ile kendini gösterecektir.

Üzerinde duracağımız diğer mühim bir noktada hapishanenin tamir edilmiş olmasıdır. Yine merkezde baytar dairesine bağlı olmak üzere bir de laboratuvar binası

meydana getirilmiştir. Daha kuvvet ve salâhiyetle çalışmak fırsatını bulacak olan baytar müdüriyetimiz hesabına bu hadiseyi önemli görmekteyiz.

Başkale hükümet binası ile Özalp hükümet binasının üçüncü kısımları yapılmaktadır. Özalp'ın yeni merkezi olan Kalkarlı'da aynı zamanda dört sınıflı bir de ilkokul yapılmaktadır. Bu bina bitmek üzeredir. Diğer taraftan yine hususi muhasebe bütçesine ait olmak üzere Başkale ve Gürpınar'da geçen seneden noksan kalan ilkokul binaları da bu sene sona erdirilecektir. Umumi devlet bütçesinden bu sene içinde Çatak'ta ve Gürpınar'da birer ambar binası yapılmıştır.

Vilayetin yeni ilkokul binaları merkezde beş sınıflı bir, Başkale'de beş sınıflı bir, Gürpınar'da beş sınıflı bir, Havasor'da üç sınıflı bir, İskele'de beş sınıflı bir, Muradiye'de beş sınıflı bir, Kalkarlı'da beş sınıflı bir ve yine Özalp'ın muhtelif yerlerinde dokuz öğretmen okulu olmak üzere on altıya çıkmaktadır. Ayrıca on sekiz öğretmen okulu da aynı tipte olarak yapılmaktadır. Öğretmen kadrosu ve tedris malzemesi de temin edildikten sonra bu neticenin vilayetimiz için büyük bir kültür varlığı teşkil edeceği muhakkaktır.

Yine umumi devlet bütçesi ile yapılmakta olan bir seri jandarma karakol binalarını da vilayetin imar faaliyeti içinde görmek mümkündür. Devlet varlığının canlı timsali olan karakollarımızın yeni binalara kavuşması Cumhuriyet idaresinin ayrı bir vasfıdır. Vilayetin muhtelif noktalarına serpilen aynı tipteki bu yeni karakol binalarımızın mühim bir hizmeti de Cumhuriyet'in ileri vasıflarından olan yenilik, yapıcılık fikirlerini köy muhitlerine kadar ulaştırması olacaktır” (Rıza İşıpek, Yeni Yurd Van, 9.10.1939: 1).

Yeni Yurd Van gazetesinde, 1941'de yapımına başlanacağı duyurulan Elazığ-Van-İran demiryolu hattının önemli bir kısmının tamamlandığı haberini ancak 1946'da görmekteyiz. “Elazığ'dan Van'a doğru inşasına devam edilmekte olan demiryolu hattının Polo'ya kadar olan 200 kilo metresi inşa edilmiş ve yalnız ray kısmı kalmıştır. Karabük demir fabrikalarından temin edilen raylarla bu işin de ikmal edildiğini ve bu suretle ilk sefer trenin Polo'ya vardığı öğrenilmiştir. Bu suretle Elazığ-Polo hattı işletmeğe açılmıştır. Bunu takip eden ikinci 80 kilometrelik güzergâhın yapımına da hummalı bir şekilde devam edilmektedir. Bu kısım yolun en zor kısmını teşkil etmektedir. Geçit temini için yarmalar ve köprüler yapılmaktadır” (Yeni Yurd Van, 4.6.1946: 1).

3.9. Spor Haberleri

Gazetede ki spor haberlerine baktığımızda çoğunlukla, Van Spor ve çevre illerin takımlarının kendi aralarında oynadığı futbol maçları hakkında haberler görmekteyiz. Bu haberlerde maçın galibinin hangi takım olduğu, nasıl futbol oynandığı ile alakalı haberler okuyucuya sunulmuştur. Gazetede maçlar hakkında yorum niteliği taşıyan yazılara da rastlamak mümkündür. Futbolun yanı sıra at yarışları, bisiklet ve yüzme yarışları, atletizm koşuları ile ilgili haberler de yer almıştır. Van Halkevi'nin spor çalışmaları kentteki spor faaliyetlerinin merkezini oluşturmaktadır. Vilayet spor kulüpleri zaman zaman halkevi ile temas halinde çalışmalar yürütmektedir. İktidarın spor çalışmalarına yurt genelinde, halkın birliği ve beraberliği hususunda büyük bir etken olarak önem vermesi Van için de geçerlidir. Kentte özellikle mevsim şartlarına ve fiziki şartlara göre şekillenen spor faaliyetleri halk arasında birlik ve beraberlik duygularının pekişmesinde etkili olmuştur.

Gazetede yer alan spor haberlerine geçmeden önce dönemin Van Spor Asbaşkanı Resul Uğurlu ile yapılan ve Yeni Yurd Van gazetesinde yayınlanan, bir röportajdan bahsetmenin yerinde olacağı kanısındayız. Bu röportaj Van'da spor faaliyetlerinin ne zaman başladığının, nasıl geliştiğinin saptanması ve Van'da o dönemlerde hangi spor dallarının faal olduğu hakkında bilgiler vermesi bakımından önem taşımaktadır. *"Kulübümüzde en çok faaliyet gösteren futbol, bisiklet, atletizm kollarıdır. Denizcilik şubesinde bir motor, iki kotra temin ettik. Boks ve güreş malzemesi tamamlanmıştır. Sporcularımız bina vaziyeti müsait olmadığı için salon sporları yapamıyorlar.*

"...Van'da spor 6 Temmuz 1931 tarihinde (Van idman yurdunun) tesisi ile başlamış bulunuyor. Hatta o senelerde teşkil edilen kuvvetli bir futbol takımımız Maarif Müdürümüz Mustafa Noyan'ın idaresinde Diyarbakır'a gitmiş orada bölge şampiyonluğu maçında takımımız 2-0 Elazığ'a mağlup olmuş ise de atletlerimiz ikinciliği kazanmış ve böylece iyi bir varlık göstermişlerdir. 1936 senesinde idman yurdunun ismi Van Gölü Spor olmuş ise de göl civarında teessüs etmiş birçok kulüplerin isimleri ile benzerliği olmasından 1938 senesinde Van Spor ismini almıştır.

1931'den 1938'e kadar bazı spor hareketleri olmuş ise de kayda değer bir kıymeti olmamıştır. Bölgemiz hakiki faaliyetine 1938'den itibaren başlamış bulunuyor. 1938 senesinde karşılaşma takvimi gereğince lig maçını Van'da yapmaya gelen Muş takımına takımımız 4-1 galip gelmiş ve aynı sene Bitlis'te Van Gölü işletme idaresinden aldıkları iyi oyuncularla takviye edilmiş Bitlis takımı ile 4-4 berabere kalmış ve Erciş ekibine karşı 1-0 galip gelmiş ve bu sene Hakkâri vilayeti ile yapılan maçta takımımız 3-1 muvaffak olmuştur” (Ahmet Kuralkan, Yeni Yurd Van, 14.12.1939: 1-4).

Spor haberlerinden ilki bütün spor teşkilatının CHP himayesine alındığı ve vilayetlerdeki spor teşekküllerinin valiler idaresine verildiği haberidir. “Birkaç gün önce sözü geçen bu karar vilayetimize de tebliğ edilmiş olduğundan Sayın Vali Süheyp Karafakıoğlu ildeki Van Gölü Spor Kulübü idare heyeti ile valilikte özel bir toplantı yapmışlardır. Toplantıda Spor Kulübü'nün bugüne kadar devam eden faaliyeti ile hâlihazırdaki maddi ve manevi durumu üzerinde incelemelere girişen vali bu mevzuda topladığı izahatla yeniden alınacak tedbirler ile mevcut sönük durumun ortadan kaldırılması konusuna değinmiş sonra da yeni çalışma planının hazırlanacağını ilave ederek ilk toplantıya son vermiştir (Yeni Yurd Van, 28.8.1937: 1).

Van'da yıllardan beri ihmal edilen at koşuları dün yapılan sonbahar at koşuları ile yeniden hayat bulmuştur. Koşulara saat 14'te başlanmıştır. Birinci koşu 100 metre mesafede tay koşusu idi. Koşuya 9 tay iştirak etti. Birinciliği Vanlı Yakup'un Ferhan isimli tayı kazanmış ve 110 lira mükâfat almıştır. İkinci koşu 2000 metre mesafede teşvik koşusu olup bu koşuya 14 at iştirak etmiş ve birinciliği tımarlı Refik Karatekin'in Mebruk isimli atı kazanmış ve 150 lira mükâfat almıştır. Üçüncü koşu 3000 metre mesafede mukavemet koşusu olup tımarlı Süleyman Usta'nın Mecami birinci gelmiş ve 200 liralık mükâfatı almıştır” (Yeni Yurd Van, 2.10.1939: 1).

Gazetede yer alan bir başka spor haberi ise 23 Mart Pazar günü düzenlenen İnönü Büyük Kır Koşusu haberidir. İnönü büyük kır koşusu 23 Mart Pazar günü yapılmıştır. 6 kilometre gibi uzun bir mesafede yapılmış olan bu mukavemet koşusu halk üzerinde derin bir alaka uyandırmış koşu saati olan saat 15'de belediyenin önü 100'ü aşkın bir seyirci kitlesi ile dolmuştur.

“Havanın soğuk ve yerlerin çamurlu olması koşucuların hakiki mukavemet derecelerine tespite imkân bırakmayacak derecede fena olmasına rağmen atletlerimiz, antrenmansız olarak yaptıkları koşuda hakikaten istikbal için pek ümit verici olduklarını ispat etmiş bulundular. Koşu saat tam 15’de belediye önünde vali ve tertip olunan hakem heyetinin huzurunda halkevi bandosu tarafından çalınan bir marşla başlamış ve halk, koşucuları heyecan ve dikkat içinde takip etmiştir. Belediye önünden yeni yolu takiben İskeleyle doğru dere ile iltisak noktasına kadar gidip gelme suretiyle devam eden koşu çok hararetle anlar ve heyecanlı dakikalar yaratmıştır. Bu koşulara 34 atlet iştirak etmiştir.

Koşu neticesinde 6 km’yi 25,5 dk. da kat etmek suretiyle Şemseddin Çağlı birinciliği, 26 dk. da Ahmet Kazım ikinciliği kazanmışlardır. Koşuları müteakip atletlere muhtelif mükâfatlar ve hediyeler tevzi edilmiştir. Bir teşvik mahiyetinde yapılan bu koşular, bize Van gençliğinin atletizmde ümit vermekte olduklarını ve muayyen bir program dâhilinde antrenman yapmak suretiyle çalıştırıldıkları takdirde iyi neticeler alacaklarını ve büyük rekor temin edebileceklerini göstermektedir. Sporcularımızı geçen koşudaki muvaffakiyetlerinden dolayı tebrik ederiz” (Yeni Yurd Van, 28.3.1941: 2).

Gazetenin önemli gördüğü ve manşetten verdiği bir diğer spor haberinin, Bitlis Halkevi sporcuları ile Van sporcuları arasında 14 Temmuz’ da saat 17.30’da Toprakkale spor sahasında oynanan futbol maçının olduğu görülmektedir. Gazete maçın çok heyecanlı geçtiğini ve Bitlis’in 3-2 Van’a galip geldiğini aktarmıştır (Yeni Yurd Van, 14.7.1942: 1-2).

4. SONUÇ

Türkiye’de basın Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Osmanlı fikir yaşamının gelişmesinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Gerek ulusal basın gerek yerel basın kamuoyu oluşturma açısından ve siyasal yaşamda toplumsal dinamikleri yönlendirmede büyük rol üstlenmiştir.

Yerel Basın’ın gelişimi 1864’te yerel yönetimlerle ilgili düzenleme çerçevesinde “Eyalet Sistemi”nin kaldırılıp yerine “Vilayet Sistemi”nin getirilmesiyle başlamıştır. Bu uygulama sonucu Osmanlı Devleti’nin İstanbul dışındaki yörelerinde vilayet gazeteleri yayınlanma yoluna gidilmiştir. Van’da ise ilk olarak 1899’da bir vilayet gazetesi çıkarılmıştır. Cumhuriyet’in ilanından günümüze kadar artarak devam eden basın faaliyetleri gerek Van gerek çevre iller ve bölge halkının hem haber alma ihtiyaçlarına cevap verme bakımından, hem seslerini daha hızlı bir şekilde duyurarak kamuoyu oluşturma açısından ön ayak olmuştur.

Çalışmamızda incelediğimiz Yeni Yurd Van gazetesi yayınlandığı dönem itibariyle (1937-1948) yalnızca Van’ın ve bölgenin siyasi, sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmelerini değil ulusal ve uluslararası haberleri de okuyucuyla paylaşmıştır. Gazete dünyadaki ve ülke gündemindeki haberleri çeşitli yayın kanalları yoluyla dönemin zorluklarına rağmen okuyucusuna ulaştırmaya çalışmıştır.

Gazete, 1937-1948 arasında ülke ve dünyadaki güncel duruma, II. Dünya Savaşı’nın sıcak gelişmelerine, etkilerine, Türkiye’nin savaş karşısında izlemiş olduğu politikalara ve ülke içinde alınan tedbirlere geniş ölçüde yer vermiştir.

Yeni Yurd Van gazetesinin yayınlarına bakıldığında Van’daki güncel sorunları ele alarak kentlin geliştirilmesi, eksikliklerin giderilmesi yolunda kamuoyu oluşmasında Van adına yerel basının sorumluluğunu ve işlevselliğini yerine getirmeye çalışan bir gazetecilik sergilendiğini görmekteyiz. Özellikle belediye ile ilgili elektrik, su, temizlik vb. ihtiyaçların giderilmesi konularında eleştirel ve tavsiye niteliğindeki yazılarla konuları sık sık sayfalarına taşıyarak gündemde tutmaya çalışmıştır. Gazete sadece Van ilinin değil çevre illerin sorunlarına ve haberlerine de yer vererek adeta bir bölge gazetesi rolünü üstlenmiştir.

Daha öncede değindiğimiz gibi başlangıçta halkevlerinin Van'daki yayın kolu olarak faaliyet gösteren gazetede, CHP'nin bir kültür kolu olan halkevlerinin kültürel ve ideolojik amaç ve işlevlerine yönelik yazı ve haberler öne çıkmaktadır. Gazetenin toplumu yönlendirmek ve toplumsal birlik sağlamak eğiliminde olduğu görülmektedir. Kültürel ve sanatsal çalışmalara da önem veren gazete, Van'da ve yurt genelinde halkevlerinin düzenlemiş olduğu her türlü sanat ve spor faaliyetlerinden okuyucuyu haberdar etmiştir. Van Halkevi ile teması çok yoğun olan gazetenin haberleri ve köşe yazıları da zaman zaman halkevi faaliyetleri çerçevesinde şekillenmiştir. Özellikle Van ve ilçelerindeki halkevi çalışmaları, halkın katılımı gibi doğrudan kamuoyunu ilgilendiren her türlü faaliyet gazeteye konu olmuştur.

1948'e kadar "Yeni Yurd Van" adıyla yayınlanan gazete bu tarihten itibaren "Vansesi" adıyla çıkmaya başlamış ve günümüzde de aynı isimle yayın hayatına devam etmektedir. Birçok gazete gibi politik atmosfere göre yayınlarına yön veren gazetenin, yeni adıyla birlikte özellikle 1950'den sonra siyasal anlamda DP iktidarına eğilim göstermeye başlayarak yayınlarını bambaşka bir içerikte sürdürdüğü görülmektedir. Ülke siyasetindeki farklı seyir, gazetenin yayın politikasına da sirayet etmiştir.

Gazetenin çıkmaya başladığı tarih olan 1937'de birçok kentte bir yerel gazetenin olmaması bu konuda Yeni Yurd Van gazetesinin varlığının, Van ve bölgeye hatırı sayılır bir değer kazandırdığı muhakkaktır. Bununla beraber gazetenin yayınladığı dönem hakkında bize birçok alanda yansıttığı bilgiler, kent tarihi hakkında siyasal, sosyal, ekonomik ve birçok bakımdan fikir edinmemizi sağlamakla beraber günümüz tarih çalışmaları açısından da gerek yerel basın gerek Van ve bölge tarihi açısından önemli kaynak niteliği de taşımaktadır.

EKLER

EK 1: Yeni Yurd Van gazetesinin 21 Temmuz 1937 tarihli ilk sayısı.

ve İdare
eri Direktör
Kurucusu
İhsan Yazman
um Nesriyat
Müdürü
Emil Koçbay
ARE YENİ
YENİ YURD
TABAKASI
Kültür Mesaiyet
Kabin: 221
R GÜN ÇIKAR
TL « 2 »

YEVMI = YURDCU = HABERCI
Siyasi Halk ve Memleket Gazetesi

ABONE
YILLIĞI 3 LIRA
LAN
SANTİMİ ELLİ KURUS
Basıldığı Yer VAN
Yeni Yurd Matbaası
TELEFON 332

Çarşamba
8
ŞUBAT
1939
SAYI
« 197 »

SAYISI BİR KURUŞTUR

Yeni Yurd yevmi Yoluna Yörürken

Yeni Yurd — İlk çıkış ve kuruluş durağı olan Diyarbakır on beş Nisan 1936 da Şarkın ilk gündeli Gazetesi ve Tür penin en ucuz Halk ve Memleket Gazetesi Olmayi Yol edin

Yeni Yurd — Vana Naklinden sonra her fırsatta gündelik imya çalışmışsada bir çok Maniller ve mahrumiyetler Hede ne bu güne kadar engel olmuştur .

Yeni Yurd — Bu gün Nesriyatın gündeliğe Çevirmekle bu Engellerden-kurtulmuş Değildir . Kilo Metre Murabbama üç Nufus isabet eden maddi manevi bir çok meslek mahrumiyetleri içinde Başlayan bu yenilik yalnız onun eskidenberi yol ve Hedef edindiği Tüke-mez bir Azim eser-dir .

Yeni Yurd — Nesriyatını gü-delige çevireceğini şimdiye kadar duyurmadı bunun sebebi geçen yıl duyurmasına rağmen muvaffak Olamaması teesürüdür . Ancak yazın Haftada üç Kişin iki defa ve on beş gün gibi bir tehlike elimize geleli pos ta nakliyatın Haftada bire Endirmesi bir memleket kaygusu hırsle bizi Aışkın olduğumuz Zarar ve mahrumiyetlere bir kat fazlasile göküs germiğe mecbur etmiştir .

Yeni Yurd — Bu tahammül ve atılganlığımızda bize herılan gi bir şekilde bir müzaheret himaye gösterildiğine Zahip olan lar kanallarını düzetmelidirler . Biz yalnız bir meslek açka bir Yurddaş kaygu ve arzusu ile Yörürmekte ve onların mukabil ta tum ve yolunza hız veren sevgilerile teselli bulup Yaşamakta yız .

Yeni Yurd — Dar bir Radyonun çeşitli Müşküllerile Yoğ - rulmuş bir eser olarak her gün biraz daha ilerleme ve büyü - meye çalışacağı gibi çalıştığı muntıkana Dar okuyucuları Çer - mesinde günün devrimcilik ve Devletçiliğin Cumhuriyetin , liz ve ışıklarında Yılmadan , Yanılmadan daha canlı ve Verim li bir bağ ve Nikbinlikle öteden beri devam eden yol ve yörü nüşünü bu suretle biraz daha Sıklaştırmış ve Hızlandırmış ola caktır .

M. İhsan Yazman

İntihap Hazırlığı

Yakında başlayacak olan Saylav Seçimi için Yurdun her tarafında olduğu gibi İlimizde İntihap hazırlıklarına başlanmıştır .

Son Haberler

Ankara 6 (A . A .) — Sovyet Ma - car Sovyet Rusya Macaristanla olan siya si münasebetini kesmiştir .

Macaristan'daki Macar Elçisi ve Elçilik Memurları bu gün hareket etmişlerdir .

İspanyada Frankist kuvvetleri Barselona aldıktan sonra Katalonya Cephe - sindeki ileri harekete devam ederek bu muntıkana işgalini tamamlamak üzere - dir . Bu cephe'deki Cumhuriyetçi kuvvet ler ellerindeki silâhları Fransız memurla rına teslim etmek suretile Hududu geç - mekte Fransız topraklarına alınmakta - dırlar .

İspanya Cumhuriyetçi Paris'e gitmiş tir . Cumhuriyetçi Hükümet Merkezi Merkez Muntıkasına nakil edilmiştir .

Diğer taraftan Fransız Devlet adam - larından biri Franko ile görüşmek üzere Burgosa gitmiş ve orada temaslara başla mıştır .

Filistin meselesini görüşecek olan kon ferans bu gün Londrada toplanmıştır .

Bayram

Geçen Bayramda olduğu gibi bu Bay ramda Şehirde tam bir düzenlik ve sami miyet havası içinde geçmiştir . Bayramda Şehirde hiç bir Zabita vakası olmamıştır .

EK 2: Yeni Yurd Van gazetesinin 197. sayıdan itibaren günlük olarak çıkacağına dair yayınlanan 8 Şubat 1939 tarihli duyuru yazısı.

Koşun , koşun ..

CUMHURİYET MEKTEPLİLER PAZARI

Size her istediğinizi en müsait şartlarla verecektir

Onun bir müşterisi bakınız ne diyor :

Albümler kalmasın boş
Şiir, neşeyle serhoş
Olduğumuz demleri
Çevirin, gelsin geri ..
Resim, ahenk, renk, şiir
Ömrün rüyasında bir
Tatlı sabah gibidir :
Yaşamak aşkı verir ...
Uğrarsa bir yolunuz
—şuna emin olunuz —

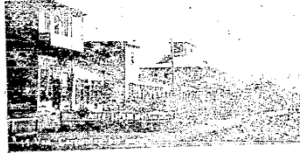
Kitapçı kardeşlere
Resim, Flim, manzara,
Defter, kalem saatlar,
Çeşit renkli kâhatlar,
Kitap, roman, hikâye.
Bardak, fincan, emaye
Malzemenin hepsini
Hemde en iyisini
Orda bulacaksınız
Memnun olacaksınız ..

Ucuz, metin satışta
Bu sene içte, dışta.
Hiç bir yıl, hiç bir zaman
Böyle satışları van
Görmemiştir yıllardır ;
Deuemek bedavadır ..
Vanın ne kadar şirin
Güzel, manalı, derin
Köyü, gölü bağları
Sevda saklı bağları

Varsa .. hapsi orda
Ucuz satıyordı da ..

Bir karta bin manzara
Bakıp ta arasra
Anarak geçmiş günü
Yadedersiniz dünü .
İnsanı yaşatırlar :
Yaşanmış hatıralar
Yaşanan hatıralar ..

Her çeşit levazımı kırtasiye , ilmi, edebî kitaplarla her nevi Mecmualar , romanlar hikâyeler

Fotoğraf makinaları , Kartları ve teferrüatı, en yeni gramofon plakları iğneleri elektrik abajörleri

İşarpinler , Terlikler , Lastikler, Çizmeler, ipek ve keten çorapla nerserize üzerine tek ve tekim fanillalar, fautazi her çeşit çoraplar, envai çeşit ipek merdiller , kuvaçlar, tisor ve çeşit ipek merdiller , yazı makinaları telefon ve malzemeleri

**Daha aklınıza gelen
her cins
eşya ve levazımı
ancak;**

Van'da İlyas kitapçı Cumhuriyet mektepliler pazarında
bulabilirsiniz

Her çeşit isteğiniz en kısa bir zamanda tenin edilir . Fariçten veki olacak siparişler kabul olunarak derhal gönderilir .

**Her siparişinizi vanın
bu biricik ticarethane
sine yapınız**

EK 3: Yeni Yurd Van gazetesinin sahiplerinden İlyas Kitapçı'ya ait olan Cumhuriyet mektepliler pazarının reklamının yer aldığı 2 Nisan 1940 tarihli nüsha.

İlan

Van Doğum ve Çocuk Bakım Evi Baş Hekimliğinden

Erkek Cinsi	Miktar		Erkek Cinsi	Miktar	
	Kilo	Gram		Kilo	Gram
Ağaç Öküzü	4000	—	—	—	—
Bula yığı	150	—	—	—	—
Yerli Şeker	100	—	—	—	—
Nohut	30	—	—	—	—
Kuru Fasulye	300	—	—	—	—
Yulaf	100	—	—	—	—
Gar Yabı	150	—	—	—	—
Soğ	1500	—	—	—	—
Yagurt	200	—	—	—	—
Birinci Nesi Etiket	3000	—	—	—	—
Bİ (Kayan)	1500	—	—	—	—

Van Doğum ve Çocuk Bakım Evi Baş Hekimliğinden...
 1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

İlan

Van P.T.T. Müdürlüğünden

1 - Yemlikler (Omuz...)
 2 - Iskemleler (Omuz...)
 3 - Iskemleler (Omuz...)
 4 - Iskemleler (Omuz...)

EK 4: Yeni Yurd Van gazetesinde yer alan resmi ilanlardan bir örnek.

EK 5: Yeni Yurd Van gazetesinde yer alan çeşitli köşe yazılarından örneklerin yer aldığı 28 Şubat 1941 tarihli 390. sayı.

YUNUS

Koşun , koşun ..

CUMHURİYET MEKTEPLİLER PAZARI

Size her istediğinizi en müsali şartlarla verecekdir

Onun bir müşterisi bakınız ne diyor :

Almanya kalemli kitabı	Kitaplar, harfler	Kitaplar, müzik	Yanık - Eski
Sıra meşale ve silâs	Român, Fikrî eserler	Hiçbir şey de	Vanı ziyaret etme
Ölçüme defteri	Dünya, köyün yazmaları	Hiçbir şey de	Başka da meşale
Cevapın güzel geri	Çocuk yazarları kitapları	Beşerîyatın van	Bu köyün bir meşale
Resmî shekîl renk	Kitap, roman, hikaye	Gözetiminde yazarları	Amanal, güzel gün
Özellik saygıları	İlahî, felsefî eserler	Özellik, müzik, deyim	Yadınıza dön
Teknik saygıları	Matematik kitapları	Özellik, müzik, deyim	İnanç saygıları
Yazmağı okuyun	Özellik, müzik, deyim	Özellik, müzik, deyim	Yazmağı kitapları
Üçgen bir yanları	Özellik, müzik, deyim	Özellik, müzik, deyim	Yazmağı kitapları
günün emir olmasın	Özellik, müzik, deyim	Özellik, müzik, deyim	Yazmağı kitapları

Her çeşit levazım, kıyafet, ayakkabı, elbise, aksesuar, çanta, kasa, defter, kalem, mürekkep, baskı, makine, fotoğraf makinaları, kameralar ve telefondaki en yeni grupları en plâkaları, teğmeler, elektronik abajajları

Daha aklınıza gelecek her eîns eşya ve levazımı ancak;

Van'da İlyas Kitepet Cumhuriyet mektepliler pazarında

Her siparişinizi vanın bu biricik ticarethane sine yapınız

YUNUS

YENİ YURD

GÜNBAŞI GİTMİYEN İLK MİLLÎ GAZETESİ

Her Gün Çıkan, gerçek haberleri, özet haberleri, ilham kaynağıdır.

(Cemaatî Cemaatîler Der. Basın Şubesi)

5.000 — 2.000

2 Nisan 1940 Salı günü Van'ın büyük gününü yaşadı

Bu büyük kurtuluş gününde Vanlılar coşgun tezahürler içinde milli bayramlarını kutluladılar

Bugünün refah ve saadetini yaratanlara karşı bütün vanlılar minnet ve şükranlarını sundular ..

Kahramanlar gıremek

En büyük kurtuluş gününde Vanlılar coşgun tezahürler içinde milli bayramlarını kutluladılar. Bu büyük gününde Vanlılar minnet ve şükranlarını sundular. Bugünün refah ve saadetini yaratanlara karşı bütün vanlılar minnet ve şükranlarını sundular. Kahramanlar gıremek.

EK 6: Yeni Yurd Van gazetesinin Van'ın kurtuluşunun 22. yıl dönümü ile ilgili haberinin yer aldığı 5 Nisan 1940 tarihli 254. sayısı.

EK 7: Yeni Yurd Van gazetesinin Cumhuriyet'in 17. Yıldönümü ile ilgili haberinin yer aldığı 25 Birinci Teşrin (Ekim) 1940 tarihli 323. sayısı.

Halkevimizin Erçek Gezisi Köylü ile vakubulan bu yakın temasla çok mütehasşis etmiştir

Halkevimizin Erçek gezisi...

Halkevimizin Erçek gezisi... köylü ile vakubulan bu yakın temasla çok mütehasşis etmiştir. Halkevi üyeleri, köylüleri ziyaret etmişlerdir. Köylülerin sorunlarını öğrenmişlerdir. Köylülerin ihtiyaçlarını öğrenmişlerdir. Köylülerin problemlerini öğrenmişlerdir. Köylülerin problemlerini öğrenmişlerdir.

DİZİMİZDEKİLER NİSRET ERATİ VAR MI?

Nisret Eratî, bir sanatçıdır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır.

Y. Kuvveti... sanatçıların eserleri, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır.

Dereler

Dereler, bir sanatçıdır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır.

VEFASIZ SEVGİLİCİ

Vefasız sevgililer, bir sanatçıdır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır.

BİZİM EMRAH

Bizim emrah, bir sanatçıdır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır.

Bir Siire

Bir siire, bir sanatçıdır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır.

MALİYE MUFETTİHLERİ GİTİLER

Malîye mufettişleri, bir sanatçıdır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır.

Resim sergisi kapandı

Resim sergisi, bir sanatçıdır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır.

Okuyucularımıza

Okuyucularımıza, bir sanatçıdır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır. Onun sanatı, halkın sevgisini kazanmıştır.

Advertisement for 'Yeni Yurd' newspaper, including subscription information and contact details.

EK 8: Yeni Yurd Van gazetesinin Van Halkevi'nin yaptığı Erçek gezisi ile ilgili haberin yer aldığı 2 Ağustos 1940 tarihli nüshası.

VANSESİ

Yıl: 1 — Sayı: 1

GÜNLÜK SİYASAL TARAFSIZ GAZETE 1 Temmuz 1948 Perşembe

SAYISI: 5 Kuruştur.

Bu gazeteyi niçin çıkarıyorum?

Yeni yurt gazetesi tatil edilip bu gazeteyi çıkarırken, önceki aramı aydınlatma noktasından faydalı bulduğum bazı noktaları açıklamak istiyorum.

1337 yılındanberi, memleketin kültürel ihtiyaçlarını cevaplandırmak ve bu sahada mümkün olan en üst düzeyde çalışmak üzere çalışmaktayım. Bu hayata atıldığım gün, tek başıma, bu işin kültürel seviyesinin gelişmesine hizmet edecek olan ve bunu temin için gerekli okuma vasıtalarının buraya getirilip satılmasını sağlamak işi baltanmıştı. Dünyada ve memleket içinde cereyan eden hadise ve olayları ve haberleri ilgilendiren halkına da duyurmak üzere İstanbul gazetelerinin yayınladığı üzere aldım ve burada okunmalarını sağladım.

Daha sonra, atılmakta bulunan ilkokulların kitap ihtiyacalarını temin maksadıyla okul kitapları celp ederek, lik ve misli yayıncularını büyük sınavı ve meşguliyetlerden kurtarmaya yolumdaki hizmetlere seve seve ifa ettim. Okul kitapları ihtiyacını karşılamak her zaman halkın okuma ihtiyaç ve zevkini düşünerek buntarı cevaplandırmak üzere de her konuda kitapları ihtiva eden bir kütüphane vücude getirdim.

Okuyucuların takdir ederler ki, bu ilde bu iş üzerinde ilk teşebbüslerde bulunan bir şahısın, büyük fedakârlıklara katlanması pek tabiidir. Ben, her türlü fedakârlık ve fersagatın çekimiyim. Maddî manevî duçar bulduğum güçlükleri yoluma seve seve ifa etmiş bulduğuma kendim.

On altı yıl devam eden bu mesaim, beni daha geniş ölçüde iş yapmaya teşvik etti. Hemşehrilerimin de güven ve yardımlarına güvenerek şehrimizde bir matbaa kurmaya düşündüm. Tasarladığım bu işi, kovmeden ifa çıkaracağım bir anda, bir

Bugün Deniz Bayramı Kutlanacak

Bütün sahil bölgelerimizde denizcilerimiz neşe ve sevinç içinde bayram yapacaklar
Türk sularında Türk hakimiyetinin tesisi ve kabotaj hakkının Türk bayrağına geçişi bugün tesit ediliyor

Geçen deniz bayramlarında bir gezinti motoru

Birinci cihan harbinin acı sonuçlarından biri de Türk karasularında ve sahillerinde ticaret ve seyrüsefer haklarının yal-

lanca unsurlar eline geçmesiydi. Memleketimizin iktisadî ve mali bünge sine hakim olan gaban (Sonu sayfa 2 d.)

Bu gazeteyi çıkarırken

Bu gazeteyi, memleketi daha verimli ve faydalı yapmak, halkın, gazeteden beklediğini verebilmek, okuyucuların selim duygular ve bilgilerini beslemek, haber ve havadisleri esaslı, doğru ve vaktinde okuyuculara arz ederek onların isteklerini cevaplandırmak için çıkartıyorum.

Bu gazeteyi; mahlin fikir seviyesinde yenilikler ve gelişmeler temin etmek, sosyal hayatımızın icaplarına göre yazılar yazarak bu sahada faydalı olmaya çalışmak, mahlin iltisatî bünyesinde görülen kalkınma istidatını olgunlaştırmak düşüncesiyle nesrediyoruz.

Bu gazeteyi, iç ve dış siyaset cereyanları tamamıyla tarafsız bir durumda bulunarak bütün gerçeklere umumi efkâra aksettirmek ve bu konuda tahkikatlar yaparak en doğru yolda objektif görüşlerle gerçekleri aydınlatmak üzere neşir sahastına koyuyoruz.

(Sonu Sayfa 4 de)

Elektrik işi

Yeni keşifler yapması ve geniş bir tesisat kurulumu ihtimali var

Şehrimiz elektrik işi ile Belediyemiz meşgul bulunmaktadır. Yeni yapılan binalarda alınmış olan makinelerin montajı bitirilmiş ise de, bu mevkiin şehirlik noktası nazaran muvafık

Malatyalının matbaa tesisiyle birlikte Van'a geleceğini haber aldım. Gerçekten bu zat, bir müddet sonra geldi ve malbassını kurmak hususunda da teşebbüse geç-

bulunmadığı yolunda bazı rivayetler yapılmaktadır. Bayındırlık bakanlığı, Belediyenin yaptığı dış tesisat projelerini uygun bulmamış ve bunun daha fenaî ve geniş ölçüde düşünülmesini bir başkası tarafından tahakkuk ettirilmesi hususunda memnuniyetle karşıladım ve bunda iltisat için bir fayda umdum. (Sonu sayfa 2 de)

Mükümet konasının inşaatı durduruldu mu?

Söylenildiğine göre, doğu illerinde yapılmakta olan hükümet konakları inşaatının emdilik durdurulması hususunda Bayındırlık Bakanlığı bir karar almış bulunmakta, (Sonu sayfa 2 de)

BİRKAÇ SÖZ:

Canı sıkıldıkça...

Bugün, deniz bayramıdır. Lozan sulh zaferine, dünyaya istikbalini, hürriyetini ve birliğini tanıtan Türk milletinin, yeni Türk devletinin millî hudutları içindeki serbest hareketinin tasdikini, İnönü tarafından sağlanmıştır.

Kara sularımızda serbest hareket etmemizin temeli de Lozan'da atılmıştır. 1936 da tamamlanmıştır. (Sonu sayfa 4 de)

EK 9: Yeni Yurd Van gazetesinin isminin değiştirilmesinden sonra çıkan Vansesi gazetesinin 1 Temmuz 1948 tarihli ilk sayısı.

5. KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Gazeteler

Vansesi Gazetesi.

Yeni Yurd Van Gazetesi.

Araştırma Eserler

BERKES, Niyazi (2012). *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ÇAVDAR, Tefik (1999). *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, Ankara: İmge Yayınları.

ÇUFALI, Mustafa (2012). *Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. DÖNEM (1946-1950)*, III, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

ER, Turgut (2003). *Türkiye’de Basın Yayın ve Tanıtma*, Ankara: Ümit Yayıncılık.

ERDOĞAN, İrfan (2007). *Türkiye’de Gazetecilik ve Bilim İletişimi Yapısal Özellikler Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Ankara: G. Ü. İletişim Araştırmaları Merkezi, Pozitif Matbaacılık.

ERGÜN, Mustafa (1982). *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara: Atatürk Üniversitesi Basımevi.

GİRGİN, Atilla (2001). *Türk Basın Tarihi’nde Yerel Gazetecilik*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

HAYTA, Necdet (2002). *Tasvir-i Efkâr Gazetesi (1278/1862-1286/1869)*, Ankara: TTK.

İNÜĞUR, M. Nuri (1993). *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul: Der Yayınları.

İSKİT, Server R. (1939). *Türkiye’de Neşriyat Hareketleri Tarihine Bir Bakış*, İstanbul: Devlet Basımevi.

KAYAÇELEBİ, Kaya (1990). *Doğu’nun Yıldızı Van*, İstanbul: Zafer Matbaası.

KOLOĞLU, Orhan (1992). *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın*, İstanbul: İletişim Yayınları.

KÖKTENER, Aysun (2005). *Bir Gazetenin Tarihi: Cumhuriyet*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ÖYMEN, Onur (2014). *Bir Propaganda Silahı Olarak Basın*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÖZKAYA, Yücel (2001). *Milli Mücadele’de Atatürk ve Basın I*, Çağdaş Yayıncılık.

ÖZTOPRAK, İzzet (1989). *Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele*, Ankara: TTK.

SÖZERİ, Ceren (2015). *Türkiye’de Medya-İktidar İlişkileri Sorunlar ve Öneriler*, İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları.

ŞAPOLYO, Enver Benhan (1971). *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın*, Ankara: Güven Matbaası.

TETİK Ahmet, GÜRLER Melike, AKSU Çiğdem (Editörler). (2008). *Ermeni Komitelerinin Amaçları ve Eylemleri (Meşrutiyet’in İlanından Önce ve Sonra)* Ankara: Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

TOPUZ, Hıfzı (1973). *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

TÜRK BASINININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ, (2008). Ankara: MEB.

TÜRKOĞLU, Salih (2000). *Vangölü Rüzgârı*, Van:(Yayınevi mevcut değil).

TÜTENGİL, Cavit Orhan (1969). *Yeni Osmanlılardan Bu Yana İngiltere’de Türk Gazeteciliği (1867-1967)*, İstanbul: Belge Yayınları.

UÇAROL, Rıfat (2006). *Siyasi Tarih (1789-2001)*, İstanbul: Der Yayınları.

VAN İL YILLIĞI (1963).

VAN KÜTÜĞÜ (1993). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ankara: Türk Hava Kurumu Matbaası.

VARLIK, M. Bülent (6-7 Aralık 1999).“Osmanlı Dönemi Türkçe Yerel Basını Üzerine Bazı Gözlemler”, *Osmanlı Basın Hayatı Sempozyumu*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 97-107

VURAL, Ali Murat (1999). *Yerel Basın ve Kamuoyu*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

YAZICI, Nesimi (1994). *Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu (31 Ekim 3 Kasım 1989)*, Ankara: TTK

----- (1983). *Takvim-i Vekayi (Belgeler)*, Ankara: Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi.

YERLİKAYA, İlhan (1994). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi*, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.

YURT ANSİKLOPEDİSİ,10 (1981), İstanbul: Anadolu Yayıncılık.

Makaleler

AYDENİZ, Hediyeullah (2007). “Tarihsel ve Literal Açından Yerel Gazetecilik”, *Türkiye’de Yerel Basın*, (Editör: Suat Gezgin), İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

AYHAN, Bünyamin – DEMİRSOY, Âdem (2005). “1960’dan Günümüze Konya’da Yerel Gazetecilik”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 131-156.

BABAOĞLU, Resul- OLGUN, Said (2015). “Siirt Basın Tarihi Bibliyografik Bir Döküm”, *Turkish Studies*, 10/5, 57-78.

CANDAN, Buket (2011). “Matbaadan İnternete Türkiye’de Yayın Hayatı ve Kütüphaneler” *Türk Kütüphaneciliği*, 25/4, 470-493.

CANTEK, Funda, Şenol (2015). “Ellili Yıllar Türkiye’sinde Basın” *Türkiye’nin 1950’li Yılları*, (Editör: Mete Kaan Kaynar), İstanbul: İletişim Yayınları, 423-450.

ÇIĞ, Ünsal (2007). “19. yüzyılda Osmanlı’da Gazetecilik Hareketleri: Takvim-i Vekayi’den Vilayet ve Özel Girişim Gazetelerine”, *Türkiye’de Yerel Basın*, (Editör: Suat Gezgin), İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

ERDEM, Beste Nigar (2007). 12 Eylül İhtilali’nin Yerel Basının Haber Seçimleri Üzerindeki Etkisi: Hâkimiyet Gazetesi Örneği, *Türkiye’de Yerel Basın*, (Editör: Suat Gezgin), İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

GEVGİLİ, Ali (1983). “Türkiye Basını” *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, 1, İstanbul: İletişim Yayınları, 202-228.

GEZGİN, Suat (2005). “Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basının Kısa Tarihsel Perspektifi”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 19, 11-24.

GÖNENÇ YAPAR, Aslı (2007). “Türkiye’de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1/29, 63-78.

GÜNDÜZ, Uğur (2007) “Kurtuluş Savaşı’nda Yerel Basının Rolü” *Türkiye’de Yerel Basın*, (Editör: Suat Gezgin), İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

GÜZ, Nurettin-BAYHAN, Gamze (2016). “İlk Muhalif Gazete Olarak İbret”, *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1/1, 1-15.

İŞİPEK, Rıza (23.2.1940). “Halkevimizde Aile Toplantıları”, *Yeni Yurd Van Gazetesi*, 248, 1.

KARAMAN, Mehmet Ali (2014). “Osmanlı Modernleşmesinde Basın” *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 131-142.

KARATAŞ, Murat (2014). “Türkiye Cumhuriyeti’nin On Beşinci Yıldönümü Anısına Yapılan Yayın Faaliyetleri” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54, 1,81-104.

KARDAŞ, Abdülaziz (Fall 2013). “Osmanlı Devleti’nin Son Dönemi’nde Van’da Basın (1908-1915)”, *Turkish Studies*, Volume 8/13, p. 1189-1204.

KAYA, Mehmet- SİKLON, Sinem (Güz 2012). “Bazı Osmanlı Gazetelerinde Siyasal Reklam ve Propaganda (1908-1918)” *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16, 61-73.

KOCABAŞOĞLU, Uygur- BİRİNCİ, Ali (1995). “Osmanlı Vilayet Gazete ve Matbaaları Üzerine Gözlemler”, *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 2, Ankara: Kebikeç Yayınları.

KÖKTENER, Aysun (2001). “Fikir Gazeteciliği ve İlk Türk Fikir Gazetesi: Tercüman-ı Ahval”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 11, 203-217.

KURALKAN, Ahmet (15.11.1940). “Bir Acı Bir Teselli”, *Yeni Yurd Van Gazetesi*, 333, 1-2.

----- (25.7.1941). “Van’da Lise İhtiyacı”, *Yeni Yurd Van Gazetesi*, 484, 3.

MAZICI, Nurşen (1996). “1930’a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Dergisi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, V/18, 131-154.

ORTAYLI, İlber (1985). “Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Yerel Yönetimler” *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, 1, 231-244.

ÖĞÜN, TUNCAY (2001). “Van’da Ermeni Komiteleri ve Faaliyetleri”, *Türk Kültürü*, 462/39, (590-606).

ÖZDEMİR, Yavuz-AKTAŞ, Elif (2011). “Halkevleri (1932’den 1951’e)”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 45, 235-262.

ÖZGEN, Murat (2012). “Osmanlı’dan Günümüze Yazılı Basın ve Siyaset İlişkisi” *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 23, 13-23.

ÖZKAYA DUMAN, Olcay (2013). “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Ulusal’dan Yerel’e Basın ve Yayıncılık Faaliyetlerinin Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Turkish Studies*, Volume 8/12, 1031-1041.

PINAR, Mehmet (2013). “Van’da Demokrat Parti Teşkilatlanması”, *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi*, 2/2, 31-55.

----- (2013). “Doğu’da Unutulmuş Bir Kültür Ocağı: Van Halkevi” *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi*, 2/1, 3-23.

POLAT, Nazım Hikmet (2002). “Türkiye’de Yerel Basının Gelişimine Kısa Bir Bakış”, *TÜBAR*, 12, 7-25.

SAKAOĞLU, Saim (1995). “Ercişli Emrah” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 11*, İstanbul: 274.

SEZGİN Suat (2004). “Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basınının Kısa Tarihsel Perspektifi (Bölüm II)”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 19, 11-24.

ŞAHİN, Güneş (2012). “Van Halkevi ve Faaliyetleri” *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 31/52, 93-134.

TUNÇAY, Mete (1983). “Basın ve İstiklal Mahkemeleri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 1*, İstanbul: İletişim Yayınları, 212.

ÜSTÜN, Hakan (2011). “Türkiye’de Gazete Dağıtımını Yaygınlaştırma Girişimleri (1930-1945)”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 107-125.

YILDIZ, Nuran (1996). “Demokrat Parti İktidarı ve Basın (1950-1960)” *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 51, 481-505.

İnternet Kaynakları

<http://www.biyografya.com/biyografi/859> Erişim Tarihi: 15.03.2018.

KALİ, İkrım (30.11.2007) “120 Vanlı Kahraman Çocuğun Destanı”, *Milliyetblog*, <http://blog.milliyet.com.tr> Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<https://www.turkcebilgi.com> Erişim Tarihi: 20. 02. 2018.

www.tdk.gov.tr Erişim Tarihi: 30.03.2018.

<http://tr.yenisehir.wikia.com/wiki/>Erişim Tarihi: 10. 03. 2018.

Sözlü Görüşme

BORAN, Zühal (16.11.2017), Erdal Perihan ile Yeni Yurd Van Gazetesi Üzerine Söyleşi, Vansesi Gazetesi Cumhuriyet Caddesi Değer İşhanı Kat: 1 No: 1/Van.